2019

Theory Articles

SUB:- Polity

Content Provided By

MadGuy Labs®

ALL RIGHT RESERVED © MADGUY LABS 2019

ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಗಳು

ಸಂವಿಧಾನದ ಅಂತಿಮ ರೂಪವು ಅನೇಕ ಇತರ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂವಿಧಾನಗಳ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಋಣಿಯಾಗಿದೆ.

ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಸಂವಿಧಾನ

ಸರಕಾರದ ಸಂಸದೀಯ ಸ್ವರೂಪ

ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯ ಪೌರತ್ವ

ನ್ಯಾಯದ ಪ್ರಭುತ್ವ

ಲೋಕಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತವರ ಪಾತ್ರ

ಶಾಸನ ರಚನೆಯ ವಿಧಾನ

ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ

ಅಮೇರಿಕ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸಂವಿಧಾನ

ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು

ರಾಜ್ಯಗಳ ಒಕ್ಕೂಟದ ಸರ್ಕಾರದ ಮಾದರಿ

ನ್ಯಾಯಾಂಗದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಶಾಸಕಾಂಗದ ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮಹಾಸೇನಾಧಿಪತಿಯ ಪಟ್ಟ

ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ

ಐರ್ಲೆಂಡ್ ದೇಶದ ಸಂವಿಧಾನ

ಸರ್ಕಾರಿ ಕಾರ್ಯನೀತಿಯ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಾಕೀತು

ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದ ಸಂವಿಧಾನ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಭ್ರಾತೃತ್ವ ಆದರ್ಶಗಳು

ಕೆನಡಾ ದೇಶದ ಸಂವಿಧಾನ

ರಾಜ್ಯಗಳ ಒಕ್ಕೂಟದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಬಲ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಮಾದರಿ

ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲುಳಿದ ಶಕ್ತಿಗಳು

ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ ದೇಶದ ಸಂವಿಧಾನ

ಪ್ರಸ್ತುತ ವಿಷಯಗಳ ಪಟ್ಟಿ

ರಾಜ್ಯಗಳ ಮಧ್ಯ ಅನಿರ್ಭಂದಿತ ವ್ಯಾಪರ - ವಹಿವಾಟಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ಸೋವಿಯಟ್ ಒಕ್ಕೂಟದ ಸಂವಿಧಾನ

ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು

ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ಧ್ಯೇಯಗಳು

ಸರ್ಕಾರಿ ಕಾರ್ಯನೀತಿಯ ತಾಕೀತುಗಳು

ಜಪಾನ್ ದೇಶದ ಸಂವಿಧಾನ

ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಕರಣ ಸಲಹೆ, ಕಾನೂನಿನಿಂದ ರಚಿಸಿದ ವಿಧಾನಗಳು.

ಜರ್ಮನಿ ದೇಶದ ಸಂವಿಧಾನ

ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಏರ್ಪಾಡು

ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಗಳು/ ಎರವಲುಗಳು (Sources of Our Constitution)

ವಿಷಯಗಳು	ದೇಶಗಳು
# ಸಂಸದೀಯ ಪದ್ಧತಿ # ಕಾನೂನಿನ ಅಧಿಪತ್ಯ # ಲೋಕಸಭಾ ಸದಸ್ಯರ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ # ಭಾಪತಿ ಸ್ಥಾನಮಾನ # ಕಾನೂನು ಮಾಡುವ ವಿಧಾನಗಳು # ಏಕಪೌರತ್ವ ಪದ್ಧತಿ	ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಂವಿಧಾನ

# ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು # ನ್ಯಾಯಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ # ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳು # ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳು # ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ # ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಪದಚ್ಯುತಿ	ಅಮೇರಿಕಾ ಸಂವಿಧಾನ
# ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳು # ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರುಗಳ ನಾಮಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ # ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಚುನಾವಣೆ	ಐರಲ್ಯಾಂಡ್ ಸಂವಿಧಾನ
# ಶಕ್ತಿಯುತ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ # ಕೇಂದ್ರದ ಶೇಷಾಧಿಕಾರಿಗಳು # ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ನೇಮಕ	ಕೆನಡಾ ಸಂವಿಧಾನ
# ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿ # ಸಂಸತ್ತಿನ ಜಂಟಿ ಅಧಿವೇಶನ # ವ್ಯಾಪಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ	ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾ
# ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾನೂನು # ರಾಜ್ಯಸಭಾ ಚುನಾವಣೆ	ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕ

2.2.2) ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳು

ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು

ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ಭಾಗ 3 ರಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಕುರಿತು ವಿವರ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಜಾತಿ, ಬಣ್ಣ, ಜನಾಂಗ, ಧರ್ಮ ಅಥವಾ ಲಿಂಗ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನವು ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ 6 ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು (ವಿಧಿ 12 ರಿಂದ 35) ನೀಡಿದೆ. ಅವೆಂದರೆ

1. ಸಮಾನತೆಯ ಹಕ್ಕು:- ಇದು ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಈ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ (14 ರಿಂದ 18ನೇ ವಿಧಿ)

ಕಾನೂನಿನ ಮುಂದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರು ಮತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಸಮಾನ ರಕ್ಷಣೆ

ಧರ್ಮ, ಜನಾಂಗ, ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ ಅಥವಾ ಹುಟ್ಟಿದ ಸ್ಥಳದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ತಾರತಮ್ಯ ಆಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಷೇದ.

ಸಾರ್ವಜಿನಿಕ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಅವಕಾಶ

ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ನಿಷೇದ

ಮಿಲಿಟರಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿ ಉಳಿದ ಬಿರುದುಗಳ ನಿಷೇದ

2. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಕ್ಕು:- (ವಿಧಿ 19 ರಿಂದ 22)

ವಾಕ್ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ.

ಅಸ್ತ್ರಗಳಿಲ್ಲದೆ ಶಾಂತಿಯುತವಾಗಿ ಒಂದೆಡೆ ಸೇರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ.

ಸಂಘ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಚಲಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ಭಾರತದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಮತ್ತು ಖಾಯಂ ನೆಲೆಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ಯಾವುದೇ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಡೆಸುವ, ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ವಾಣಿಜ್ಯ ಅಥವಾ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವ ಹಕ್ಕು.

3. ಶೋಷಣೆಯ ವಿರುದ್ದ ಹಕ್ಕು:- (ವಿಧಿ 23 ರಿಂದ 24)

ಮಾನವ ಜೀವಿಗಳ ಮಾರಾಟ ಮತ್ತು ಅನೈತಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ತಳ್ಳುವುದರ ನಿಷೇದ.

14 ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಹಾನಿಕಾರಕ ವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವುದರ ಮೇಲೆ ನಿಷೇದ.

4. ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಕ್ಕು:- (ವಿಧಿ 25 ರಿಂದ 28)

ಯಾವುದೇ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ, ಆಚರಿಸುವ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುವ ಹಕ್ಕು

ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಲು ತೆರಿಗೆ ನೀಡುವಿಕೆಯಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಷಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ.

ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಬೋಧನೆ ಅಥವಾ ಪೂಜಾ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಜರಾಗುವಿಕೆಯಿಂದ ವಿನಾಯತಿ

5. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಹಕ್ಕುಗಳು:- (ವಿಧಿ 29 - 30)

ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಭಾಷೆ, ಹಸ್ತಾಕ್ಷರ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರಕ್ಷಣೆ.

ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾತರು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಹಕ್ಕು.

ಸರ್ಕಾರಿ ಅಥವಾ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಧನ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯುವ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ, ಜನಾಂಗ ಜಾತಿ ಅಥವಾ ಭಾಷಾ ಅಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರವೇಶ ನಿರಾಕರಿಸುವುದರ ಮೇಲೆ ನಿಷೇದ.

6. ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಪರಿಹಾರಗಳ ಹಕ್ಕು:- (ವಿಧಿ 32) ಈ ಹಕ್ಕು ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಹಕ್ಕುಗಳು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಸಂವಿಧಾನಿಕ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಡಾ/ಬಿ.ಆರ್.ಅಂಬೇಡ್ಕರ 32 ವಿಧಿಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಹೃದಯ ಎಂದು ಕರೆದರು.

ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು

ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿ (42ನೇ) ಕಾಯ್ದೆ, 1976ರ ನಂತರ ಸಂವಿಧಾನದ 4ಎ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹತ್ತು ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ, ನಂತರ 86ನೇ ಸಂವಿಧಾನದ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಮಸೂದೆ, 2002ರ ಮೇರೆಗೆ 11 ನೇ

ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು ಭಾರತದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನಾಗರಿಕನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೇ,

1) ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಠೆ ತೋರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅದರ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಧ್ವಜವನ್ನು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರ ಗೀತೆಯನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದು.

2) ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಲು ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿದ ಮಹಾನ್ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು.

3) ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವ, ಏಕತೆ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವುದು ಮತ್ತು ರಕ್ಷಿಸುವುದು.

4) ದೇಶ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವುದು ಹಾಗೂ ಕರೆ ಕೊಟ್ಟಾಗ ದೇಶ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಮುಂದಾಗುವುದು.

5) ಭಾಷೆ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಥವಾ ವಿಭಾಗೀಯ ವಿಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಸಾಮರಸ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾತೃತ್ವದ ಹುರುಪನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಭಂಗ ತರುವ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಡುವುದು.

6) ನಮ್ಮ ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೌಲ್ಯ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು.

7) ಅರಣ್ಯ, ಸರೋವರಗಳು, ನದಿಗಳು ಮತ್ತು ವನ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮಾಡುವುದು ಹಾಗೂ ಜೀವಿಗಳ ಮೇಲೆ ದಯೆ ಹೊಂದಿರುವುದು.

8) ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮನೋಭಾವನೆ, ಮಾನವೀಯತೆ, ಶೋಧನಾ ಹುರುಪು ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬೆಳಸುವುದು.

9) ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು.

10) ದೇಶವು ಸತತವಾಗಿ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ಪ್ರಯತ್ನ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಗೇರಲು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮೂಹಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು.

11) 6 ರಿಂದ 14 ನೇ ವಯಸ್ಸಿನ ನಡುವಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು.

ಭಾರತದ ಸಂಸತ್ತು (Indian Parliament)

(ಭಾಗ-5, ಅನುಚ್ಛೇದ 79-122)

'**ಸಂಸತ್ತು**' ಎಂಬ ಪದವು ಇಂಗ್ಲೀಷನ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಪದದ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವಾಗಿದೆ. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಎಂಬುದು ಮಾತನಾಡು ಎಂಬರ್ಥದ '**ಪಾರ್ಲೇ**' ಎಂಬ ಫ್ರೆಂಚ್ ಪದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ 79ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದವು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ರಾಜ್ಯಸಭೆ ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಸಂಸತ್ತು ಇರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯಸಭೆಯನ್ನು ಮೇಲ್ಮನೆ ಎಂದು, ಲೋಕಸಭೆಯನ್ನು ಕೆಳಮನೆಯೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಈ ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಸದನದ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಸಭಾ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

Image Source: www.shareyouressays.com

ಭಾರತದ ಸಂಸತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆ, ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳಿಂದ ಚುನಾಯಿತರಾದ ರಾಜ್ಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಲೋಕಸಭೆ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ವಯಸ್ಕ ಮತದಾನದ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡ ಜನಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಲೋಕಸಭೆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯಪಕ್ಷ ಎರಡು ಬಾರಿಯಾದರೂ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿವೇಶನಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಆ ಎರಡೂ ಅನುಕ್ರಮ ಅಧಿವೇಶನಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರ ಆರು ತಿಂಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿರಬಾರದು. ಸದನದ ಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆಯುವ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದಲೇ ಸಭೆಯ ಸ್ಥಳ ಮತ್ತು ಸಮಯ

ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಅಯವ್ಯಯ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ಎರಡು ಭಾಗವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜ್ಯಸಭೆ ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಅಧಿವೇಶನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ.

ಸಂಸತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯಗಳು: ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆ ಕೂಡಿ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ.

ಶಾಸನವನ್ನು ರಚಿಸುವುದು: ಶಾಸನಗಳ ಹಿಂದಿನ ರೂಪವನ್ನು '**ಮಸೂದೆ**' ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ಮಸೂದೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ.

1 ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಸೂದೆ

2 ಹಣಕಾಸಿನ ಮಸೂದೆ

ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಸೂದೆ: ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಯಾವುದೇ ಸದನದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಈ ಮಸೂದೆಯ ಬಗೆಗೆ ರಾಜ್ಯಸಭೆ ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆ ಮಧ್ಯೆ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು ಉಂಟಾದಾಗ ಜಂಟಿ ಅಧೀವೇಶನ ಕರೆಯಲಾಗುವುದು. ಈ ಜಂಟಿ ಅಧಿವೇಶನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಥಾನ 'ಸಭಾಪತಿ' ವಹಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ಎರಡು ಬಾರಿ ಮರಳಿ ಕಳಿಸಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಮಸೂದೆಗೆ ಸಹಿ ಹಾಕದೆ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಸಹಿ ಹಾಕುವುದರೊಂದಿಗೆ ಮಸೂದೆ ಶಾಸನವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಹಣಾಕಾಸಿನ ಮಸೂದೆ:

ಹಣಕಾಸಿನ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಬೇಕು. ಈ ಹಣಕಾಸಿನ ಮಸೂದೆಗೆ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯು 14 ದಿನಗಳೊಳಗಾಗಿ ತನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಬೇಕು. ನೀಡದಿದ್ದರೆ ಅದು ಜಾರಿಗೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುವುದು. ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಹಣಕಾಸಿನ ಮಸೂದೆಗೆ 14 ದಿನಗಳೊಳಗೆ ಅನುಮೋದನೆ ನೀಡಬೇಕು. ಹಣಕಾಸಿನ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ವಾಪಾಸ್ಸು ಕಳಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ, ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಚುನಾವಣಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವರು.

ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡುವುದು. ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆ ಜಾರಿಯಾದ ಆರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅನುಮೋದನೆ ಪಡೆಯಬೇಕು.

ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದು. ಸರಕಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮಾರ್ಗಗಳು ಇವೆ.

ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರ ವೇಳೆ: ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳು ಆರಂಭವಾದ ತಕ್ಷಣ ಶುರುವಾಗುವ ಅವಧಿಯನ್ನು ಅಂದರೆ ಮುಂಜಾನೆ 11 ರಿಂದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ 12ರ ಅವಧಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರ ವೇಳೆ ಎನ್ನುವರು.

ಶೂನ್ಯವೇಳೆ: ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರ ವೇಳೆಯ ಮುಕ್ತಾಯದ ನಂತರ ಊಟಕ್ಕೆ ಬಿಡುವ ಮಧ್ಯದ ಅವಧಿ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ 12 ರಿಂದ 1 ಗಂಟೆ

ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವ ಗೊತ್ತುವಳಿ: ವಿಶೇಷ ಅಪಘಾತ ಅಥವಾ ನಷ್ಟ ಉಂಟಾದಾಗ ಸದಸ್ಯರ ಗಮನಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತರುವ ಗೊತ್ತುವಳಿಯಾಗಿದೆ.

ನಿಲುವಳಿ ಗೊತ್ತುವಳಿ: ದೊಡ್ಡ ಪಮಾಣದ ಹಾನಿಯುಂಟಾದಾಗ ಅದನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗಾಗಲೇ ಪೂರ್ವನಿರ್ಧರಿತ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅಪಘಾತದ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡುವುದೇ ನಿಲುವಳಿ ಗೊತ್ತುವಳಿಯಾಗಿದೆ.

ಅವಿಶ್ವಾಸ ಗೊತ್ತುವಳಿ: ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸುವ ಗೊತ್ತುವಳಿಯೇ ಅವಿಶ್ವಾಸ ಗೊತ್ತುವಳಿ. ಇದಕ್ಕೆ 50 ಸದಸ್ಯರು ಸಹಿ ಹಾಕಬೇಕು.

2.4.4) ಲೋಕಪಾಲ್ ಮತ್ತು ಲೋಕಾಯುಕ್ತ

ಲೋಕಪಾಲ್ ಮತ್ತು ಲೋಕಾಯುಕ್ತ

ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗವು ಜನರಿಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಆಡಳಿತ ನೀಡುವ ಬದಲಿಗೆ ಜನರನ್ನು ಶೋಷಣೆ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಅವರಿಂದ ಲಾಭ ಪಡೆಯುವ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ, ಭ್ರಷ್ಟತೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲು ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಹೇರಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೇ "ಲೋಕಪಾಲ್ ಮತ್ತು ಲೋಕಾಯುಕ್ತ" ಸಂಸ್ಥೆಗಳು.

ಲೋಕಪಾಲ್:-

'ಲೋಕಪಾಲ್' ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥ "ಒಂಬಡ್ಸಮನ್' ಎಂಬುದಾಗಿದೆ. ಇದು ಸ್ವೀಡನ್ ದೇಶದ ಪದವಾಗಿದ್ದು, ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನರ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಒಂಬಡ್ಸಮನ್ ಗಳ ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂತಹ ಒಂಬಡ್ಸಮನ್ ಗಳ ಮಾದರಿಯಲ್ಲೇ ಭಾರತದಲ್ಲೂ ನೇಮಕ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಲೋಕಪಾಲ್ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ಸರ್ಕಾರ ಉದ್ದೇಶಿಸಿತು.

ಒಂಬಡ್ಸಮನ್

ಸ್ಕ್ಯಾವಂಡಿಯನ್ ಒಂಬಡ್ಸ್‌ಮನ್ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಡನ್ ದೇಶವು 1809 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಜನರ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಇದು ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಮೊದಲ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಮೇಣ ಒಂಬಡ್ಸ್‌ಮನ್ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಕ್ಯಾವಂಡಿಯನ್ ದೇಶಗಳಾದ ಫಿನ್ ಲ್ಯಾಂಡ್, ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್, ನಾರ್ವೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಕಮೀಷನರ್ ಫಾರ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಯುನೈಟೆಡ್ ಕಿಂಗ್ ಡಮ್ ಸ್ಕ್ಯಾವೆಂಡಿಯನ್ ಇನ್ಸ್ ಟಿಟ್ಯೂಷನ್ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಕುಂದು ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಒಂಬಡ್ಸ್‌ಮನ್ ಮಾದರಿ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಗತ್ತಿನ 110 ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಒಂಬಡ್ಸ್‌ಮನ್ ಮಾದರಿ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು "**ಲೋಕಪಾಲ್** ಮತ್ತು **ಲೋಕಾಯುಕ್ತ**" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಲೋಕಪಾಲ್ ಸಂಸ್ಥೆ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಹಿನ್ನಲೆ:-

ಕೇಂದ್ರದ ಗೃಹಸಚಿವರಾಗಿದ್ದ ಮೊರಾರ್ಜಿ ದೇಸಾಯಿ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ 1966 ರಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸುಧಾರಣೆ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮೊದಲ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗವನ್ನು ನೇಮಿಸಿದರು. ಈ ಮೊದಲ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗವು ತನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಸ್ವೀಡನ್ ನಲ್ಲಿರುವ ಒಂಬಡ್ಸ್‌ಮನ್ ಮಾದರಿಯ ಲೋಕಪಾಲ್ ಮತ್ತು ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ರಚಿಸಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ವರದಿಯಾದ ಪ್ರಾಬ್ಲಮ್ಸ್ ಆಫ್ ರೀಡ್ರೆಸೆಲ್ ಆಫ್ ಸಿಟಿಜನ್ ಗ್ರೇವಿನ್ಸ್ ನಲ್ಲಿ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿತು. ಈ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಅನ್ವಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಲೋಕಪಾಲ್ ಮತ್ತು ಲೋಕಾಯುಕ್ತಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಸರ್ಕಾರ ಮುಂದಾಯಿತು, ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಲೋಕಪಾಲ್ ಮತ್ತು ಲೋಕಾಯುಕ್ತಗಳ ಕಾರ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಹಾಗೂ ನೇಮಕಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಕೂಡ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿತು.

ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗವು ಲೋಕಪಾಲ್ ಮತ್ತು ಲೋಕಾಯುಕ್ತಗಳು ಹೊಂದಿರಬೇಕಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿತು. ಅಂತಹ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ನಾವು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

1) ಲೋಕಪಾಲ್ ಮತ್ತು ಲೋಕಾಯುಕ್ತಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿರಬೇಕು.

2) ಇವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಬಗ್ಗೆ ತನಿಖೆ ನಡೆಸಬೇಕು.

3) ಇವರ ನೇಮಕವು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಾದಂತಹ ರಾಜಕೀಯದಿಂದ ಕೂಡಿರಬಾರದು.

4) ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು.

5) ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ನ್ಯಾಯಾಂಗದ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪವಿರಬಾರದು.

6) ಎಲ್ಲಾ ತರಹದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು.

7) ಸರ್ಕಾರವು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ದುರುಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಂತೆ ರಚಿಸಬೇಕು.

ವ್ಯಾಪ್ತಿ:-

ಇದೊಂದು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವ ಭಾರತದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಲೋಕಪಾಲ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅನೇಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಸಾಗಿವೆ. ಇದು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಸರ್ಕಾರದ ಸಚಿವರನ್ನು ಕೂಡ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುವ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ.

ಲೋಕಪಾಲರ ನೇಮಕ:- ಲೋಕಪಾಲರನ್ನು ನೇಮಿಸುವ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗವು ವರದಿ ಮಾಡಿದ್ದು, ಈ ವರದಿಯ ಅನ್ವಯ ಲೋಕಪಾಲರ ನೇಮಕವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು, ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳು, ಲೋಕಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿಗಳು, ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಬೇಕು.

ಲೋಕಪಾಲ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು:-

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಲೋಕಪಾಲ್ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಾ ಸಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಇದುವರೆಗೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಆಗಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಲೋಕಪಾಲ್ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಮಂಡಿಸಿದ ಮಸೂದೆಗಳು ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕಾರವಾಗಿಲ್ಲ. ಪ್ರಮುಖವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ನಾವು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

1) ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿಯವರು ಪ್ರಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ (ಮೇ, 1968 ರಲ್ಲಿ) ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಲೋಕಪಾಲ್ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸಲಾಯಿತು.

2) ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಏಪ್ರೀಲ್, 1971 ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮಂಡಿಸಲಾಯಿತು.

3) ಮೊರಾರ್ಜಿ ದೇಸಾಯಿ ನೇತೃತ್ವದ ಸರ್ಕಾರ (ಜು. 1977 ರಲ್ಲಿ) ದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಲಾಯಿತು.

4) ರಾಜೀವ್ ಗಾಂಧಿ ನೇತೃತ್ವದ ಸರ್ಕಾರ (ಆಗಸ್ಟ್, 1985 ರಲ್ಲಿ) ದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಲಾಯಿತು.

5) ವಿ.ಪಿ. ಸಿಂಗ್ ನೇತೃತ್ವದ ಸರ್ಕಾರ (ಡಿಸೆಂಬರ್, 1989 ರಲ್ಲಿ) ದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಲಾಯಿತು.

6) ದೇವೇಗೌಡ ನೇತೃತ್ವದ ಸರ್ಕಾರ (ಡಿಸೆಂಬರ್, 1996 ರಲ್ಲಿ) ದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಲಾಯಿತು.

7) ವಾಜಪೇಯ ನೇತೃತ್ವದ ಸರ್ಕಾರ (ಆ, 1998 ರಲ್ಲಿ) ದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಲಾಯಿತು.

8) ವಾಜಪೇಯ ನೇತೃತ್ವದ ಸರ್ಕಾರ (ಆ, 2001 ರಲ್ಲಿ) ದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಲಾಯಿತು.

ಈ ಮಸೂದೆಯು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕಾರ ಪಡೆಯಲು ವಿಫಲವಾಗಿದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಲೋಕಪಾಲ್ ಮಸೂದೆಯು ಅಂಗೀಕಾರವಾಗದೆ ಲೋಕಪಾಲ್ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿಲ್ಲ.

ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಮಸೂದೆ - 2013

ದೇಶದಲ್ಲಿನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಲೋಕಪಾಲ್ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಲೋಕಪಾಲ್ ಮಸೂದೆ - 2013, ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡೂ ಸದನಗಳಲ್ಲೂ ಅಂಗೀಕಾರವಾಗಿ ಜನವರಿ 1, 2014 ರಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅಂಕಿತ ಪಡೆಯಿತು. ಲೋಕಪಾಲ್ ಮಸೂದೆ- 2011 ನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡು ಸದನಗಳಲ್ಲೂ ಅಂಗೀಕಾರವನ್ನು ಡಿಸೆಂಬರ್ 2011 ರಲ್ಲಿ ಪಡೆದಿತ್ತು.

ಲೋಕಪಾಲ್ ಮಸೂದೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳು:-

ಲೋಕಪಾಲ್ ಸದಸ್ಯರು ಯಾವುದೇ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿರಬಾರದು.

ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್ ಆದೇಶದಂತೆ ಲೋಕಪಾಲ್ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಮಾತ್ರ ವಜಾ ಮಾಡಬಹುದು.

ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಲೋಕಪಾಲ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ತರುವುದು.

ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನಿಧಿ ಪಡೆದ ಸೊಸೈಟಿಗಳು, ಟ್ರಸ್ಟ್ ಗಳು, ಲೋಕಪಾಲ್ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಡಿ ತರಬೇಕು.

ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು ಇದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬರಬೇಕು.

ಸಂಸತ್ತಿನ 100 ಸದಸ್ಯರ ಸಹಿಯುಳ್ಳ ದೂರನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೆ ಲೋಕಪಾಲ್ ಸದಸ್ಯರ ಕುರಿತ ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್ ತನಿಖೆ ನಡೆಸಬಹುದು.

ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ಸಿ.ಬಿ.ಐ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಬಣ ರಚನೆ, ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯುಕ್ತರ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ಅದರ ನಿರ್ದೇಶಕರ ನೇಮಕ.

ಪ್ರಾಥಮಿಕ ತನಿಖೆ ವೇಳೆ ಆರೋಪಿತ ಅಧಿಕಾರಿ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ವಿವರಣೆ ಪಡೆಯಬೇಕಿಲ್ಲ.

ಲೋಕಪಾಲ್ ನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಗರಿಷ್ಠ ಎಂಟು ಜನ ಸದಸ್ಯರಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಜನ ನ್ಯಾಯಾಂಗದ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರಬೇಕು.

2.5.5) ಲೋಕಾಯುಕ್ತ (Lokayukta)

ಕೇಂದ್ರ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಲೋಕಪಾಲ್ ಇದ್ದಂತೆ ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು "ಲೋಕಾಯುಕ್ತ" ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಮೊದಲ ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗವು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿತ್ತು. ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯಗಳು ಈ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಅನ್ವಯ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದವು.

ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಸರ್ಕಾರವು 1971 ರಲ್ಲಿ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಈ ಮೂಲಕ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಲೋಕಾಯುಕ್ತವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತು. ನಂತರ 1973 ರಲ್ಲಿ ರಾಜಸ್ಥಾನ ಸರ್ಕಾರವು ಲೋಕಾಯುಕ್ತವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಅದೇ ರೀತಿ 1974 ರಲ್ಲಿ ಬಿಹಾರ, 1975 ರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ, 1981 ರಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ, 1983 ರಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ಒರಿಸ್ಸಾ, 1985 ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ, 1986 ರಲ್ಲಿ ಗುಜರಾತ್, 1995 ರಲ್ಲಿ ಪಂಜಾಬ್, 1999 ರಲ್ಲಿ ಕೇರಳ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವು.

ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ರಚನೆ:-

ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗವು ಲೋಕಪಾಲ್ ರಚನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಶಿಫಾರಸ್ಸನ್ನು ನೀಡಿರದ ಕಾರಣ ದೇಶದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳು ಲೋಕಾಯುಕ್ತ

ಕಾಯ್ದೆ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮದೆ ಆದ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕಾಯುಕ್ತರೊಂದಿಗೆ ಉಪಲೋಕಾಯುಕ್ತರಿದ್ದಾರೆ.

ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಹೊಂದಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳು	ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ
ಮುಖ್ಯ ಲೋಕಾಯುಕ್ತರನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳು	ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ, ಬಿ
ಲೋಕಾಯುಕ್ತರಿಗೆ ಲೋಕಪಾಲ್ ಎಂಬ ಹೆಸರು ನೀಡಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳು	ಪಂಜಾಬ್ ಮತ್ತು

ನೇಮಕ:-

ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಉಪಲೋಕಾಯುಕ್ತರನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಇವರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಮತ್ತು ಆ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ವಿರೋಧಪಕ್ಷದವರೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಬೇಕು. ಆದರೆ ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿಗಳನ್ನು, ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು, ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ವಿರೋಧಪಕ್ಷದ ನಾಯಕರೊಂದಿಗೂ ಕೂಡ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ವಿಧಾನಸಭೆಯ ವಿರೋಧಪಕ್ಷದ ನಾಯಕರನ್ನು ಸಮಾಲೋಚಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.

ಅಧಿಕಾರವಧಿ:-

ಲೋಕಾಯುಕ್ತರ ಅಧಿಕಾರವಧಿಯು ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಐದು ವರ್ಷಗಳು ಅಥವಾ 65 ವರ್ಷಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಮೊದಲೋ ಅದು ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವರನ್ನು 2 ನೇ ಬಾರಿಗೆ ಮರು ನೇಮಕ ಮಾಡಲು ಅವಕಾಶವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅರ್ಹತೆಗಳು:-

ಲೋಕಾಯುಕ್ತರಾಗಿ ನೇಮಕವಾಗಲು ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಗುಜರಾತ್, ಒರಿಸ್ಸಾ, ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಿಗಧಿತವಾದ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಬಿಹಾರ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ

ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಬಿಹಾರ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜಸ್ಥಾನಗಳಂತಹ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ನಿಗಧಿಪಡಿಸಿಲ್ಲ.

ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ:-

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯವು ಕೂಡ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾಯ್ದೆ ಮೂಲಕ ನಮೂದಿಸಿದೆ. ಈ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗುತ್ತಾ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಮುಖ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗಳು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿವೆ.

1) ಹಿಮಾಚಲಪ್ರದೇಶ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಗುಜರಾತ್, ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕೂಡ ತನಿಖೆ ಮಾಡುವ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಬಿಹಾರ ಮತ್ತು ಒರಿಸ್ಸಾಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ.

2) ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ, ಹಿಮಾಚಲಪ್ರದೇಶ, ಗುಜರಾತ್, ಅಸ್ಸಾಂಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಾನಸಭಾ ಸದಸ್ಯರುಗಳು ಕೂಡ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ.

3) ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಸಚಿವರುಗಳು ಮತ್ತು ಉನ್ನತ ನಾಗರೀಕ ಸೇವೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೂಡ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಜಿ ಸಚಿವರುಗಳು ಕೂಡ ಇದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ.

4) ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸೊಸೈಟಿಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಲೋಕಾಯುಕ್ತರು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಬಹುದು.

ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ತನಿಖಾ ವಿಧಾನ:-

ಲೋಕಾಯುಕ್ತರು ಮತ್ತು ಉಪಲೋಕಾಯುಕ್ತರು ನಾಗರೀಕರಿಂದ ಆಡಳಿತದ ದೋಷದ ಬಗ್ಗೆ ದೂರು ಪಡೆದು ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಬಹುದು. ಅಥವಾ ಸ್ವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೂ ಕೂಡ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಬಹುದು. ಕರ್ನಾಟಕ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ, ಅಸ್ಸಾಂ, ಬಿಹಾರಗಳಂತಹ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲದೆ ಜನರ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಕೂಡ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ರಾಜಸ್ಥಾನ, ಗುಜರಾತ್ ನಂತಹ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕಾಯುಕ್ತರು ಸರ್ಕಾರದ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಬಗ್ಗೆ ತನಿಖೆ ನಡೆಸಬೇಕು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 1984 ರಲ್ಲಿ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ತಂದು, 1985 ರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯ ಅನ್ವಯ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಉಪಲೋಕಾಯುಕ್ತರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಕಾಯ್ದೆ ಅನ್ವಯ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು, ಸಚಿವರು, ವಿಧಾನಸಭೆ ಮತ್ತು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರು, ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರು ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕೂಡ ಇದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಲೋಕಾಯುಕ್ತರ ಅವಧಿಯು ಐದು ವರ್ಷಗಳಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಲೋಕಾಯುಕ್ತರು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿರಬೇಕು. ಉಪಲೋಕಾಯುಕ್ತರು ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿರಬೇಕು. ಲೋಕಾಯುಕ್ತವು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಉನ್ನತವಾದ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ತನಿಖಾ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ:-

ಕರ್ನಾಟಕ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಕಾಯ್ದೆ 1984 ರ ಮೂಲಕ ಕರ್ನಾಟಕ ಲೋಕಾಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಂದಿನ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಹೆಗಡೆಯವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕ ಲೋಕಾಯುಕ್ತದಲ್ಲಿ ಲೋಕಾಯುಕ್ತರು, ಇಬ್ಬರು ಉಪ ಲೋಕಾಯುಕ್ತರ ಹುದ್ದೆಗಳಿವೆ. ಲೋಕಾಯುಕ್ತರು ಮತ್ತು ಉಪ ಲೋಕಾಯುಕ್ತರನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ನೇತೃತ್ವದ ಸಮಿತಿಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡುವರು. ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಪ್ರಮಾಣ ವಚನ ಬೋಧಿಸುವರು.

ಕರ್ನಾಟಕ ಲೋಕಾಯುಕ್ತರು	
ಎ.ಡಿ ಕೌಶಲ್	1986-1991
ರವೀಂದ್ರನಾಥ್ ಪೈನ	1991-1996
ಅಬ್ದುಲ್ ಹಕೀಂ	1996-2001
ಎನ್. ವೆಂಕಟಾಚಲ	2001-2006
ಸಂತೋಷ್ ಹೆಗ್ಡೆ	2006-2010 ಜೂನ್
ಶಿವರಾಜ್ ಪಾಟೀಲ್	ಜುಲೈ 2011 - ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2011

Website: https://madguy.co/
Play Store: https://goo.gl/QTK4Hn
Join **MadGuy Unlimited** for Unlimited Learning and Practice...
GET IT ON Google Play

ವೈ. ಭಾಸ್ಕರ್ ರಾವ್	2013 ರ ಫೆಬ್ರುವರಿ - 2015 ರ ಡಿಸೆಂಬರ್

2.6.6) ನೀತಿ ಆಯೋಗ.

ನೀತಿ ಆಯೋಗ

NITI Aayog
(National Institution for Transforming India)
Government of India

Image Source: pmindia.gov.in

ಮಾರ್ಚ್ 15, 1950 ರಂದು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿದ್ದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ರದ್ದುಗೊಂಡು "**ನೀತಿ ಆಯೋಗ**" ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ಭಾರತ ದೇಶದಲ್ಲಿ 1951 ರಿಂದ 2012 ರವರೆಗೆ 12 ನೇ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಕರಡು ತಯಾರಿಸಿತು. ಸಂವಿಧಾನೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗವು ಒಂದು ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಭಾರತದ ಪ್ರಧಾನಿಯಾದ ನರೇಂದ್ರ ಮೋದಿಯವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ಸವದ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ಬದಲಿಗೆ ನೀತಿ ಆಯೋಗ ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿದರು.

ಜನವರಿ 1, 2015 ರಂದು ನೀತಿ ಆಯೋಗವು ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ಬದಲಿಗೆ ನೂತನವಾಗಿ ರಚಿಸಲಾದ ಆಯೋಗವೇ ನೀತಿ ಆಯೋಗವಾಗಿದೆ.

ನೀತಿ ಆಯೋಗದ ಪೂರ್ಣ ಹೆಸರು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ:- ಭಾರತ ಪರಿವರ್ತನಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಸ್ಥೆ (NITI - National Institution for Transforming India).

ನೀತಿ ಆಯೋಗ ಯೋಜನೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳು:-

ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ನೀತಿ ನಿರೂಪಣಾ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲಿದೆ.

'ಬಲಾಢ್ಯ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಬಲಾಢ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರ' ಎಂಬ ನೀತಿಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾರ್ಯ ಸೂಚಿ ರೂಪಿಸಲು ಈ ನೀತಿ ಆಯೋಗವು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಲಿದೆ.

ಆಯೋಗದ ಸಂರಚನೆ:-

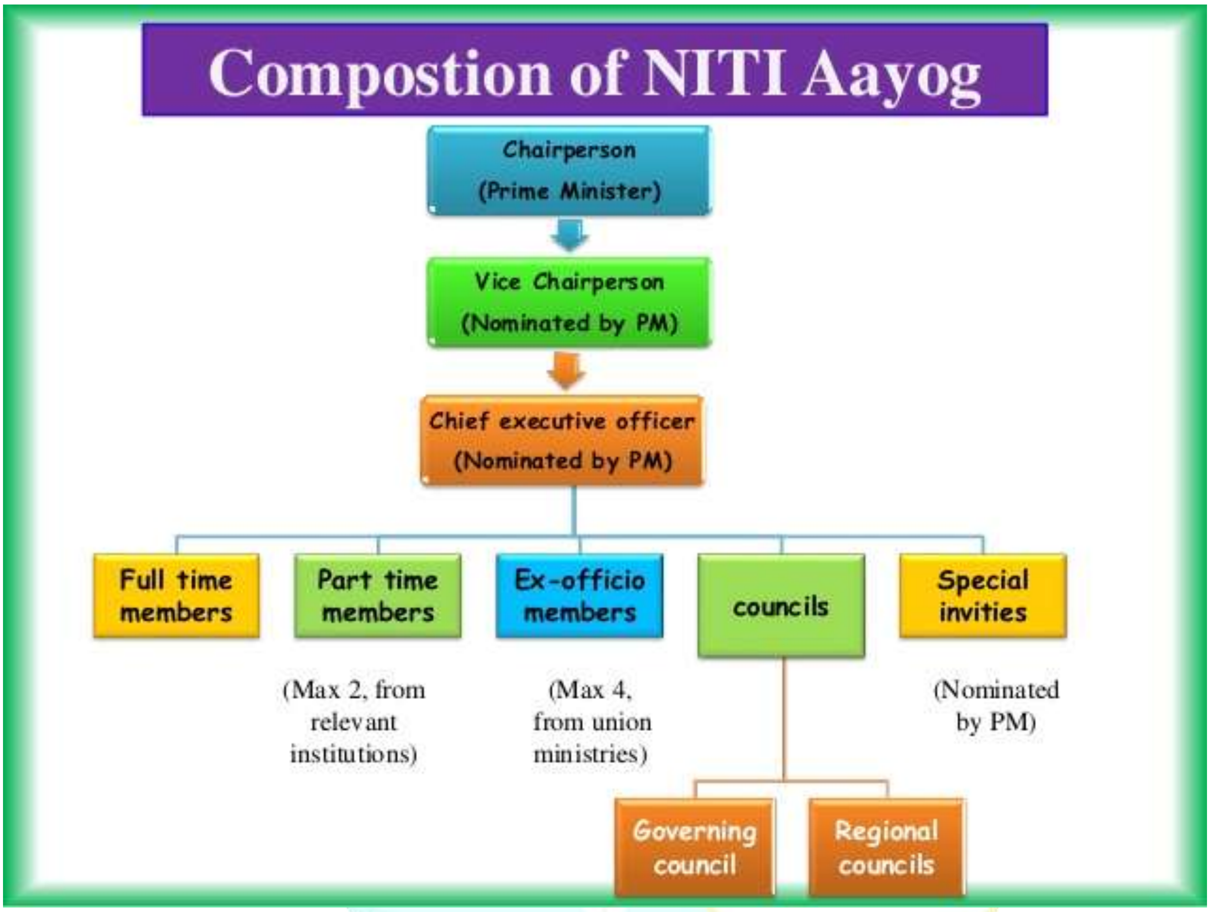

ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು	ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ
ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರು	ರಾಜೀವ್ ಕುಮಾರ್
ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿ	ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು
ಖಾಯಂ ಸದಸ್ಯರು	ಖಾಯಂ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ನೇಮಕ (5 ಪೂರ್ಣಾವಧಿ ಸದಸ್ಯರು, ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಪರಿಣಿತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ)
ಅರೆಕಾಲಿಕ ಸದಸ್ಯರು	ಇಬ್ಬರು ಅರೆಕಾಲಿಕ ಸದಸ್ಯರು, ಸೂಕ್ತ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ತಜ್ಞರ ನೇಮಕ

ಪದನಿಮಿತ್ತ ಸದಸ್ಯರು	ಕೇಂದ್ರದ 4 ಸಚಿವರು ಪದನಿಮಿತ್ತ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ
ಅಧಿಕಾರೇತರ ಸದಸ್ಯರು	ಪ್ರಧಾನಿಯಿಂದ ನಾಮನಿರ್ದೇಶಿತ ಸದಸ್ಯರು
ವಿಶೇಷ ಆಹ್ವಾನಿತರು	ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಲಯ ತಜ್ಞರು
ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಾ ಅಧಿಕಾರಿ	ಪ್ರಧಾನಿಯಿಂದ ನೇಮಿಸಲಾಗುವ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಹುದ್ದೆಗೆ ಸಮನಾದ ಅಧಿಕಾರಿ.

ನೀತಿ ಆಯೋಗದ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶಗಳು:-

ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರದ ಮಧ್ಯೆ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರ ವೃದ್ಧಿಸುವುದು.

ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಪಾಲಿಗೆ ಥಿಂಕ್ ಟ್ಯಾಂಕ್ ಆಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆ.

ಪ್ರಮುಖ ನೀತಿಗಳು: ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯ ಆರ್ಥಿಕ ನೀತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ವ್ಯೂಹಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಲಹೆ ನೀಡುವುದು.

ದೀರ್ಘಕಾಲಿಕ ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವುದು.

ಗ್ರಾಮಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸುವುದು.

ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಮತ್ತು ಭದ್ರತೆಯನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು.

ದೀರ್ಘಕಾಲಿಕ ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವುದು.

ಇತರೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಥಿಂಕ್ ಟ್ಯಾಂಕ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ನೀತಿ ನಿರೂಪಣಾ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಂವಹನ ನಡೆಸುವುದು.

ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದಂತೆ ಇದು ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ನೀತಿ ರೂಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಥೆಯು ದೇಶದ ವಿವಿಧತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನೀತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆ ನೀಡುತ್ತದೆ.

2.7.7) ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ಪರಿಚಯ

ಪೀಠಿಕೆ

Image Source: madguylab

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವು ಭಾರತದ ಜನರನ್ನು ಆಳುವ ಸರಕಾರದ ಮೂಲ ರಚನೆಯನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ಡಿಸೆಂಬರ್ 9, 1947 ರಿಂದ ನವೆಂಬರ್ 26, 1949 ರ ಮಧ್ಯ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆಯಿಂದ ರಚನೆಗೊಂಡು, **ಜನವರಿ 26, 1950** ರಂದು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಜನವರಿ 26 ರಂದು ಗಣರಾಜ್ಯೋತ್ಸವ ಆಚರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

444 ವಿಧಿಗಳನ್ನು 22 ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ, 10 (ನಂತರ 12) ಅನುಚ್ಛೇದಗಳನ್ನೂ, 118 ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಸಂವಿಧಾನ ಯಾವುದೇ ದೇಶದ ಲಿಖಿತ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕಿಂತ ದೀರ್ಘವಾದುದ್ದು. ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯು 1,17,369 ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ರಚನೆಗೊಳ್ಳಲು **2 ವರ್ಷ, 11 ತಿಂಗಳು, 18 ದಿನಗಳು** ಬೇಕಾದವು. ಮತ್ತು ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ತಗುಲಿದ ವೆಚ್ಚ 6.4 ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳು.

ಸಂವಿಧಾನದ ಮಹತ್ವ

ಸಂವಿಧಾನವು ದೇಶದ ಜನರನ್ನು ಆಳುವ ಸರಕಾರದ ಮೂಲ ರಚನೆಯನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಕಾರ್ಯಾಂಗ, ಶಾಸಕಾಂಗ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಂಗಗಳನ್ನು ಸರಕಾರದ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಅಂಗಗಳಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರತಿ

ಅಂಗದ ಅಧಿಕಾರದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ನೀಡುವದಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನೂ ಖಚಿತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಭಿನ್ನ ಅಂಗಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಜನತೆ ಹಾಗೂ ಸರಕಾರದ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಂವಿಧಾನವು ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಕಾನೂನುಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಸರಕಾರವು ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾನೂನು ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವು ದೇಶದ ಗುರಿಗಳು - ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ, ಸಮಾಜವಾದ, ಜಾತ್ಯತೀತತೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಮಗ್ರತೆ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಖಚಿತವಾಗಿ ವಿಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಂಪುಟ ಸಮಿತಿ

ಎರಡನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧವು ಮೇ 9, 1945 ರಂದು ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಂಡಿತು. ಅದೇ ವರ್ಷದ ಜುಲೈನಲ್ಲಿ, ಯುನೈಟೆಡ್ ಕಿಂಗ್‌ಡಮ್ನಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸರಕಾರವು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಈ ಹೊಸ ಸರಕಾರವು ತನ್ನ ಭಾರತೀಯ ಧೋರಣೆ (ಇಂಡಿಯನ್ ಪಾಲಿಸಿ)ಯನ್ನು ಘೋಷಿಸಿ, ಸಂವಿಧಾನದ ಕರಡನ್ನು ತಯಾರು ಮಾಡಲು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿತು. ಮೂವರು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಮಂತ್ರಿಗಳ ತಂಡವೊಂದು, ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ, ಪರಿಹಾರ ಹುಡುಕಲು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಈ ತಂಡವನ್ನು 'ಸಂಪುಟ ಸಮಿತಿ' (Cabinet Mission) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು.

ಸಂವಿಧಾನದ ರೂಪುರೇಷೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿದ ಈ ಸಮಿತಿಯು, ಕರಡು ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಮಿತಿಯು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನದ ಕೆಲವು ವಿವರಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಭಾರತದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ 296 ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳು 1946 ರ ಜುಲೈ - ಅಗಸ್ಟ್ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮುಗಿದವು. ಆಗಸ್ಟ್ 15, 1947 ರಂದು ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಮಿತಿಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಸಭೆಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯು ಡಿಸೆಂಬರ್ 9, 1946 ರಂದು ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿತು.

ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆ

ಭಾರತದ ಜನತೆ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸಭೆಗಳ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಆರಿಸಿ, ಆ ಸಭೆಗಳು ಸಂವಿಧಾನರಚನಾ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಆರಿಸಿದರು.

ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಸದಸ್ಯರು ಇದ್ದರು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜಕೀಯ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಸದಸ್ಯರೂ ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು. ಜವಾಹರ್‌ಲಾಲ್ ನೆಹರೂ, ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್, ಸರ್ದಾರ್ ಪಟೇಲ್, ಮೌಲಾನಾ ಅಬುಲ್ ಕಲಂ

ಆಝಾದ್ ಮತ್ತು ಶ್ಯಾಮ್ ಪ್ರಸಾದ್ ಮುಖರ್ಜಿ ಇವರುಗಳು ಸಭೆಯ ಚರ್ಚೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮೂವತ್ತಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಸದಸ್ಯರಿದ್ದರು ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಫ್ರಾಂಕ್ ಆಂಟನಿ ಅವರೂ ಪಾರ್ಸಿ ಜನರನ್ನು ಎಚ್.ಪಿ. ಮೋದಿ ಅವರೂ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದ್ದರು. ಆಂಗ್ಲೊ-ಇಂಡಿಯನ್ನರ ಹೊರತಾದ ಎಲ್ಲ ಕ್ರೈಸ್ತರನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದ ಖ್ಯಾತ ಕ್ರೈಸ್ತರಾದ ಹರೇಂದ್ರ ಕುಮಾರ್ ಮುಖರ್ಜಿಯವರು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಇದ್ದರು.

ಸಂವಿಧಾನ ತಜ್ಞರಾದ ಅಲ್ಲಾಡಿ ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ, ಬಿ.ಆರ್.ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ , ಬಿ.ಎನ್. ರಾಜು ಮತ್ತು ಕೆ.ಎಂ. ಮುನ್ಷಿಯವರೂ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯ್ಡು ಮತ್ತು ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪಂಡಿತ್ ಪ್ರಮುಖ ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಡಾ. ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಸಿನ್ಹಾರವರು ಸಂವಿಧಾನರಚನಾಸಭೆಯ ತಾತ್ಕಲಿಕ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ನಂತರ, ಡಾ.ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್ ಅವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿಯೂ ಬಿ.ಆರ್.ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಕರಡು ಸಮಿತಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿಯೂ ಆಯ್ಕೆಯಾದರು.

ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾಸಭೆಯು ಎರಡು ವರ್ಷ 11 ತಿಂಗಳು 18 ದಿನಗಳ ಕಾಲದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ 166 ದಿನ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿತು. ಈ ಸಮಾವೇಶಗಳಿಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೂ ಹಾಗು ಪತ್ರಕರ್ತರಿಗೂ ಪ್ರವೇಶವಿತ್ತು.

ಸಂವಿಧಾನದ ರಚನಾ ಸಭೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಸಮಿತಿಗಳು

ಸಮಿತಿಗಳು	ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
1. ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಸಮಿತಿ	ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರು
2. ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಮತ್ತು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಸಮಿತಿ	ಸರ್ದಾರ ವಲ್ಲಭಭಾಯ್ ಪಟೇಲ್
3. ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸಂವಿಧಾನ ಸಮಿತಿ	ಸರ್ದಾರ ವಲ್ಲಭಭಾಯ್ ಪಟೇಲ್
4. ಕೇಂದ್ರ ಸಂವಿಧಾನ ಸಮಿತಿ	ಜವಾಹರ ಲಾಲ್ ನೆಹರು
5. ಸ್ಟೀರಿಂಗ್ ಸಮಿತಿ	ಕೆ.ಎಂ.ಮುನ್ಷಿ
6. ಕರಡು ಸಮಿತಿ	ಡಾ.ಬಿ.ಆರ್.ಅಂಬೇಡ್ಕರ್
7. ಬಾವುಟ ಸಮಿತಿ	ಜೆ.ಬಿ.ಕೃಪಾಲಿನಿ
8. ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನ ನಿಯಮಗಳ ಸಮಿತಿ	ಡಾ. ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ಪೀಠಿಕೆ

ಭಾರತ ವಾಸಿಗಳಾದ ನಾವು, **ಭಾರತವನ್ನು ಸಾರ್ವಭೌಮ, ಸಮಾಜವಾದಿ, ಜಾತ್ಯಾತೀತ, ಲೋಕತಂತ್ರಿಕ ಗಣತಂತ್ರ**ವನ್ನಾಗಿ ವಿಧಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಅದರ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಹಕ್ಕುಗಳಾದ:

ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ನ್ಯಾಯ

ವಿಚಾರ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ನಂಬಿಕೆ, ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಆರಾಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ಸ್ಥಾನಮಾನ ಮತ್ತು ಅವಕಾಶಗಳ ಸಮಾನತೆ; ಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ,

ವ್ಯೆಯುಕ್ತಿಕ ಘನತೆ ಮತ್ತು ದೇಶದ ಒಗ್ಗಟ್ಟು ಮತ್ತು ಐಕ್ಯತೆಗೆ ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಭ್ರಾತೃತ್ವತೆಯನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿ

ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಈ 1949ರ ನವೆಂಬರ್ ಮಾಹೆಯ 26 ನೇ ದಿನದಂದು, ನಾವಾಗಿ ನಾವೇ ಈ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಶಾಸನವನ್ನಾಗೆ ವಿಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ.

ಪೀಠಿಕೆಯು ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ಒಂದು ಅಂಗವಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಇದನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ, ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ದ್ವಂದ್ವ ಇರುವಂತೆ ಕಂಡುಬರುವಲ್ಲಿ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ದ್ವಂದ್ವ ನಿವಾರಿಸಬಹುದಾದ ಕಾರಣ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ, 'ಕೇಶವಾನಂದ ಭಾರತಿ ಮತ್ತು ಕೇರಳ ಸರ್ಕಾರ' ಪ್ರಕರಣ. ಅದಾಗ್ಯೂ, ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ದ್ವಂದ್ವ ಇದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ, ಮತ್ತಷ್ಟು ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿಸುವ ಸಾಧನವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಬಹುದೇ ಹೊರತು, ಹಕ್ಕು ಸಾಧಿಸುವ ಸಂವಿಧಾನದ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಿಭಾಗವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗದು.

ಪೀಠಿಕೆಯ ಮೂಲಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ "**ಸಾರ್ವಭೌಮ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಗಣರಾಜ್ಯ**" ಎಂದಿತ್ತು. ಎರಡು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪದಗಳಾದ "**ಸಮಾಜವಾದಿ**" ಮತ್ತು "**ಜಾತ್ಯಾತೀತ**" ಪದಗಳನ್ನು 1976 ರಲ್ಲಿಸಂವಿಧಾನದ ೪೨ನೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿದ್ದರಿಂದ, ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತರಲು ಸಾಧ್ಯವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಅನುಭವದ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಸರ್ದಾರ್ ಸ್ವರಣ್ ಸಿಂಗ್ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿನ ಸಮಿತಿಯು ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಬಹುದೆಂದು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿತು.

ಪೀಠಿಕೆಯ ಮಹತ್ವ

ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ವಾಕ್ಯಗಳು, ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವು ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಕೆಲವು ಮೂಲಭೂತ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಸಾತ್ವಿಕ ಸೂಚಿಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪೀಠಿಕೆಯು ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನದ ದಿಕ್ಸೂಚಿಯಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಇದೇ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿ ಮುನ್ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವ ಹಾಗು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸಾದ್ಯವಿಲ್ಲದ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸರ್ವೋಚ್ಛ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದೆ. ಪೀಠಿಕೆಯು ಸಂವಿಧಾನದ ಒಂದು ಭಾಗವಾದರೂ ಅದನ್ನು ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಅಂಶವನ್ನು ಕಾನೂನಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಜಾರಿ(ಹೇರು) ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ.

ಪೀಠಿಕೆಯ ಮೊದಲ ಪದಗಳು - *"ನಾವು, ಜನರು"* - ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ಜನಗಳ ಕೈನಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬ ಅಂಶದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಪೀಠಿಕೆಯು, ಭಾರತದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನಾಗರೀಕ ಹಾಗು ಸರ್ಕಾರ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಮತ್ತು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದ ಬಹು ಮುಖ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಧ್ಯೇಯಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಸಮಾಜವಾದ, ಜಾತಿ ನಿರಪೇಕ್ಷತೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾವೈಕ್ಯತೆ. ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ದಿನಾಂಕ - ನವೆಂಬರ್ 26 1949 ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಪೀಠಿಕೆಯ ಪದಗಳ ನಿರೂಪಣೆ

ಸಾರ್ವಭೌಮ:-

ಸಾರ್ವಭೌಮ ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥ ಪರಮಾಧಿಕಾರ ಅಥಾವ ಸ್ವತಂತ್ರ ಎಂದು. ಭಾರತವು ಆಂತರಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಬಾಹ್ಯವಾಗಿ ಸಾರ್ವಭೌಮ. ಬಾಹ್ಯವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ವಿದೇಶೀ ಶಕ್ತಿಯ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಇಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಆಂತರಿಕವಾಗಿ ಒಂದು ಮುಕ್ತ, ಜನರಿಂದ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸರಕಾರ ಕಾನೂನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಾಪಾಡುತ್ತದೆ.

ಸಮಾಜವಾದಿ:-

ಸಮಾಜವಾದಿ ಪದವು ಪೀಠಿಕೆಗೆ 1976 ರಲ್ಲಿ 42 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಿಂದ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇದರ ಅರ್ಥ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಾನತೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆಯ ಅರ್ಥ ಧರ್ಮ, ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ, ಭಾಷೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತಾರತಮ್ಯ ಮಾಡದೇ ಇರುವುದು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾನ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಮತ್ತು ಅವಕಾಶಗಳಿವೆ. ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಾನತೆಯ ಅರ್ಥ ಭಾರತ ಸರಕಾರ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾನ ಆರ್ಥಿಕ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಜೀವನಮಟ್ಟವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ತತ್ವಾರ್ಥ ಒಂದು ಸುಖೀ ರಾಜ್ಯದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಬದ್ಧರಾಗುವುದಾಗಿದೆ.

ಭಾರತವು ಮಿಶ್ರ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಸರಕಾರವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಬಹಳಷ್ಟು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಜೀತಪದ್ಧತಿ ನಿವಾರಣೆ, ಸಮಾನ ಭತ್ಯೆ ಮಸೂದೆ ಮತ್ತು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ನಿಷೇಧ ಮಸೂದೆ ಸೇರಿವೆ.

ಜಾತ್ಯತೀತ:-

ಜಾತ್ಯತೀತ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪೀಠಿಕೆಗೆ 1976 ರ 42 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಮೂಲಕ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರ ಅರ್ಥ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳ ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಹನೆ. ಭಾರತವು ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕೃತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ತಮ್ಮ ಆಯ್ಕೆಯ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುವ ಹಾಗೂ ಆಚರಿಸುವ ಹಕ್ಕಿದೆ. ಸರಕಾರವು ಯಾವುದೇ ಧರ್ಮದ ಪರ ಅಥವಾ ವಿರುದ್ಧ ನಿಲುವನ್ನು ತಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳು ತಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವನೆಗಳ ಹೊರತಾಗಿಯೂ ಕಾನೂನಿನ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸರಕಾರೀ ಅನುದಾನಿತ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಧರ್ಮದ ಆಚಾರ-ಪ್ರಚಾರ ನಡೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಬೊಮ್ಮಾಯಿ vs ಭಾರತ ಸರಕಾರ ದಾವೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಜಾತ್ಯತೀತತೆಯು ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ವಿನ್ಯಾಸದ ಒಂದು ಸಮಗ್ರ ಅಂಗ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದೆ.

ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ:-

ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವಾದ ಭಾರತ ದೇಶದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಕೇಂದ್ರ, ರಾಜ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸರಕಾರವನ್ನು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಮತಾಧಿಕಾರದ ಪದ್ಧತಿಯ ಮೂಲಕ ಆರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ೧೮ ವರ್ಷಗಳ ವಯೋಮಿತಿಯ ಮೇಲಿರುವ ಕಾನೂನುಬದ್ಧ ಮತ ಚಲಾಯಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರುವ ಪ್ರಜೆಗಳು ಧರ್ಮ, ಜಾತಿ, ಮತ, ಲಿಂಗ ಅಥವಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಟ್ಟದ ಭೇದವಿಲ್ಲದೇ ಮತ ಚಲಾಯಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಗಣತಂತ್ರ:-

ಗಣತಂತ್ರವು ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದದ್ದು. ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ವಂಶ ಪಾರಂಪರೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಜೀವಮಾನದವರೆಗೆ ಅಥವಾ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವವರೆಗೆ ನೇಮಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಗಣತಂತ್ರದಲ್ಲಿ, ಆ ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನನ್ನು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅವಧಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಆರಿಸಲಾಗುವುದು. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯನ್ನು 5 ವರ್ಷಗಳ ಒಂದು ನಿರ್ಧಿಷ್ಟ ಅವಧಿಗೆ ಚುನಾಯಿಸಲಾಗುವುದು.

2.9.9) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ದೇಶದ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಸರ್ಕಾರದ ನಾಮ ಮಾತ್ರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ನೇಮಕ ಕುರಿತು 52 ನೇ ವಿಧಿಯು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಆಯ್ಕೆ:-

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಚುನಾಯಿತ ಗಣದ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಚುನಾಯಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೇ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇಅವರು ವಿಶೇಷ ಮತದಾರ ವರ್ಗದಿಂದ ಆಯ್ಕೆಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಅಂದರೆ ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು, ದೆಹಲಿ ಮತ್ತು ಪಾಂಡಿಚೇರಿ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಮತ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ.

ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರೆಡೂ ಸದನಗಳ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳ ಮತ್ತು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ನಾಮನಿರ್ದೇಶಿತ ಸದಸ್ಯರು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಲು ಇರುವ ಅರ್ಹತೆಗಳು:- (ಅನುಚ್ಛೇದ - 58)

ಕನಿಷ್ಠ 35 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಾಗಿರಬೇಕು.

ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕನಾಗಿರಬೇಕು.

ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಲಾಭದಾಯಕ ಹುದ್ದೆ ಹೊಂದಿರಬಾರದು.

ಕೋರ್ಟನಿಂದ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರಬಾರದು.

ದಿವಾಳಿಕೋರನಾಗಿರಬಾರದು.

ಮತದಾರರು:- ವಿಧಾನಸಬೆಯ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು, ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆಯ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು ಈ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಮತಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕ ಮತ ಪಡೆದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರ ಅಧಿಕಾರವಧಿ (ಅನುಚ್ಛೇದ - 56):- ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ತಾವು ಪದವಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ದಿನಾಂಕದಿಂದ 5 ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮರು ಚುನಾವಣೆಗೆ ಅವರು ಅರ್ಹರಾಗಿದ್ದು ಎಷ್ಟು ಸಲ ಬೇಕಾದರು ಅವರು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಮಾಣವಚನ (ಅನುಚ್ಛೇದ - 60):- ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪ್ರಮಾಣವಚನವು ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಂದ ಅಥವಾ ಅವರ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಜೇಷ್ಠತಮ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಂದ ಬೋಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ರಾಜಿನಾಮೆ:- ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ಯಾವುದೇ ವೇಳೆ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಪತ್ರದ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಪದವಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಪದಚ್ಯುತಿ (ಅನುಚ್ಛೇದ - 61):- ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡಾಗ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ವಜಾ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ "**ಮಹಾಭಿಯೋಗ**" (Impeachment) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ವಿರುದ್ಧ ವಜಾ ಮಾಡುವ ಸೂಚನಾ ಪತ್ರಕ್ಕೆ 50 ಸದಸ್ಯರ ಸಹಿ ಬೇಕು.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ 14 ದಿನ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ವಜಾ ಮಾಡುವ ನೋಟಿಸ್ ನೀಡಬೇಕು.

ವಜಾ ಮಾಡುವ ಮಸೂದೆ ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ 2/3 ಬಹುಮತದಿಂದ ಪಾಸಾಗಬೇಕು.

ವಿಶೇಷ ಅಂಶಗಳು:-

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರ ಮಾಸಿಕ ವೇತನ - 1,50,000

ನಿವಾಸ ಸ್ಥಳ - ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಭವನ

ಶಿಮ್ಲಾದಲ್ಲಿನ ರಾಜಭವನ

ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ರಾಜಭವನ

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು

1	ಒಕ್ಕೂಟದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ	ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ
2	ಚುನಾಯಿಸುವವರು	ವಿಶೇಷ ಮತದಾರರ ವರ್ಗ ಲೋಕಸಭೆಯ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು, ಮತದಾರರ ರಾಜಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯವಿಧಾನ ಸಭೆಗಳ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು
3	ಅಧಿಕಾರವಧಿ	5 ವರ್ಷಗಳು

4	ವಸತಿ	ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಭವನ
5	ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳು	1. ರಕ್ಷಣಾ ಪಡೆಗಳ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ದಂಡನಾಯಕ 2. ಒಕ್ಕೂಟ ಸರ್ಕಾರದ ಎಲ್ಲಾ ಶಾಸಕಾಂಗ ಅಧಿಕಾರಗಳು 3. ಕಾಯ್ದೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿ ನೀಡುವುದು. 4. ಸಂಸತ್ತಿನ ಜಂಟಿ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾತನಾಡಬಹುದು 5. ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಅಧಿವೇಶನ ಇವರ ಭಾಷಣದಿಂದಲೇ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.
6	ತಿಂಗಳ ವೇತನ (ಅ) ಪಿಂಚಣಿ	(ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ 2008 ರಿಂದ) 1,50,000 ರೂ. ಗಳು.

ಭಾರತದ

ಹೆಸರು	ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ಆರಂಭ	ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ಅಂತ್ಯ
1) ಡಾ. ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್	ಜನವರಿ 26, 1950	ಮೇ 13, 1962
2) ಡಾ. ಸರ್ವೆಪಲ್ಲಿ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್	ಮೇ 13, 1962	ಮೇ 13, 1967
3) ಡಾ. ಜಾಕಿರ್ ಹುಸೇನ್	ಮೇ 13, 1967	ಮೇ 3, 1969
4) ವರಾಹಗಿರಿ ವೆಂಕಟ ಗಿರಿ	ಮೇ 3, 1969	ಜುಲೈ 20, 1969
5) ಮಹಮ್ಮದ್ ಹಿದಾಯತುಲ್ಲಾ	ಜುಲೈ 20, 1969	ಆಗಸ್ಟ್ 24, 1969
6) ವರಾಹಗಿರಿ ವೆಂಕಟ ಗಿರಿ	ಆಗಸ್ಟ್ 24, 1969	ಆಗಸ್ಟ್ 24, 1974
7) ಫಕ್ರುದ್ದೀನ್ ಅಲಿ ಅಹ್ಮದ್	ಆಗಸ್ಟ್ 24, 1974	ಫೆಬ್ರುವರಿ 11, 1977
8) ಬಿ ಡಿ ಜತ್ತಿ	ಫೆಬ್ರುವರಿ 11, 1977	ಜುಲೈ 25, 1977
9) ನೀಲಂ ಸಂಜೀವ ರೆಡ್ಡಿ	ಜುಲೈ 25, 1977	ಜುಲೈ 25, 1982
10) ಗ್ಯಾನಿ ಜೈಲ್ ಸಿಂಗ್	ಜುಲೈ 25, 1982	ಜುಲೈ 25, 1987

11) ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ವೆಂಕಟರಾಮನ್	ಜುಲೈ 25, 1987	ಜುಲೈ 25, 1992
12) ಡಾ. ಶಂಕರ ದಯಾಳ ಶರ್ಮ	ಜುಲೈ 25, 1992	ಜುಲೈ 25, 1997
13) ಡಾ. ಕೆ ಆರ್ ನಾರಾಯಣನ್	ಜುಲೈ 25, 1997	ಜುಲೈ 25, 2002
14) ಡಾ. ಎ ಪಿ ಜೆ ಅಬ್ದುಲ್ ಕಲಮ್	ಜುಲೈ 25, 2002	ಜುಲೈ 25, 2007
15) ಪ್ರತಿಭಾ ಪಾಟೀಲ್	ಜುಲೈ 25, 2007	ಜುಲೈ 25, 2012
16) ಪ್ರಣಬ್ ಮುಖರ್ಜಿ	ಜುಲೈ 25, 2012	ಜುಲೈ 25, 2017
17) ರಾಮನಾಥ್ ಕೋವಿಂದ್	ಜುಲೈ 25, 2017	ಪ್ರಸ್ತುತ...

2.10.10) ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ಪರಿಚಯ.

ಡಾ॥ ಬಾಬು ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್

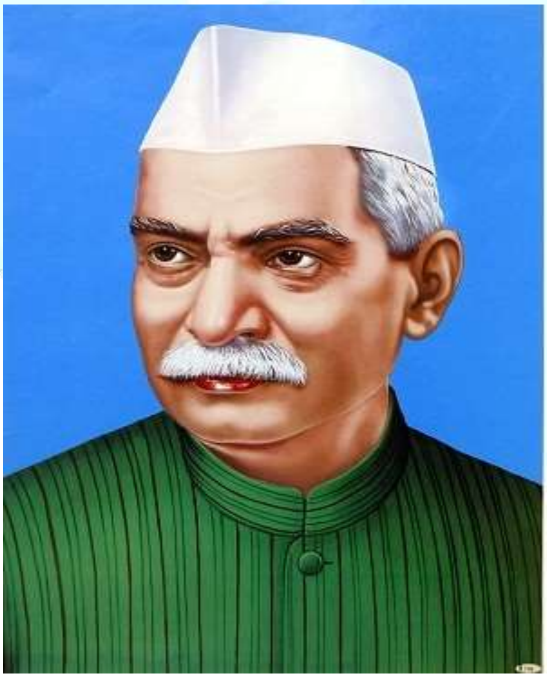

Image Source: Flickr.com

#ಇವರು 1884 ಡಿಸೆಂಬರ್ 3 ರಂದು ಜರ್ ದೇಹಿ(ಬಿಹಾರ)ದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು.

ಅಧಿಕಾರವಧಿ:- ಮೇ12, 1952 ರಿಂದ ಮೇ12, 1962 ರವರೆಗೆ

ಡಾll ಬಾಬು ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್ ರವರು ಭಾರತದ ಮೊದಲ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು.

ಎರಡು ಬಾರಿ (1952 ಮತ್ತು 1957ರ ಚುನಾವಣೆ) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. 1950 ಜನವರಿ 26 ರಂದು ಭಾರತವು ಗಣರಾಜ್ಯವಾದಾಗ ಮೊದಲ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ಒಟ್ಟಾರೆ 12 ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

1954 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ನಾಗರೀಕ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳಾದ ಭಾರತರತ್ನ, ಪದ್ಮವಿಭೂಷಣ, ಪದ್ಮಭೂಷಣ, ಪದ್ಮಶ್ರೀ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು 1962ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ರತ್ನ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆದವರು.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಮುನ್ನ ಇವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ನಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸಾಯ ಖಾತೆ ಸಚಿವರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಬರೆದ ಪುಸ್ತಕ 'ಇಂಡಿಯಾ ಡಿವೈಡೆಡ್', ಸತ್ಯಾಗಹ ಅಟ್ ಚಂಪಾರಣ್ಯ. ಇವರ ಆತ್ಮಕಥಾ ಎಂಬುದು ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆಯಾಗಿದೆ.

ಇವರ ಜನ್ಮದಿನವಾದ ಡಿಸೆಂಬರ್ 3 ನ್ನು ವಕೀಲರ ದಿನವನ್ನಾಗಿ ಆಚರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವಾದ ಚಂಪಾರಣ್ಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದರು. 1942ರ ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲೂ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಇವರು 1963 ಫೆಬ್ರುವರಿ 28 ರಂದು ಬಿಹಾರಿನಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು.

ಎಸ್. ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್

Image Source: Flickr.com

'ಸರ್ವಪಲ್ಲಿ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್' ಜನಿಸಿದ್ದು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ತಮಿಳುನಾಡಿನ 'ತಿರುತ್ತಣಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 5, 1888ರಲ್ಲಿ.

ಅಧಿಕಾರವಧಿ:- ಮೇ 13, 1962 ರಿಂದ ಮೇ12,1967ವರೆಗೆ.

ಇವರು ಮೊದಲ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಹಾಗೂ 2ನೇ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿದ್ದವರು.

ಇವರು ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞರು, ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಆಂಧ್ರ ಮತ್ತು ಬನಾರಸ್ ಹಿಂದೂ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಕುಲಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

ಇವರು 1954ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ರತ್ನ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು, 1931ರಲ್ಲಿ ನೈಟ್ ವುಡ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆದವರು.

ಇವರ ಜನ್ಮ ದಿನದ ಅಂಗವಾಗಿ ಸೆ.5ರಂದು ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಶಿಕ್ಷಕರ ದಿನಾಚರಣೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

2014 ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ 5ರಂದು ಶಿಕ್ಷಕರ ಗುರುವಂದನಾ ದಿನವಾಗಿ ಆಚರಿಸಲಾಯಿತು.

ಇವರ ಅಧಿಕಾರವಧಿಯಲ್ಲಿ ಚೀನಾ – ಭಾರತ(1962) ಯುದ್ಧದ ಫಲವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೇರಲಗಿತ್ತು.

ಇವರು 1948ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲಾದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ನೀಡಿದ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯ ಧನ ಸಹಾಯ ಆಯೋಗ(ಯು.ಜಿ.ಸಿ)ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

ಇವರು ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರು ರಷ್ಯಾದ ರಾಯಭಾರಿಯಾಗಿ 1949 ರಿಂದ 1952ರವರೆಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರು ಬರೆದ ಪುಸ್ತಕಗಳು:- The HinduView of Life, Indian Philosophy, Principles of Upanishads, Religion Science and Culture, the philosophy of Rabindranath Tagore.

ಇವರು 1975 ಏಪ್ರಿಲ್ 17 ರಂದು ನಿಧನ ಹೊಂದಿದರು.

ಜಾಕೀರ್ ಹುಸೇನ್

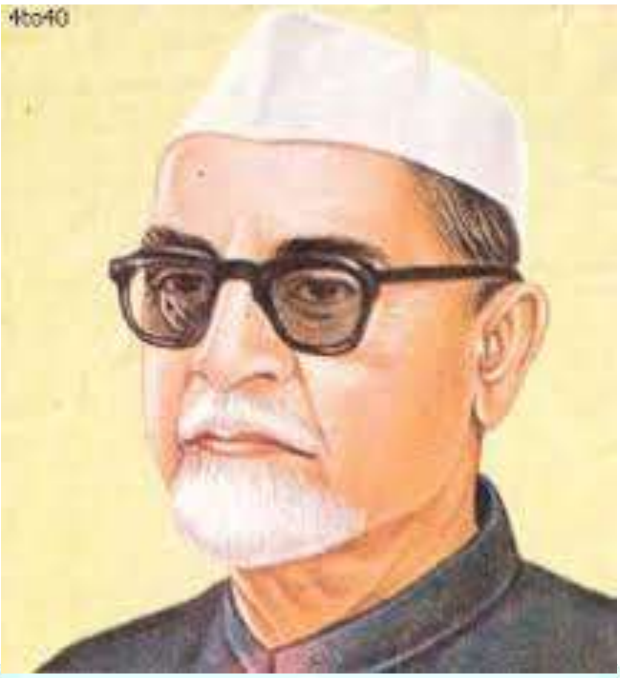

Image Source: Flickr.com

ಡಾ.ಜಾಕಿರ್ ಹುಸೇನ್ ಅವರುಫೆಬ್ರುವರಿ 8, 1897 ರಂದು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು.

ಅಧಿಕಾರವಧಿ:- ಮೇ13, 1967 ರಿಂದ ಮೇ 3, 1969ರವರೆಗೆ

ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞ ಜಾಕೀರ್ ಹುಸೇನ್ ರವರು ಮೊದಲ ಮುಸ್ಲಿಂ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ.

ಇವರು 1963ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ರತ್ನ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದವರು. ಮತ್ತು 1954ರಲ್ಲಿ ಪದ್ಮವಿಭೂಷಣ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರು ಅಲಿಘರ್ ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿ.ವಿಯ ಕುಲಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಮೂರನೇ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದವರು.

ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗಲೇ ನಿಧನರಾದ (ಮೇ.3, 1969) ಮೊದಲ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ.

ಭಾರತದ ಎರಡನೇ ಉಪ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿ 1962 ರಿಂದ 1967ರ ವರೆಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರು ಜಮಿಯಾ ಮಿಲಿಯಾ ಇಸ್ಲಾಮಿಯಾದ ಸಹ ಸಂಸ್ಥಾಪಕರು. ಬಿಹಾರದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾಗಿ ಕೂಡ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಇವರು 1969 ಮೇ 3ರಂದು ನಿಧನ ಹೊಂದಿದರು.

ವಿ.ವಿ.ಗಿರಿ(ಹಂಗಾಮಿ)

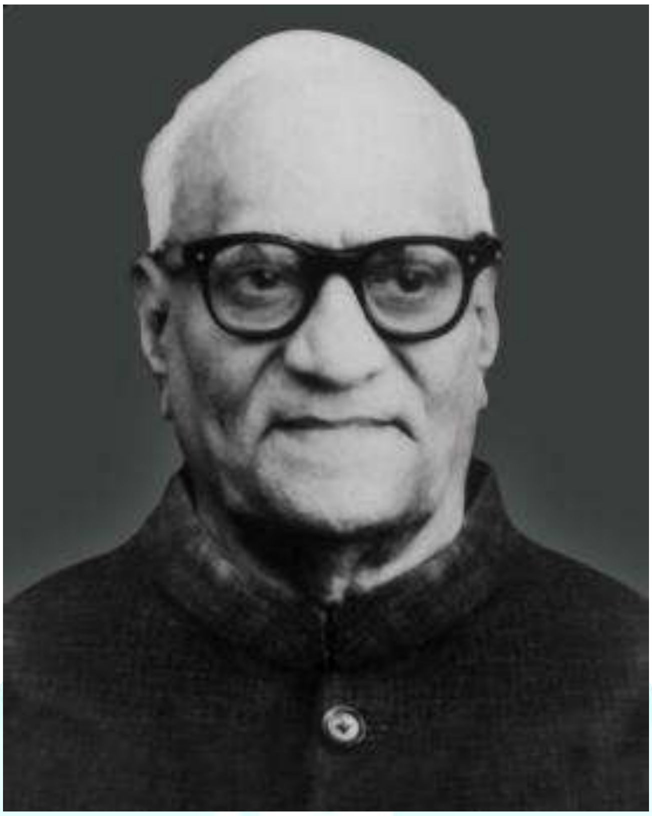

Image Source: Flickr.com

1969ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಜಾಕೀರ್ ಹುಸೇನ್ ಅವರ ನಿಧನರಾದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ವಿ.ವಿ.ಗಿರಿ ಅವರು ಹಂಗಾಮಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು.

ಅಧಿಕಾರವಧಿ:- ಮೇ,3, 1969 ರಿಂದ ಜು,1969 ರವರೆಗೆ.

ಮಹ್ಮಮ್ಮದ್ ಹಿದಾಯುತುಲ್ಲಾ

Image Source: Flickr.com

ಇವರು ಭಾರತದ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಮುಸ್ಲಿಂ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು.

ಇವರು 1905 ಡಿಸೆಂಬರ್ 17ರಂದು ಜನಿಸಿದರು.

ಇವರು ಹಂಗಾಮಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್ ನ ಮುಖ್ಯನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು.

6ನೇ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಧಿಕಾರವಧಿ:- ಜುಲೈ.20, 1969 ರಿಂದ ಆ.24, 1969 ರವರೆಗೆ.

ವಿ.ವಿ.ಗಿರಿ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿ ನಂತರ ಹಂಗಾಮಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾದ ನಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಹುದ್ದೆಗೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಲು ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಹುದ್ದೆಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿದರು.

ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಎರಡೂ ಹುದ್ದೆ ಖಾಲಿಯಾದಾಗ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟನ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿದ್ದ ಮಹಮ್ಮದ್

ಹಿದಾಯತ್ ಉಲ್ಲಾ ಅವರು ಭಾರತದ ಹಂಗಾಮಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟಿನ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರೊಬ್ಬರು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರು 1992 ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ 18ರಂದು ನಿಧನಹೊಂದಿದರು.

.ವಿ.ವಿ.ಗಿರಿ

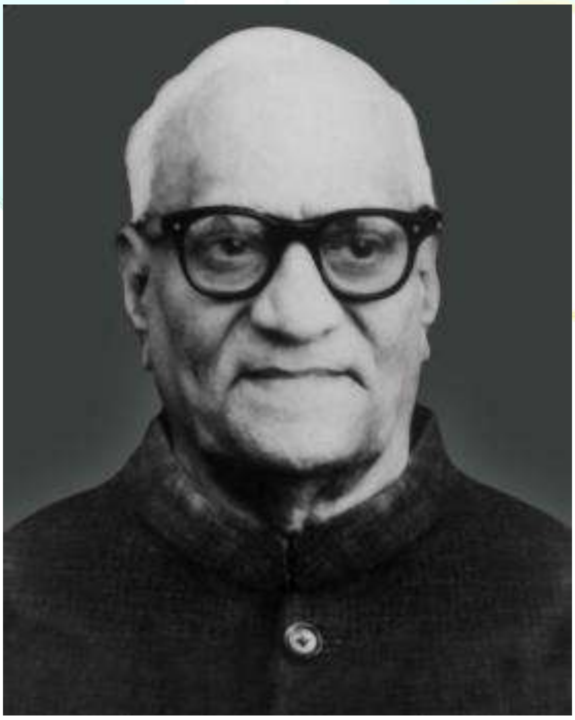

ಇವರು 1894 ಆಗಸ್ಟ 10ರಂದು ಒಡಿಸ್ಸಾದ ಬ್ಯಾರಾಹಂಪುರ್ ದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು.

ವರಾಹಗಿರಿ ವೆಂಕಟಗಿರಿಯವರು ಮೂಲತಃ ಒಡಿಸ್ಸಾ ರಾಜ್ಯದವರು. ಇವರು ಭಾರತದ 4ನೇ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

ಇವರು ಮೊದಲ ಹಂಗಾಮಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಮತ್ತು ಮೂರನೇ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರು ಹಂಗಾಮಿ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣಾವಧಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

1975ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ರತ್ನ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರು 1927ರಲ್ಲಿ ಐ.ಎಲ್.ಒ ದವರು ನಡೆಸಿದ ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಪರವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ನಿಯೋಗದಿಂದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದ್ದರು.

2ನೇ ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಸಮ್ಮೇಳನ 1931ರಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಪರವಾಗಿ ಭಾರತದ ಕಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದ್ದರು.

ಭಾರತದ ಹಳೆಯ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಒಕ್ಕೂಟವಾದ ಆಲ್ ಇಂಡಿಯಾ ಟ್ರೇಡ್ ಯೂನಿಯನ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿಯೂ ಕೂಡ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರು ಬರೆದ ಕೃತಿಗಳು:- Industrial Relations and a Labour Problems in Indian Industry, My life and Times, Voice of Conscience.

ಇವರು ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾಗಿ 1965 ರಿಂದ 1967 ರವರೆಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅನಿಬೆಸೆಂಟ್ ಅವರು ಆರಂಭಿಸಿದ ಹೋಮ್ ರೂಲ್ ಚಳುವಳಿಗೆ ಸೇರ್ಪಡೆಗೊಂಡಿದ್ದರು.

ಇವರ ಜ್ಞಾಪಕಾರ್ಥ 1974ರಲ್ಲಿ ಅಂಚೆ ಚೀಟಿಯನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

1955ರಲ್ಲಿ ಇವರ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ವಿ.ವಿ.ಗಿರಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಸ್ಥೆ ಎಂದು ಮರುನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಇವರು 1980 ಜೂನ್ 23ರಂದು ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಿಧನ ಹೊಂದಿದ್ದರು.

ಫಕ್ರುದ್ದಿನ್ ಆಲಿ ಅಹಮದ್

ಇವರು 1905 ಮೇ 13ರಂದು ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು.

ಇವರು 2ನೇ ಮುಸ್ಲಿಂ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನಿಧನರಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ.

ಭಾರತದ ಐದನೇ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ. ಇವರ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿ:- ಅಗಸ್ಟ 24, 1974ರಿಂದ ಫೆಬ್ರುವರಿ 11, 1977ವರೆಗೆ.

ಇವರ ಅಧಿಕಾರವಧಿಯಲ್ಲಿ ಆಂತರಿಕ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು 1975 ಜೂನ್ 25 ರಂದು ಹೇರಲಾಯಿತು.

ಇವರು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗುವ ಮುನ್ನ ಇವರು ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದವರು.

ಇವರು 1977 ಫೆಬ್ರುವರಿ 11ರಂದು ನಿಧನಹೊಂದಿದರು.

Website: https://madguy.co/

Play Store: https://goo.gl/QTK4Hn

Join **MadGuy Unlimited** for Unlimited Learning and Practice...

GET IT ON Google Play

ಬಿ.ಡಿ.ಜತ್ತಿ

ಇವರ ಪೂರ್ಣ ಹೆಸರು ಬಸಪ್ಪ ದಾನಪ್ಪ ಜತ್ತಿ.

ಇವರು ಹಂಗಾಮಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಕನ್ನಡಿಗರು.

ಇವರು 1913 ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ 10ರಂದು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು.

ಇವರು ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಾವಲಗಿ ಗ್ರಾಮದವರು.

ಇವರು 5ನೇ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದವರು. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ 5ನೇ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ, ಪಾಂಡಿಚೇರಿಯ ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಗೌರ್ನರ್ ಆಗಿದ್ದರು. ಬಸವ ಸಮಿತಿಯ ಸಂಸ್ಥಾಪಕ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು.

ಇವರು 1974 ರಿಂದ 1979ರವರೆಗೆ 5ನೇ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರು 2002 ಜೂನ್ 7ರಂದು ನಿಧನಹೊಂದಿದರು.

ಎನ್. ಸಂಜೀವರೆಡ್ಡಿ

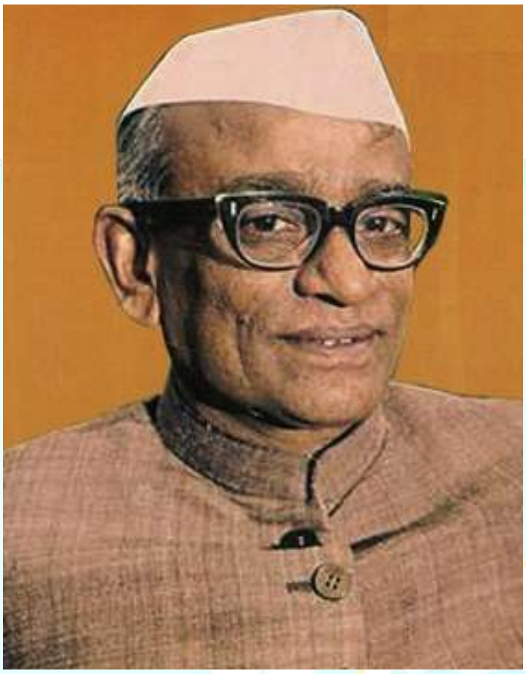

ಇವರು 1913 ಮೇ 19ರಂದು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಅನಂತಪುರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು.

ಅಧಿಕಾರವಧಿ:- ಜುಲೈ25, 1977 ರಿಂದ ಜುಲೈ24,1982 ವರೆಗೆ

ಇವರು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶವು ಪುನರ್ ರಚನೆಯಾದ ನಂತರ ಮೊದಲ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ.

ಇವರು ಭಾರತದ ಆರನೇ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಅವಿರೋಧವಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದವರು. ದೇಶದ ಮೊದಲ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸೇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಅಲಿಪ್ತ ಚಳುವಳಿಯ 8ನೇ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಇವರು 1967ರಲ್ಲಿ ಲೋಕಸಭಾ ಸ್ಪೀಕರ್ ಆಗಿದ್ದರು.

ಇವರು ಕೇಂದ್ರದ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ನಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಖಾತೆಯನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಿದರು.

ಇವರು ಮೂವರು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ (ಮೊರಾರ್ಜಿದೇಸಾಯಿ, ಚರಣ್ ಸಿಂಗ್, ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿ)ಗಳ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

ಇವರು ಬರೆದ ಪುಸ್ತಕಗಳು – Without Fear of Favour : Reminiscences and Reflections of a President

ಇವರ ಜ್ಞಾಪಾಕಾರ್ಥ ಅಂಚೆ ಇಲಾಖೆಯು ವಿಶೇಷ ಲಕೋಟೆಯನ್ನು ನೀಲಂ ಸಂಜೀವರೆಡ್ಡಿ ಅವರ ಜನ್ಮ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿತು.

ಇವರು 1996 ಜೂನ್ 1ರಂದು ನಿಧನಹೊಂದಿದರು.

ಗ್ಯಾನಿ ಜೇಲ್ ಸಿಂಗ್

ಇವರು 1916 ಮೇ 5ರಂದು ಪಂಜಾಬಿನ ಫಿರೋದ್ ಕೋಟ್ ನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು.

ಅಧಿಕಾರವಧಿ:- ಜುಲೈ25,1982 ರಿಂದ ಜುಲೈ24,1987ರವರೆಗೆ.

ಇವರು ಭಾರತದ 7ನೇ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದವರು.

1984ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ "ಅಪರೇಷನ್ ಬ್ಲೂಸ್ಟಾರ್ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ" ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದವರು. ಹಾಗೂ ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿ ಹತ್ಯೆಯಾದಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

ಅಲಿಪ್ತ ಚಳುವಳಿಯ 9ನೇ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದವರು.

ಇವರು ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಗೃಹಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಹಾಗೂ ಪಂಜಾಬಿನ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರು.

ಇವರು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಸಿಖ್ ಧರ್ಮದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು.

1984ರಲ್ಲಿ ಸಿಖ್ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡವಾದಾಗ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಗಳಾಗಿದ್ದರು.

1986ರಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಅಂಚೆ ಕಛೇರಿ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಮಸೂದೆ – 1986ಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪಾಕೆಟ್ ವಿಟೋ ಬಳಸಿದ್ದರು.

ಇವರು ಡಿಸೆಂಬರ್25, 1994 ರಂದು ನಿಧನ ಹೊಂದಿದರು.

ಆರ್.ವೆಂಕಟರಾಮನ್

ಇವರು 1910 ಡಿಸೆಂಬರ್ 4 ರಂದು ತಮಿಳುನಾಡಿನ ತಂಜಾವೂರಿನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು.

ಅಧಿಕಾರವಧಿ:- ಜುಲೈ25,1987 ರಿಂದ ಜುಲೈ24,1992ರವರೆಗೆ.

ಇವರು ಬ್ರಿಟೀಷ ವಿರುದ್ಧ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ 1942ರಲ್ಲಿ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದವರು. ಇವರು ಭಾರತದ 8ನೇ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದರು.

ಕೇಂದ್ರ ರಕ್ಷಣಾ ಸಚಿವರಾಗಿ, ಹಣಕಾಸು ಸಚಿವರಾಗಿ ಹಾಗೂ 7ನೇ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಭಾರತದ ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ಸರಕಾರದ ರಚನೆಗೆ ರೂವಾರಿಯಾದರು.

ಇವರು ಬರೆದ ಪುಸ್ತಕ:- My Presidential year, Role of planning in Industrial Development, The role of a Private Member of Parliament.

ಇವರು ವಿಶ್ವ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸಾಮನ್ಯ ಸಭೆಗೆ 1953, 1955, 1956, 1958, 1959, 1960, 1961 ರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಇವರು ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಕೂಡ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿದ್ದರು.

1989ರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಪಕ್ಷವು ಸ್ಪಷ್ಟ ಬಹುಮತ ಬರೆದ ಕಾರಣ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಂಗ ಒಕ್ಕೂಟ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿದರು. ಈ ಮೂಲಕ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬುನಾದಿ ಹಾಕಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವರನ್ನು ಭಾರತದ ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ಹರಿಕಾರ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಇವರು 2009 ಜನವರಿ 27 ರಂದು ನಿಧನರಾದರು.

ಶಂಕರ್ ದಯಾಳ್ ಶರ್ಮ

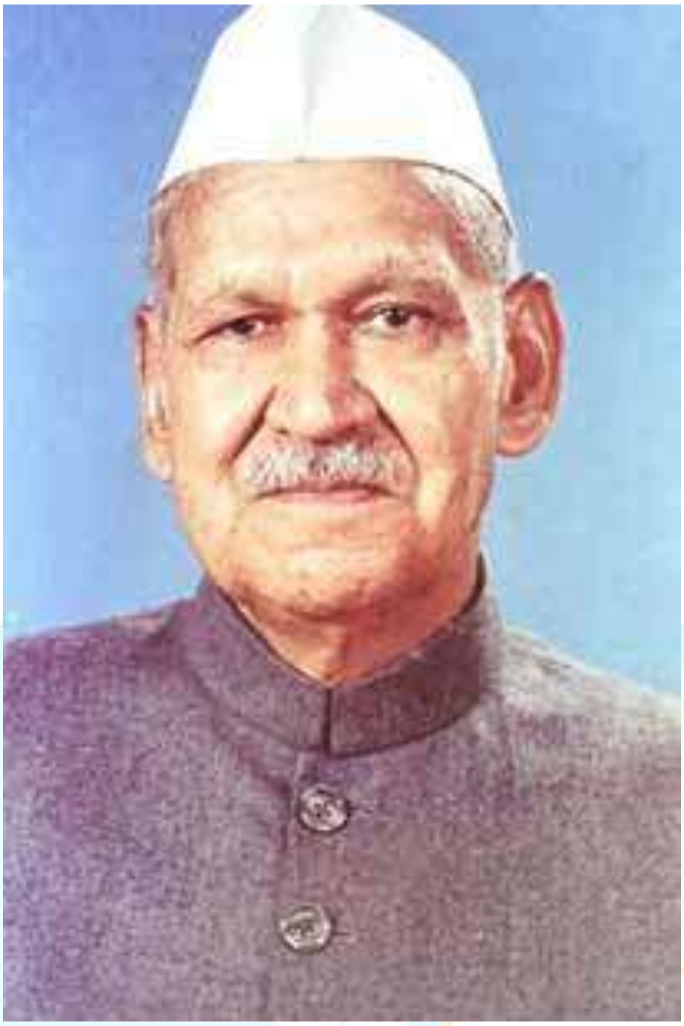

ಶಂಕರ್ ದಯಾಳ್ ಶರ್ಮಾರವರು 1918 ಆಗಸ್ಟ 19 ರಂದು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು.

ಅಧಿಕಾರವಧಿ:- ಜುಲೈ25,1992 ರಿಂದ ಜುಲೈ24,1997ರವರೆಗೆ.

ಇವರು ಭಾರತದ 9ನೇ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು ಹಾಗೂ 8ನೇ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

ಇವರು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಪಂಜಾಬ್ ಹಾಗೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕೇಂದ್ರ ಸಂಪರ್ಕ ಸಚಿವರಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದವರು.

ಇವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪಿ.ವಿ. ನರಸಿಂಹರಾವ್, ಅಟಲ್ ಬಿಹಾರಿ ವಾಜಪೇಯಿ, ಎಚ್.ಡಿ. ದೇವೇಗೌಡ, ಐ.ಕೆ. ಗುಜ್ರಾಲ್ ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರು 1999 ಡಿಸೆಂಬರ್ 26 ರಂದು ನಿಧನರಾದರು.

ಇವರ ಸಮಾಧಿ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಕರ್ಮಭೂಮಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಕೆ.ಆರ್.ನಾರಾಯಣನ್

ಕೆ.ಆರ್.ನಾರಾಯಣನ್ ರವರು 1920 ಅಕ್ಟೋಬರ್ 17ರಂದು ಕೇರಳದ ಕೋಟಿಯಂನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು.

ಅಧಿಕಾರವಧಿ:- ಜುಲೈ25,1997 ರಿಂದ ಜುಲೈ24,2002ರವರೆಗೆ.

ಇವರು ಭಾರತದ ಮೊದಲ ದಲಿತ ಹಾಗೂ ಮೊದಲ ಮಲೆಯಾಳಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ.

ಇವರು ಭಾರತದ 10ನೇ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಇವರ ಅಧಿಕಾರವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಗಿಲ್ ಯುದ್ಧವು 1999ರಲ್ಲಿ ಜರುಗಿತು.

ಇವರು ಭಾರತದ ರಾಯಭಾರಿಯಾಗಿ ಥೈಲ್ಯಾಂಡ್, ಟರ್ಕಿ, ಚೀನಾ ಹಾಗೂ ಅಮೇರಿಕಾ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರು ರಾಜೀವ್ ಗಾಂಧಿಯು ಸಚಿವ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸಚಿವರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತವು ಸುವರ್ಣ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇವರು ಆಗಸ್ಟ 14ರ ರಾತ್ರಿಯಂದು ಭಾರತದ ಸಂಸತ್ ನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು.

ಇವರು 2005 ನವೆಂಬರ್ 9 ರಂದು ನಿಧನರಾದರು.

ಎ.ಪಿ.ಜೆ.ಅಬ್ದುಲ್ ಕಲಾಂ

ಇವರು 1931 ಅಕ್ಟೋಬರ್ 15ರಂದು ತಮಿಳುನಾಡಿನ ರಾಮೇಶ್ವರಂ ನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು.

ಅಧಿಕಾರವಧಿ:- ಜುಲೈ25,2002 ರಿಂದ ಜುಲೈ24,2007ರವರೆಗೆ.

ಇವರು ಭಾರತದ ಕ್ಷಿಪಣಿ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಎಂದು ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದವರು. ಕಲಾಂರವರು 11ನೇ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದರು.

#1998ರ ಪೋಖ್ರಾನ್ – 21 ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ (ಆಪರೇಷನ್ ಶಕ್ತಿ)ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದವರು.

1997ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ರತ್ನ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, 1981ರಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಭೂಷಣ, 1990 ರಲ್ಲಿ ಪದ್ಮವಿಭೂಷಣ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆದವರು.

2009ರಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕದ ಹೂವರ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 2006ರಲ್ಲಿ ಬಸವ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಇವರ ಕೃತಿಗಳು – Wings of Fire, Ignited Minds, You are Unique, India 2020, Indomitable Spirit, Turning Points – A Journey through Challenges, Target 3 Billion,

My Journey – Transforming Dreams into Action, Governance for Growth in India, Manifesto for change

ಇವರು 2015 ಜುಲೈ 27ರಂದು ಮೇಘಾಲಯದ ಶೀಲ್ಲಾಂಗ್ ನ ಐ.ಐ.ಎಂ ನಲ್ಲಿ Creating Livable Planet earth ಉಪನ್ಯಾಸ ನೀಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು.

ಪ್ರತಿಭಾ ಪಾಟೀಲ್

ಇವರು 1934 ಡಿಸೆಂಬರ್ 19ರಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು.

ಅಧಿಕಾರವಧಿ:- ಜುಲೈ25,2007 ರಿಂದ ಜುಲೈ24,2012ರವರೆಗೆ.

ಇವರು ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಮಹಿಳಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ.

ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಮೊದಲ ಮಹಿಳಾ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು.

ಅತಿಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಕ್ಷಮದಾನ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು.

Website: https://madguy.co/

Play Store: https://goo.gl/QTK4Hn

Join **MadGuy Unlimited** for Unlimited Learning and Practice...

GET IT ON Google Play

ಪ್ರಣಬ್ ಮುಖರ್ಜಿ

ಇವರು 1935 ಡಿಸೆಂಬರ್ 11ರಂದು ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು.

ಅಧಿಕಾರವಧಿ:- ಜುಲೈ25,2012 ರಿಂದ ಜುಲೈ25,2017

ಇವರು ಜ.24, 2009ರಿಂದ ಜೂ.26, 2012ರವರೆಗೆ ಭಾರತದ ಹಣಕಾಸು ಸಚಿವರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಇವರು ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣಾ ಸಚಿವರಾಗಿ, ವಿದೇಶಾಂಗ ಸಚಿವರಾಗಿದ್ದರು.

ರಾಮನಾಥ್ ಕೋವಿಂದ್

ಜನನ:- 1 ಅಕ್ಟೋಬರ್ 1945

ಅಧಿಕಾರವಧಿ:- ಜುಲೈ 25, 2017

2.11) LR08 - Polity

2.1.1) ಲೋಕಸಭೆಯ ಪರಿಚಯ

ಲೋಕಸಭೆ

ಲೋಕಸಭೆಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಕೆಳಮನೆಯೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಲೋಕಸಭೆಯ ಗರಿಷ್ಠ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ 552 ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಹೊಂದಿರಬಾರದು. ಇವರಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆಮಾಡಲಾಗುವುದು. ಆಯಾ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಲೋಕಸಭಾ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸದಸ್ಯರ ಮಾಹಿತಿ	
ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ನೇಮಕವಾಗುವ ಸದಸ್ಯರು	530

ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ನೇಮಕವಾಗುವ ಸದಸ್ಯರು	13
ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ನೇಮಕವಾಗುವ ಸದಸ್ಯರು	2
ಒಟ್ಟು	545

ಲೋಕಸಭಾ ಚುನಾವಣೆ:-

ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಚುನಾವಣೆ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ವಯಸ್ಕ ಮತದಾನದ ಮೂಲಕ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. 18 ವರ್ಷ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಜೆಗಳು ಮತ ಚಲಾಯಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಸದಸ್ಯರಾಗಲು ಇರಬೇಕಾದ ಅರ್ಹತೆಗಳು:-

ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿರಬೇಕು.

ಕನಿಷ್ಠ 25 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಾಗಿರಬೇಕು.

ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಲಾಭದಾಯಕ ಹುದ್ದೆ ಹೊಂದಿರಬಾರದು.

ಕೋರ್ಟ್ ನಿಂದ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರಬಾರದು.

ದಿವಾಳಿಕೋರನಾಗಿರಬಾರದು.

ಮತಿಭ್ರಮಣೆಗೊಂಡಿರಬಾರದು.

ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದ ನಿಷೇಧಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರಬಾರದು.

ಅಧಿಕಾರವಧಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣ ವಚನ:-

ಲೋಕಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರ ಅವಧಿ ಐದು ವರ್ಷ, ಸತತವಾಗಿ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ 60 ದಿನಗಳು ಗೈರುಹಾಜರಿದ್ದರೆ ಅವರ ಸದಸ್ಯತ್ವ ರದ್ದಾಗುವುದು.

99 ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಸದನದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನು ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ, ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿಧಿ ಸ್ವೀಕರಿಸದ ಸದಸ್ಯನು ಸದನದಲ್ಲಿ ಹಾಜರಾದರೆ ಹಾಗೂ ಚಲಾಯಿಸದರೆ 104 ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರತಿದಿನ 500 ರೂಪಾಯಿಯ ದಂಡ ತೆರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು:-

ಲೋಕಸಭೆಯ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳನ್ನು ಸುಗಮವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಿಗೆ ಸಭಾಪತಿ (Speaker) ಎನ್ನುವರು. ಎಲ್ಲ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯು ಇವರದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಭಾಪತಿಯನ್ನು ಲೋಕಸಭಾ ಸದಸ್ಯರು ಅವಿರೋಧವಾಗಿ ಇಲ್ಲವೇ ಚುನಾವಣೆಯ ಮೂಲಕ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿ ಹೊಸ ಲೋಕಸಭೆಯು ತನ್ನ ಸಭಾಪತಿಯನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಸದನದಲ್ಲಿ ಹಾಜರಿದ್ದ ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದಿಂದ ಗೊತ್ತುವಳಿಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ 14 ದಿವಸ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ನೋಟಿಸನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿ, ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಹಾಗೂ ಉಪಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಪದಚ್ಯುತಗೊಳಿಸಬಹುದು.

ಸಭಾಪತಿ ಹಾಗೂ ಉಪಸಭಾಪತಿ ಸದನದಲ್ಲಿ ಗೈರುಹಾಜರಾದರೆ ಸದನದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳನ್ನು ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಆರು ಜನರ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಸಭಾಪತಿಗಳೇ ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯರಿಗೂ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಭಾಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳು:-

ಲೋಕಸಭೆಯ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದು.

ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮೊದಲು ಕೇಳಬೇಕು, ಯಾವ ಭಾಷೆ ಬಳಸಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಚಿತವಾಗಿ ವರ್ತನೆ ತೋರಿಸಿದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಸದನದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕುವ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ.

ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡನೆಯಾಗುವ ಮಸೂದೆಗಳು ಹಣಕಾಸಿನ ಮಸೂದೆಯೋ ಅಥವಾ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಸೂದೆಯೋ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಜಂಟಿ ಅಧೀವೇಷನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಹಿಸುವರು.

ಲೋಕಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರ ನಾಯಕನಾಗಿ ಅವರ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಸಭಾಪತಿಯ ಅನುಮತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಸದನದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಂಧಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.

ಸಭಾಪತಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸದಿಕ ತಂಡದ ಪದನಿಮಿತ್ತ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸದಸ್ಯನ ಅಕ್ರಮ ನಡುವಳಿಕೆಗಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಸದನದಿಂದ ಒಂದು ದಿನಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಧಿಗಾಗಿ ಹೊರ ಕಳುಹಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸಭಾಪತಿಯವರು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ.

ಪಕ್ಷಾಂತರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಭಾಪತಿ ಸದಸ್ಯನೊಬ್ಬನನ್ನು ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸುವ ಅಂತಿಮ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ.

ಭಾರತದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಸಭಾಪತಿ = ಜಿ.ವಿ ಮಾವಳಂಕರ್

ಭಾರತದ ಪ್ರಥಮ ಕನ್ನಡಿಗ ಸಭಾಪತಿ = ಕೆ.ಎಸ್ ಹೆಗಡೆ

ಭಾರತದ ಉಪಸಭಾಪತಿಯಾದ ಮೊದಲ ಕನ್ನಡಿಗ = ಎಸ್. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಯ್ಯ

ಸಭಾಪತಿಯನ್ನು ಬಹುಮತದ ಮೂಲಕ ವಜಾ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೋಕಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿ = ಸುಮಿತ್ರಾ ಮಹಾಜನ್ (2014 ರಿಂದ).

ಉಪ ಸಭಾಪತಿ:-

ಸಭಾಪತಿಯ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇವರು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇವರು ಬಜೆಟ್ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಇವರು ಸದನದ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ, ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಮತ ಚಲಾಯಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಇದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

2.2.2) ಲೋಕಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿಗಳು

ಲೋಕಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿಗಳು

ಹೆಸರು	ಅವಧಿ
ಜಿ.ವಿ ಮಾವಳಂಕರ್	1952-1956
ಅನಂತಶಯನಮ್ ಅಯ್ಯಂಗಾರ	1956-1962

ಸರದಾರ ಹುಕುಮ್ ಸಿಂಗ್	1962-1967
ಎನ್. ಸಂಜೀವ್ ರೆಡ್ಡಿ	1967-1969
ಜಿ.ಎನ್ ಧಿಲ್ಲಾನ್	1969-1975
ಬಿ.ಆರ್. ಭಗತ್	1976-1977
ಕೆ.ಎಸ್. ಹೆಗಡೆ	1977-1980
ಬಲರಾಮ್ ಜಾಖಡ್	1980-1989
ರಬಿರಾಯ್	1989-1991
ಶಿವರಾಜ್ ಪಾಟೀಲ್	1991-1996
ಪಿ.ಎ. ಸಂಗ್ಮಾ	1996-1997
ಜಿ.ಎಂ.ಸಿ ಬಾಲಯೋಗಿ	1998-1999
ಜಿ.ಎಂ.ಸಿ ಬಾಲಯೋಗಿ	1999-2002
ಮನೋಹರ್ ಜೋಶಿ	2002-2004
ಸೋಮನಾಥ್ ಚಟರ್ಜಿ	2004-2009
ಮೀರಾ ಕುಮಾರ್	2009-2014
ಸುಮಿತ್ರಾ ಮಹಾಜನ್	2014 ರಿಂದ- ಪ್ರಸ್ತುತ

2.3.3) ಲೋಕಸಭಾ ಸ್ಥಾನಗಳ ಹಂಚಿಕೆ

ಲೋಕಸಭಾ ಸ್ಥಾನಗಳ ಹಂಚಿಕೆ

ರಾಜ್ಯಗಳು	ಒಟ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳು
1) ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ	80
2) ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ	48
3) ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ	25

4) ತಮಿಳುನಾಡು	39
5) ಬಿಹಾರ	40
6) ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ	42
7) ಕರ್ನಾಟಕ	28
8) ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ	29
9) ಗುಜರಾತ	26
10) ಒರಿಸ್ಸಾ	21
11) ರಾಜಸ್ಥಾನ	25
12) ಕೇರಳ	20
13) ಪಂಜಾಬ್	13
14) ಅಸ್ಸಾಂ	14
15) ಜಾರ್ಖಂಡ್	14
16) ಹರಿಯಾಣ	10
17)ಛತ್ತಿಸ್ ಗಢ	11
18) ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ	06
19) ಉತ್ತರಾಖಂಡ	05
20) ಹಿಮಾಚಲಪ್ರದೇಶ	04
21) ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ	02
22) ಗೋವಾ	02
23) ಮಣಿಪುರ	02
24) ಮೇಘಾಲಯ	02

25) ಮಿಜೋರಾಂ	01
26) ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್	01
27) ಸಿಕ್ಕಿಂ	01
28) ತ್ರಿಪುರ	01
29) ತೆಲಂಗಾಣ	17

ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು

1) ದೆಹಲಿ	07
2) ಪಾಂಡಿಚೇರಿ	01
3) ಅಂಡಮಾನ್ ಮತ್ತು ನಿಕೋಬಾರ್	01
4) ದಾದ್ರ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿ	01
5) ದಾಮನ ಮತ್ತು ದಿಯು	01
6) ಲಕ್ಷದ್ವೀಪ	01
7) ಚಂಡೀಗಡ	01
ನಾಮಕರಣ ಸದಸ್ಯರು	02

ಒಟ್ಟು ಲೋಕಸಭಾ ಸದಸ್ಯರು= 545

2.4.4) ರಾಜ್ಯಸಭೆ

ರಾಜ್ಯಸಭೆ (Council of State)

ಸಂವಿಧಾನದ 80 ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದವು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ರಚನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜಸೇವೆ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ, ಅನುಭವ ಪಡೆದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರಿಂದ 12 ಸದಸ್ಯರನ್ನು ನಾಮ ನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ರಾಜಸಭೆಯು ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಮನೆ ಎಂತಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಸದಸ್ಯರ ಆಯ್ಕೆ ವಿಧಾನ :

84(ಎ) ವಿಧಿಯನ್ವಯ ಭಾರತದ ಪೌರನಾಗಿರಬೇಕು.

84(ಬಿ) ವಿಧಿಯನ್ವಯ 30 ವರ್ಷಗಳಾಗಿರಬೇಕು.

1951 ರ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಯ ಕಾಯ್ದೆ 3ನೇ ಸೆಕ್ಷನ್ ಅನ್ವಯ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯದ ಲೋಕಸಭಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮತದಾರನಾಗಿರಬೇಕು.

ಸಂವಿಧಾನದ 102ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ನಿಯಮಗಳು ಅನ್ವಯ.

ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಲೋಕಸಭೆಯ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದ ಇನ್ನಿತರ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು.

ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ರಚನೆ:-

ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ 250. ಇದರಲ್ಲಿ 238 ಸದಸ್ಯರನ್ನು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು ಆಯ್ಕೆಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನುಳಿದ 12 ಸದಸ್ಯರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಸಮಾಜ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಗಣ್ಯರನ್ನು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ತುಂಬುತ್ತಾರೆ.

ರಾಜ್ಯ ಸಭಾ ಸದಸ್ಯರ ಅವಧಿ :-

ಸಂವಿಧಾನವು 83(1) ವಿಧಿ ಪ್ರಕಾರ, ರಾಜ್ಯಸಭೆಯನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.

ಈ ಸದನದ ಸದಸ್ಯರು 6 ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಗೆ ಚುನಾಯಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ.

6 ವರ್ಷ ಮುಗಿದ ನಂತರ 1.3ರಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು ನಿವೃತ್ತ ಆದಾಗ ಪ್ರತಿ ಎರಡು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆ :-

ಕಾನೂನು ರಚಿಸುವಾಗ ಅಥವಾ ಸದನದ ನುರಿತ ಮತ್ತು ಅನುಭವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸಲಹೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಕೊಡುವುದು.

ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸುವುದು.

ಲೋಕಸಭೆ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ವಿಸರ್ಜನೆಯಾದಾಗ ಕೆಲವು ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು.

ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಪದ ನಿಮಿತ್ತ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲೇ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರನ್ನು ಆರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರು:-

ಭಾರತದ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಪದನಿಮಿತ್ತ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರೆಂದು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಕಾರ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕೆಂದು 89 ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದವು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ಲೋಕಸಭೆಯ ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರಿಗಿರುವಂತಹ ಪ್ರಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಈಗಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಹಮೀದ್ ಅನ್ಸಾರಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

2.5.5) ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳ ಹಂಚಿಕೆ

ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳ ಹಂಚಿಕೆ

ರಾಜ್ಯಗಳು	ಒಟ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳು
1) ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ	31
2) ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ	19
3) ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ	11
4) ತಮಿಳುನಾಡು	18
5) ಬಿಹಾರ	16
6) ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ	16

7) ಕರ್ನಾಟಕ	12
8) ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ	11
9) ಗುಜರಾತ	11
10) ಒರಿಸ್ಸಾ	10
11) ರಾಜಸ್ಥಾನ	10
12) ಕೇರಳ	09
13) ಪಂಜಾಬ್	07
14) ಅಸ್ಸಾಂ	07
15) ಜಾರ್ಖಂಡ್	06
16) ಹರಿಯಾಣ	05
17) ಛತ್ತಿಸ್ ಗಢ	05
18) ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ	04
19) ಉತ್ತರಾಖಂಡ	03
20) ಹಿಮಾಚಲಪ್ರದೇಶ	03
21) ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ	01
22) ಗೋವಾ	01
23) ಮಣಿಪುರ	01
24) ಮೇಘಾಲಯ	01
25) ಮಿಜೋರಾಂ	01
26) ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್	01
27) ಸಿಕ್ಕಿಂ	01

Website: https://madguy.co/

Play Store: https://goo.gl/QTK4Hn

Join **MadGuy Unlimited** for Unlimited Learning and Practice...

GET IT ON Google Play

28) ತ್ರಿಪುರ	01
29) ತೆಲಂಗಾಣ	07

ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು

1) ದೆಹಲಿ	03
2) ಪಾಂಡಿಚೇರಿ	01
3) ಅಂಡಮಾನ್ ಮತ್ತು ನಿಕೋಬಾರ್	……
4) ದಾದ್ರ ಮತ್ತು ನಗರ ಹವೇಲಿ	……
5) ದಾಮನ ಮತ್ತು ದಿಯು	……
6) ಲಕ್ಷದ್ವೀಪ	……
7)ಚಂಡೀಗಡ	……
ನಾಮಕರಣ ಸದಸ್ಯರು	12

ಒಟ್ಟು ರಾಜ್ಯಸಭಾ ಸದಸ್ಯರು= 245

2.6) LR13 - Polity

2.1.1) ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿ

ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿ

ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾದೇಶದಿಂದ ಎರವಲು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೊದಲ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು 1951ರಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ಮಿನಿ ಸಂವಿಧಾನವೆಂದು42ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ 44ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ 1978 ರಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿ ಹಕ್ಕನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

1951ರಲ್ಲಿ ಶಂಕರೀಪ್ರಸಾದ್ ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ತೀರ್ಪು ನೀಡಿತು.

ಸ್ವಿಟ್ಜರ್ಲೆಂಡಿನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಜನರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಸಂವಿಧಾನದ 20 ನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ 368 ನೇ ವಿಧಿಯು ಸಂವಿಧಾನ ತಿಡ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಬದಲಾದ ಮತ್ತು ಅಗತ್ಯಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದ್ದರೂ, ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲ ರಚನೆಗೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅಪಾಯ ತರುವಂತಿಲ್ಲ.

ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನ

ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ (ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ) ಮಂಡಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸಕಾಂಗದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.

ಮಂತ್ರಿಯಾಗಲಿ/ ಸಂಸದರಾಗಲಿ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸಬಹುದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಪೂರ್ವ ಅನುಮತಿಯ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ.

ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಸೂದೆಗೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿ ಸದನದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ವಿಶೇಷ ಬಹುಮತ (ಶೇ 50 ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು)ದೊಂದಿಗೆ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಬೇಕು. ಹಾಗೂ ಹಾಜರಿರುವ 2/3 ರಷ್ಟು ಬಹುಮತ ಮತ್ತು ಮತ ಚಲಾಯಿಸಬೇಕು.

ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಒಂದು ಸದನವು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ, ಇನ್ನೊಂದು ಸದನವು ಅಂಗೀಕರಿಸದೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಜಂಟಿ ಅಧಿವೇಶನ ಕರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡೂ ಸದನಗಳಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅನುಮೋದನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದಾಗ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದಾಗಲಿ, ಮರು ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವುದಾಗಲಿ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅನುಮೋದನೆಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕು. ನಂತರ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು.

ತಿದ್ದುಪಡಿ ವಿಧಾನಗಳು

1) ಸಂಸತ್ತಿನ ಸರಳ ಬಹುಮತದ ಮೂಲಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ

ಹೊಸ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ/ಸೇರ್ಪಡೆ

ಹೊಸ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಚನೆ, ರಾಜ್ಯಗಳ ಗಡಿಗಳ ಬದಲಾವಣೆ, ರಾಜ್ಯಗಳ ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆ

ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ರಚನೆ/ ರದ್ದತಿ

ಎರಡನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಗಳು

ಸಂಸತ್ತಿನ ಕೋರಂ/ ಕನಿಷ್ಟ ಹಾಜರಾತಿ

ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರ ವೇತನ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆ

ಸಂಸತ್ತಿನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆ

ಪೌರತ್ವ

ಸಂಸತ್ತಿನ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳ ಚುನಾವಣೆಗಳು

5ಮತ್ತು 6 ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಗಳು

2) ಸಂವಿಧಾನದ 368 ನೇ ವಿಧಿಯನ್ವಯ ತಿದ್ದುಪಡಿ

(1) ಸಂಸತ್ತಿನ ವಿಶೇಷ ಬಹುಮತದ ಮೂಲಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ :- ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ವಿಷಯಗಳು

I) ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು

II) ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳು

(2) ಸಂಸತ್ತಿನ ಬಹುಮತ ಮತ್ತುರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳ ½ ರಷ್ಟು ಅನುಮೋಧನೆ ಮೂಲಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ.

I) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಚುನಾವಣೆ

II) ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯಾಂಗಾಧಿಕಾರಿಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

III) ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರ

Website: https://madguy.co/
Play Store: https://goo.gl/QTK4Hn
Join **MadGuy Unlimited** for Unlimited Learning and Practice...
GET IT ON Google Play

IV) 7 ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿನ ವಿಷಯ

V) ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯತೆ

VI) ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರಗಳು.

2.2.2) ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಮುಖ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು (1 ರಿಂದ 10)

ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಮುಖ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು

ಕ್ರ. ಸಂ	ವರ್ಷ	ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಸಂಖ್ಯೆ	ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದ ವಿಷಯ
01	1951	1ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಇದು ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ 9ನೇ ಅನುಸೂಚಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿದೆ. ಸಮಾನತೆಯ ಹಕ್ಕಿನ 15ನೇ ವಿಧಿಗೆ (4)ನೇ ಉಪವಿಧಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ 19ನೇ ವಿಧಿಯ (2)ನೇ ಉಪವಿಧಿಗೆ ಕೆಲ ಪದಗಳನ್ನು ಸೇರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಆಸ್ತಿ ಹಕ್ಕಿನ 31ನೇ ವಿಧಿಗೆ ಎ ಮತ್ತು ಬಿ ಉಪವಿಧಿಗಳನ್ನು ಸೇರ್ಪಡಿಸಲಾಯಿತು.
02	1953	2ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	81ನೇ ವಿಧಿಗೆ ಬದಲಾವಣೆ ತಂದು ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಚುನಾಯಿತಗೊಳ್ಳಲು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ್ದ 7.5ಲಕ್ಷ ಮತದಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಾಗೂ 500 ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ದಾಟಬಾರದು.
03	1954	3ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	7ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯ ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆ, ದನಗಳ ಮೇವು, ಕಚ್ಚಾ ಹತ್ತಿ, ಸೆಣಬು ಉತ್ಪಾದನೆ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣದ ಮೇಲೆ ಕಾನೂನು ರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಕೇಂದ್ರ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು.
04	1955	4ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಇದು ಆಸ್ತಿಹಕ್ಕಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿದೆ. 31 ಮತ್ತು 31ಎ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು 9ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.
05	1955	5ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಸಂವಿಧಾನದ 3ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್ ರಚನೆ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಕೇಳಿದಾಗ ನಿಗದಿತ ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕು.
06	1956	6ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಮಸೂದೆಯು ಅಂತರರಾಜ್ಯ ಮಾರಾಟಗಳ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. 269 ಮತ್ತು 286 ನೇ ವಿಧಿಗಳಿಗೂ ಹಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.
07	1956	7ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಸಂವಿಧಾನದ 1, 81, 82, 131, 153, 158, 168, 170, 171, 216, 231, 240, 350(2) ಹಾಗೂ 371ನೇ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿ

			ಹಲವು ಉಪವಿಧಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಸಮಗ್ರ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.
08	1959	8ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಸಂವಿಧಾನದ 334ನೇ ವಿಧಿಯನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.
09	1960	9ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಮತ್ತು ಭಾರತ ದೇಶಗಳ ಮಧ್ಯ ನಡೆದ ಒಪ್ಪಂದದ ಪ್ರಕಾರ ಹಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ಒಂದನೇ ಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತರಲಾಗಿದೆ.
10	1961	10ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ದಾದ್ರಾ, ನಗರ ಹವೇಲಿಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲು 240ನೇ ವಿಧಿ ಮತ್ತು 1ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

2.3.3) ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಮುಖ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು (11 ರಿಂದ 21)

ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಮುಖ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು

ಕ್ರ.ಸಂ.	ವರ್ಷ	ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಸಂಖ್ಯೆ	ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದ ವಿಷಯಗಳು
11	1961	11ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯನ್ನು ಜಂಟಿ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡು ಸದನಗಳ ಸದಸ್ಯರು ಚುನಾಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವನ್ನು 66ನೇ ವಿಧಿಗೆ ಮತ್ತು 71(B) ಉಪವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಸಾಕಷ್ಟು ಆಧಾರಗಳಿಲ್ಲದೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಚುನಾವಣೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ.
12	1962	12ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಗೋವಾ, ದಮನ್ ಮತ್ತು ದೀವ್ ಗಳು ಭಾರತದ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದವು.
13	1962	13ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಸಂವಿಧಾನದ 370ನೇ ವಿಧಿಗೆ A ಉಪವಿಧಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಯಿತು.
14	1962	14ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಪದುಚೇರಿ, ಕಾರೈಕಲ್, ಮಾಹೆ ಮತ್ತು ಯಾನಂ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಪುದುಚೇರಿಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.
15	1963	15ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	217ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ತಂದು ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನಿವೃತ್ತಿ ವಯಸ್ಸನ್ನು 60 ರಿಂದ 62ಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ.

16	1963	16ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	13ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿ ವಾಕ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮೇಲೆ ಕೆಲವು ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ಹೇರುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.
17	1964	17ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	31ನೇ A ವಿಧಿಯಲ್ಲಿರುವ 'ಎಸ್ಟೇಟ್ ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪುನರ್ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಕಾಯ್ದೆ ಅನ್ವಯ ಜಮೀನನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಬೆಲೆ ನೀಡುವಂತೆ ಸೂಚಿಸಿದೆ.
18	1966	18ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟದ ಭಾಗವೆಂದು ತಿಳಿಸುವುದು. ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡುತ್ತದೆ.
19	1966	19ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	324ನೇ ವಿಧಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತಂದು ಚುನಾವಣಾ ವಿಚಾರಣಾ ಮಂಡಳಿಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿ ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಚುನಾವಣಾ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗ ನಿಯಮಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚುನಾವಣಾ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿಗಳನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.
20	1966	20ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕ ಮತ್ತು ವರ್ಗಾವಣೆಯು ಆಯಾ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು ಎಂಬುದು ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿ.
21	1967	21ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಸಿಂಧಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ 8ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಯಿತು.

2.4.4) ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು 22 ರಿಂದ 33

ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು

ಕ್ರ.ಸಂ.	ವರ್ಷ	ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಸಂಖ್ಯೆ	ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದ ವಿಷಯಗಳು
22	1969	22ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಅಸ್ಸೋಂ ನಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಮೇಘಾಲಯ ಎಂಬ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಲು 244ನೇ ವಿಧಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಯಿತು. 275ನೇ ವಿಧಿಗೆ 1A ಮತ್ತು 371ಕ್ಕೆ B ಉಪವಿಧಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಯಿತು.

23	1970	23ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	333ನೇ ವಿಧಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತಂದು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಓರ್ವ ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ ಜನಾಂಗದವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು.
24	1971	24ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಗೋಲಖನಾಥ್ ವಿರುದ್ಧ ಪಂಜಾಬ್ ಮೊಕದ್ದಮೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಕೊಡಲಾಯಿತು.
25	1971	25ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	31ನೇ ವಿಧಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿ ಪರಿಹಾರ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿ ಹಣ ಅಥವಾ ಮೊತ್ತ ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದೆ.
26	1971	26ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	291ನೇ ವಿಧಿ ಪ್ರಿವ್ವಿಪರ್ಸ್ ಮತ್ತು 362ನೇ ಪ್ರಿವೈಲೆಸ್ ಅನ್ವಯ ಮಾಜಿ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳಿಗೆ(ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ) ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜಧನ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಸೂದೆ ರದ್ದುಪಡಿಸಿತು.
27	1971	27ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	239A ಮತ್ತು 240ನೇ ವಿಧಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತಂದು 239B ಮತ್ತು 270A ಉಪವಿಧಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಮಿಜೋರಾಮ್ ಮತ್ತು ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಸ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನಾಗಿ ರಚಿಸಲಾಯಿತು.
28	1972	28ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಐಸಿಎಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಿದ್ದ 314ನೇ ವಿಧಿಯನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಿ. ಹೊಸದಾಗಿ 312A ಉಪ ವಿಧಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಯಿತು.
29	1972	29ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	9ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ 1969 ಮತ್ತು 1971 ಕೇರಳದ ಎರಡು ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.
30	1972	30ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಇದರ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶ ಕಾನೂನು ಆಯೋಗ ಮಾಡಿದ ಶಿಫಾರಸ್ಸನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವುದು.
31	1973	31ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಸಂವಿಧಾನದ 81, 330 ಮತ್ತು 332ನೇ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಲೋಕಸಭಾ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು 525ರಿಂದ 545ಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಯಿತು.
32	1974	32ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಸಂವಿಧಾನದ 317ನೇ ವಿಧಿಗೆ D ಮತ್ತು E ಎಂಬ ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

Website: https://madguy.co/
Play Store: https://goo.gl/QTK4Hn
Join **MadGuy Unlimited** for Unlimited Learning and Practice...
GET IT ON Google Play

33	1974	33ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	101ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಸಂಸತ್ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು 190ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನಸಭೆ ಸದಸ್ಯರು ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿದರೆ ತಕ್ಷಣ ಜಾರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತಂದು ಸಭಾಪತಿಗಳು ರಾಜೀನಾಮೆ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ನಿರ್ಣಯಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

2.5.5) ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು 34 ರಿಂದ 42

ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು

ಕ್ರ.ಸಂ	ವರ್ಷ	ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಸಂಖ್ಯೆ	ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದ ವಿಷಯಗಳು
34	1974	34ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಕರ್ನಾಟಕ, ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ರಾಜಸ್ಥಾನ, ಬಿಹಾರ, ಗುಜರಾತ್, ಹರಿಯಾಣ, ಕೇರಳ , ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶ, ಪಂಜಾಬ್, ತಮಿಳುನಾಡು ಮತ್ತು ತ್ರಿಪುರಾ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು 9ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.
35	1975	35ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	80 ಮತ್ತು 81ನೇ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ 2(A) ವಿಧಿಯನ್ನು ಮತ್ತು 10ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನಮಾನ ನೀಡಲಾಯಿತು.
36	1975	36ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	2A ವಿಧಿ ಹಾಗೂ 10ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಿ ಸಿಕ್ಕಿಂನ್ನು ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟದ 22ನೇ ರಾಜ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಯಿತು. 371 F ಪ್ರಕಾರ ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯು 31ಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು.
37	1975	37ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	239 A ಮತ್ತು 240ನೇ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿ ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಧಾನಸಭೆ ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿತ್ತು.
38	1975	38ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ,ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಘೋಷಿಸುವ ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆ ಅಥವಾ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸದಂತೆ 44ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ ಇದನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಲಾಯಿತು.
39	1975	39ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	71ನೇ ವಿಧಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ 329A ವಿಧಿ ಅಳವಡಿಸಿತು. ಇದರನ್ವಯ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ, ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ, ಪ್ರಧಾನಿ ಮತ್ತು ಸಭಾಪತಿಗಳ

			ಚುನಾವಣೆಯ ಕ್ರಮಬದ್ಧತೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸದಂತೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು.
40	1976	40ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಗಳ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಹಾಗೂ ಇತರ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು 9ನೇ ಅನುಸೂಚಿಗೆ 125ರಿಂದ 188 ರವರೆಗಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸೇರ್ಪಡಿಸಲಾಯಿತು.
41	1976	41ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	316ನೇ ವಿಧಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತಂದು ರಾಜ್ಯಗಳ ಲೋಕಾಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳ ಛೇರ್ಮನ್ ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯರ ನಿವೃತ್ತಿ ವಯಸ್ಸನ್ನು 60ರಿಂದ 62ಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.
42	1976	42ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಇದು ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ತಿದ್ದುಪಡಿ. ಇದನ್ನು ಪುಟ್ಟ ಸಂವಿಧಾನ ಎನ್ನುವರು. 1. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ನ ಸಲಹೆ ಮೇರೆಗೆ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. 2. ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಂಗದ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಹೊರಗಿಡಲಾಯಿತು. 3. ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಗೆ ಸಮಾಜವಾದಿ, ಜಾತ್ಯಾತೀತ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರತೆ ಎಂಬ ಮೂರು ಹೊಸ ಪದಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. 4. ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಭಾಗ 4A ಎಂಬ ಹೊಸ ಭಾಗವನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. 5. ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯನ್ನು 5 ವರ್ಷದಿಂದ 6 ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಯಿತು.

2.6.6) ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು 43 ರಿಂದ 50

ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು

ಕ್ರ.ಸಂ	ವರ್ಷ	ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಸಂಖ್ಯೆ	ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದ ವಿಷಯಗಳು
43	1977	43ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ಮೊದಲಿದ್ದ ನ್ಯಾಯಿಕ ವಿಮರ್ಶಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಹಾಗೂ ರಿಟ್ಸ್ ಹೊರಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮರಳಿ ನೀಡಲಾಯಿತು.

44	1978	44ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	42ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ದೋಷಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಜನತಾ ಸರ್ಕಾರವು 44 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಪಾಸು ಮಾಡಿತು. 44ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು : 1. ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸಂವಿಧಾನದ 352 ನೇ ವಿಧಿಗೆ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. 2. ಲೋಕಸಭೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಅವಧಿಯನ್ನು ಮೊದಲಿನಂತೆ 5ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಲಾಯಿತು. 3. ಆಸ್ತಿ ಹಕ್ಕನ್ನು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿ ಹಕ್ಕು ಕೇವಲ ಶಾಸನೀಯ ಹಕ್ಕಾಗಿದೆ. 4. ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಕೋರಂ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. 5. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಘೋಷಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 'ಆಂತರಿಕ ಗಲಭೆ' ಪದದ ಬದಲಾಗಿ 'ಸಶಸ್ತ್ರ ದಂಗೆ' ಎನ್ನುವ ಪದವನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. 6. ಕೆಲವು ಸಚಿವ ಸಂಪುಟದ ಲಿಖಿತ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಘೋಷಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. 7. ಸಂವಿಧಾನದ 20 ಮತ್ತು 21ನೇ ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳು ನೀಡಿರುವ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅಮಾನತುಗೊಳಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.
45	1980	45ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆ ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಜನಾಂಗದವರಿಗೆ ಮೀಸಲಾತಿಯ ಅವಧಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ 10 (1990) ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು.
46	1982	46ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	269, 286 ಮತ್ತು 366ನೇ ವಿಧಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಗೆ ಕೆಲವು ಬದಲಾವಣೆ ತಂದು ಮಾರಾಟ ತೆರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪತೆ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ತಿದ್ದುಪಡಿ ತರಲಾಯಿತು.
47	1984	47ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಹಲವು ರಾಜ್ಯಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು 9ನೇ ಅನುಸೂಚಿಗೆ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.

48	1984	48ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	244ನೇ ವಿಧಿ ಹಾಗೂ 5 ಮತ್ತು 6ನೇ ಅನುಸೂಚಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತಂದು ಮೇಘಾಲಯ, ಮಿಜೋರಾಂಗಳಂತೆ ತ್ರಿಪುರಾದಲ್ಲೂ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಂಡಲಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅವಕಾಶ ನೀಡಿತು.
49	1984	49ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	244ನೇ ವಿಧಿ ಮತ್ತು 5, 6ನೇ ಅನುಸೂಚಿಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಮೇಘಾಲಯ ಪದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಮೇಘಾಲಯ ಮತ್ತು ತ್ರಿಪುರಾ ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.
50	1984	50ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	33ನೇ ವಿಧಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತಂದು ಬೇಹುಗಾರಿಕೆ, ದೂರಸಂಪರ್ಕ ಸೇನಾಪಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವವರ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಸತ್ ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆಯಿತು.

2.7.7) ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು 51 ರಿಂದ 62

ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು

ಕ್ರ.ಸಂ	ವರ್ಷ	ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಸಂಖ್ಯೆ	ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದ ವಿಷಯಗಳು
51	1984	51ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	330, 332ನೇ ವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತಂದು ಮೇಘಾಲಯ, ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್, ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ಮಿಜೋರಾಮ್ ಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜನಾಂಗದವರಿಗೆ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್, ಮೇಘಾಲಯ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜನಾಂಗದವರಿಗೆ ಮೀಸಲಾತಿ ಸೌಲಭ್ಯ ಒದಗಿಸಲು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.
52	1985	52ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	101, 102, 190, 191 ವಿಧಿಗಳಿಗೆ 10ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಅಳವಡಿಸಿ ಪಕ್ಷಾಂತರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವ ಸಂಸತ್ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ ಸದಸ್ಯರ ಸದಸ್ಯತ್ವ ಪದ್ಧತಿ ಘೋಷಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಿತು.
53	1986	53ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	371G ವಿಧಿ ಸೇರ್ಪಡಿಸಿ ಮಿಜೋರಾಂಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು.
54	1986	54ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	125, 221ನೇ ವಿಧಿಗೆ ಬದಲಾವಣೆ ತಂದು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಹಾಗೂ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳ ವೇತನದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಳ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

55	1986	55ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	371 ನೇ ವಿಧಿಗೆ H ಉಪವಿಧಿಯನ್ನು ಸೇರ್ಪಡಿಸಿ ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ರಾಜ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಯಿತು. ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಗಾತ್ರ 30.
56	1987	56ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	371 ನೇ ವಿಧಿಗೆ I (ಐ) ಉಪವಿಧಿಯನ್ನು ಸೇರ್ಪಡಿಸಿ ಗೋವಾ ರಾಜ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ 30ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇರಬಾರದು ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿತು.
57	1987	57ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	332 ನೇ ವಿಧಿಗಳ (3A) ಹೊಸ ಉಪವಿಧಿ ಅಳವಡಿಸಿ ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ಮೇಘಾಲಯ, ಮಿಜೋರಾಂ ಮತ್ತು ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗದವರಿಗೆ ಕೆಲ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿತು.
58	1988	58ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	394 A ವಿಧಿ ಸೇರಿಸಿ ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿತು.
59	1988	59ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಆಂತರಿಕ ಗಲಭೆಯಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಮಗ್ರತೆಗೆ ಗಂಡಾಂತರ ಒದಗಿದೆ ಎಂದು 352, 356 359 ವಿಧಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತಂದು 359A ಹೊಸ ವಿಧಿ ಅಳವಡಿಸಿ ಪಂಜಾಬ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಆಳ್ವಿಕೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡಿತು.
60	1988	60ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	274ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತಂದು ವೃತ್ತಿ ತೆರಿಗೆ ಮಿತಿಯನ್ನು 250 ರೂ.ಗಳಿಂದ 2500 ರೂ.ಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಯಿತು.
61	1989	61ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	326ನೇ ವಿಧಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿ ಮತದಾನದ ವಯಸ್ಸನ್ನು 21 ರಿಂದ 18ಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಲಾಯಿತು.
62	1989	62ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	334ನೇ ವಿಧಿಗೆ ಬದಲಾವಣೆ ತಂದು ಸಂಸತ್ತಿನ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ/ಪಂಗಡದವರ ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ 10 ವರ್ಷ (2000) ರವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು.

2.8.8) ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು 63 ರಿಂದ 76

ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು

ಕ್ರ.ಸಂ	ವರ್ಷ	ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದ ವಿಷಯಗಳು

63	1989	63ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	59 ನೇ ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆಯ ಹಲವು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ 359A ವಿಧಿಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.
64	1990	64ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಪಂಜಾಬ್ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಆಡಳಿತವನ್ನು 6 ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಮತ್ತೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲು 356ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ತಿದ್ದುಪಡಿ ತರಲಾಯಿತು.
65	1990	65ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಹಾಗೂ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಬದಲು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗವನ್ನು ರಚಿಸಲು 338 ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತರಲಾಯಿತು.
66	1990	66ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯಗಳು ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು 203ನೇ ಎಂಟ್ರಿಯಿಂದ 257 ಎಂಟ್ರಿಗಳನ್ನು 9ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.
67	1990	67ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	356ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ತಂದು ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಮತ್ತೆ 6ತಿಂಗಳ ವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿತು.
68	1991	68ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಮತ್ತೆ ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರ ಆಡಳಿತವನ್ನು 4 ವರ್ಷದಿಂದ 5 ವರ್ಷದ ವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದರು.
69	1991	69ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲು 239A ಹೊಸ ವಿಧಿಗಳನ್ನು 3ನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡಿಸಲಾಯಿತು.
70	1992	70ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಪಾಂಡಿಚೆರಿ, ದೆಹಲಿ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ ಸದಸ್ಯರುಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳನ್ನು ಚುನಾಯಿಸುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು.
71	1992	71ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಸಂವಿಧಾನದ 8ನೇ ಅನುಸೂಚಿಗೆ ಕೊಂಕಣಿ , ನೇಪಾಳಿ ಮತ್ತು ಮಣಿಪುರಿ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.
72	1992	72ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	332 ನೇ ವಿಧಿಗೆ (3B) ಉಪವಿಧಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿ ತ್ರಿಪುರಾ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗದವರಿಗೆ ಮೀಸಲಿಡುವ ಅವಕಾಶ ನೀಡಿತು.
73	1993	73ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಗ್ರಾಮಾಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊಸ ಪಂಚಾಯತಿ ರಾಜ್ ರಾಜ್ಯ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು 11ನೇ ಅನುಸೂಚಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ 243ನೇ ವಿಧಿಗೆ 243A ಯಿಂದ 224 O(ಒ) ವರೆಗೆ ಉಪವಿಧಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.

74	1993	74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ನಗರಾಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂವಿಧಾನದ 9 ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೊಸ A ಸೇರಿಸಿ, 243 (P) ಯಿಂದ 243 (2G) ಉಪವಿಧಿಗಳನ್ನು 12 ಅನುಸೂಚಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.
75	1993	75ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	323B (2)ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬದಲಾವಣೆ ತಂದು, ಜಮೀನುದಾರ ಹಾಗೂ ಬಾಡಿಗೆ ನಿಯಮವನ್ನು ಹಾಗೂ ಗೇಣಿದಾರರ ಪ್ರಕರಣಗಳ ವಿಲೇವಾರಿಗೆ ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು.
76	1994	76ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	237A 9ನೇ ಅನುಸೂಚಿಗೆ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಇದು ತಮಿಳುನಾಡಿನ 69% ರಷ್ಟು ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಂತೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

2.9.9) ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು 77 ರಿಂದ 86

ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು

ಕ್ರ.ಸಂ	**ವರ್ಷ**	**ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಸಂಖ್ಯೆ**	**ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದ ವಿಷಯಗಳು**
77	1995	77ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಸಂವಿಧಾನದ 16ನೇ ವಿಧಿಗೆ (4A) ಉಪವಿಧಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಅನ್ವಯ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ /ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜನಾಂಗದವರಿಗೆ ಬಡ್ತಿಯಲ್ಲೂ ಮೀಸಲಾತಿ ನಿಯಮ ಅನುಸರಿಸಲು ಅನುವು ಮಾಡಿತು.
78	1995	78ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಕರ್ನಾಟಕ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಬಿಹಾರ, ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ, ಕೇರಳ, ರಾಜಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಒರಿಸ್ಸಾ ರಾಜ್ಯಗಳು ತಂದ ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು 9ನೇ ಅನುಸೂಚಿಗೆ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. 258 ರಿಂದ 284 ಎಂಟ್ರಿಗಳು.
79	1999	79ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	334ನೇ ವಿಧಿಗೆ ಬದಲಾವಣೆ ತಂದು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ/ ಪಂಗಡ ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ ರವರಿಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ 10 ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು.
80	2000	80ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ತೆರಿಗೆ ಹಂಚಿಕೆ ದೋಷ ನಿವಾರಿಸಲು 269, 270ನೇ ವಿಧಿಗೆ ಕೆಲ ಬದಲಾವಣೆ ತಂದು 272 ವಿಧಿಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿತು.
81	2000	81ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	9/ಜೂನ್/2000 ರಂದು 16ನೇ ವಿಧಿಗೆ (4B) ಉಪವಿಧಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿ ಖಾಲಿ ಹುದ್ದೆಗಳ ಮೀಸಲು ಇತಿ 50% ರಷ್ಟನ್ನು ಮೀರದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹಾಗೂ ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷ

			ಭರ್ತಿಯಾಗಿ ಖಾಲಿ ಉಳಿದ ಹುದ್ದೆಗೆ ಇದನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸಕೂಡದು.
82	2000	82ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	8 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2000 ರಂದು 335ನೇ ವಿಧಿಗೆ ಬದಲಾವಣೆ ತಂದು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ /ಪಂಗಡದವರಿಗೆ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಹಾಗೂ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಸೇರಲು ಅರ್ಹತಾ ಅಂಕಗಳನ್ನು ಸಡಿಲಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ.
83	2000	83ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	8/9/2005ರಂದು ಪಂಚಾಯತ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ /ಪಂಗಡದವರಿಗೆ ಮೀಸಲಿಡಬೇಕೆಂಬ 243ನೇ (D) ವಿಧಿಯು ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತಿಲ್ಲವೆಂದು 243(M) ವಿಧಿಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ (B.A) ಉಪವಿಧಿ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.
84	2000	84ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಜಾರ್ಖಂಡ, ಛತ್ತೀಸಗಡ್ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಾಂಚಲ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಚನೆ.
85	2000	85ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ /ಪಂಗಡದವರಿಗೆ ಮೀಸಲು ನಿಯಮವನ್ನು ಸೇವೆಗೆ ಸೇರುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕು ಹೊರತು ಬಡ್ತಿಗೆ ಅಲ್ಲ. ಸರ್ಕಾರ ನೌಕರರಿಗೆ ಬಡ್ತಿ ನೀಡುವಾಗ ಸೇವಾ ಜೇಷ್ಠತೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡುವ ನಿಯಮವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಸೂದೆ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
86	2002	86ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	6 ರಿಂದ 14 ವರ್ಷದವರೆಗಿನ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು ತಂದೆ ತಾಯಿ ಪೋಷಕರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ '21A' ವಿಧಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.

2.10.10) ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ 87 ರಿಂದ 98

ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು

ಕ್ರ.ಸಂ	ವರ್ಷ	ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಸಂಖ್ಯೆ	ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದ ವಿಷಯ
87	2003	87ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ 81, 82, 170 ಮತ್ತು 330ನೇ ವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆಯು 2001ನೇ ಜನಗಣತಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಮತಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಮರು ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

88	2003	88ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆಯ ಮೂಲಕ 268(A) ವಿಧಿಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ವಿಧಿಸುವ ಸೇವಾ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.
89	2003	89ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ /ಪಂಗಡದವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಆಯೋಗ ಒಬ್ಬ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಮೂರು ಇತರೆ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ.
90	2003	90ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	332ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ತಂದಿದೆ ಹಾಗೂ ಅಸ್ಸೋಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬೋಡೋಲ್ಯಾಂಡ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಹಾಗೂ ಇತರ ಪ್ರತಿನಿಧ್ಯತೆಯ ಬಗೆಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.
91	2003	91ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಗಳ ಗಾತ್ರವನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿತು. ಲೋಕಸಭೆ ಶೇ.15ಕ್ಕೆ ಮೀರಬಾರದು. ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಶೇ.15ಕ್ಕೆ ಮೀರಬಾರದು.
92	2003	92ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	8ನೇ ಅನುಸೂಚಿಗೆ ಬೋಡೋ, ಡೋಗ್ರಿ, ಮೈಥಿಲಿ ಮತ್ತು ಸಂತಾಲಿ ಎಂಬ ಹೊಸ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭಾಷೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 22ಕ್ಕೆ ಏರಿತು.
93	2005	93ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ /ಪಂಗಡ ಜೊತೆಗೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಅನುದಾನಿತ ಹಾಗೂ ಅನುದಾನರಹಿರ ಖಾಸಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಾತಿ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದೆ.
94	2006	94ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಛತ್ತೀಸಗಡ ಮತ್ತು ಜಾರ್ಖಂಡ್ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗದ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದೆ ..
95	2010	95ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪಂಗಡ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ ರಿಗೆ ಮೀಸಲಾತಿ ಅವಧಿಯನ್ನು ಹತ್ತು ವರ್ಷದ ಕಾಲ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು.
96	2011	96ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	'ಒರಿಯಾ ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ 'ಒಡಿಯಾ' ಪದ ಸೇರ್ಪಡೆ.

97	2012	97ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ 243ZH ದಿಂದ 243 ZT ವರೆಗಿನ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. 19(1)(C)ನಲ್ಲಿರುವಂತಹ ಯೂನಿಯನ್ ಪದದ ನಂತರ ಕೋ-ಆಪರೇಟಿವ್ ಸೊಸೈಟಿಸ್ ಎಂಬ ಪದ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.
98	2013	98ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಸಂವಿಧಾನದ 371-J ಎಂಬ ಹೊಸ ವಿಧಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ - ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಸವಲತ್ತು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

2.11.11) ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ 87 ರಿಂದ 101

ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು

ಕ್ರ.ಸಂ	ವರ್ಷ	ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಸಂಖ್ಯೆ	ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾದ ವಿಷಯ
87	2003	87ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ 81, 82, 170 ಮತ್ತು 330ನೇ ವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆಯು 2001ನೇ ಜನಗಣತಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಮತಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಮರು ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.
88	2003	88ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆಯ ಮೂಲಕ 268(A) ವಿಧಿಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ವಿಧಿಸುವ ಸೇವಾ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.
89	2003	89ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ /ಪಂಗಡದವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಆಯೋಗ ಒಬ್ಬ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಮೂರು ಇತರೆ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ.
90	2003	90ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	332ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ತಂದಿದೆ ಹಾಗೂ ಅಸ್ಸೋಂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬೋಡೋಲ್ಯಾಂಡ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಹಾಗೂ ಇತರ ಪ್ರತಿನಿಧ್ಯತೆಯ ಬಗೆಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.
91	2003	91ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಈ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಗಳ ಗಾತ್ರವನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿತು.

			ಲೋಕಸಭೆ ಶೇ.15ಕ್ಕೆ ಮೀರಬಾರದು. ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಶೇ.15ಕ್ಕೆ ಮೀರಬಾರದು.
92	2003	92ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	8ನೇ ಅನುಸೂಚಿಗೆ ಬೋಡೋ, ಡೋಗ್ರಿ, ಮೈಥಿಲಿ ಮತ್ತು ಸಂತಾಲಿ ಎಂಬ ಹೊಸ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭಾಷೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 22ಕ್ಕೆ ಏರಿತು.
93	2005	93ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ /ಪಂಗಡ ಜೊತೆಗೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಅನುದಾನಿತ ಹಾಗೂ ಅನುದಾನರಹಿರ ಖಾಸಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಾತಿ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದೆ.
94	2006	94ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಛತ್ತೀಸಗಡ ಮತ್ತು ಜಾರ್ಖಂಡ್ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗದ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದೆ ..
95	2010	95ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪಂಗಡ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ ರಿಗೆ ಮೀಸಲಾತಿ ಅವಧಿಯನ್ನು ಹತ್ತು ವರ್ಷದ ಕಾಲ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು.
96	2011	96ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	'ಒರಿಯಾ ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ 'ಒಡಿಯಾ' ಪದ ಸೇರ್ಪಡೆ.
97	2012	97ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ 243ZH ದಿಂದ 243 ZT ವರೆಗಿನ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. 19(1)(C)ನಲ್ಲಿರುವಂತಹ ಯೂನಿಯನ್ ಪದದ ನಂತರ ಕೋ-ಆಪರೇಟಿವ್ ಸೊಸೈಟಿಸ್ ಎಂಬ ಪದ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.
98	2013	98ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಸಂವಿಧಾನದ 371-J ಎಂಬ ಹೊಸ ವಿಧಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ - ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಸವಲತ್ತು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ.
99	2015	99ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ನೇಮಕಾತಿ ಆಯೋಗದ ತಿಪಡಿಯನ್ನು ಏಪ್ರೀಲ್ 13, 2015 ರಂದು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್ 2015 ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ 16 ರಂದು ಇದನ್ನು ರದ್ದು ಮಾಡಿದೆ. ಮತ್ತು ಕೊಲ್ಜಿಯಂ ಅಸ್ಥಿತ್ವವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದೆ.

100		100ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಭಾರತ - ಬಾಂಗ್ಲಾ ಭೂ ವಿನಿಮಯ ಒಪ್ಪಂದ ಭಾರತದ ಭೂ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಬಾಂಗ್ಲಾ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸೇರಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು, ಬಾಂಗ್ಲಾದ ಭೂ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸೇರಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಎರಡೂ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿವೆ.
101	2016	101ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ	ಜಿ.ಎಸ್.ಟಿ ಕಾಯ್ದೆ. 2017 ಜುಲೈ 1 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಎದು ಏಕರೂಪದ ಕಾಯ್ದೆಯಾಗಿ ದೇಶ್ಯಾದ್ಯಂತ ಹೊರಹೊಮ್ಮಲಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು 2016 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 8 ರಂದು ಸಹಿ ಹಾಕಿದರು.

ಸಂವಿಧಾನದ ಭಾಗಗಳು

(Constitution's Parts)

ಕ್ರ.ಸಂ	ಭಾಗಗಳು	ಭಾಗಗಳ ವಿವರಣೆ
01	ಭಾಗ-1	ಒಕ್ಕೂಟ(ಸಂಘ) ಮತ್ತು ಅದರ ಭೂ ಪ್ರದೇಶ (ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ)
02	ಭಾಗ-2	ಪೌರತ್ವ
03	ಭಾಗ-3	ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು
04	ಭಾಗ-4	ರಾಜ್ಯನೀತಿಯ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳು
05	ಭಾಗ-4A	ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು
06	ಭಾಗ-5	ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ
07	ಭಾಗ-6	ರಾಜ್ಯಗಳ ಸರ್ಕಾರ
08	ಭಾಗ-7	1956ರಲ್ಲಿ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

09	ಭಾಗ-8	ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು
10	ಭಾಗ-9	ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು
11	ಭಾಗ-9A	ಪೌರಸಭೆಗಳು (ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳು)
12	ಭಾಗ-9B	ಸಹಕಾರಿ ಸೊಸೈಟಿಗಳು
13	ಭಾಗ-10	ಬುಡಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು
14	ಭಾಗ-11	ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಗಳು
15	ಭಾಗ-12	ಹಣಕಾಸು ಸ್ವತ್ತು, ದಾವೆಗಳು ಮತ್ತು ಕರಾರುಗಳು
16	ಭಾಗ-13	ಭಾರತ ದೇಶದೊಳಗೆ ವಾಣಿಜ್ಯ, ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ
17	ಭಾಗ-14	ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಗಳು
18	ಭಾಗ-14A	ನ್ಯಾಯಮಂಡಳಿಗಳು (ಟ್ರಿಬ್ಯುನಲ್ಗಳು)
19	ಭಾಗ-15	ಚುನಾವಣೆಗಳು
20	ಭಾಗ-16	ಕೆಲವು ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಶೇಷ ನಿಯಮಗಳು
21	ಭಾಗ-17	ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆ
22	ಭಾಗ-18	ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ನಿಯಮಗಳು
23	ಭಾಗ-19	ಮಿಸಲೇನಿಯಸ್ (ಸಂಕೀರ್ಣ)
24	ಭಾಗ-20	ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ
25	ಭಾಗ-21	ತಾತ್ಕಾಲಿಕ, ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ನಿಯಮಗಳು
26	ಭಾಗ-22	ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಶೀರ್ಷಿಕೆ, ಕಮೆನ್ಸ್ಮೆಂಟ್ ಮತ್ತು ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಕಟಣೆ ಮತ್ತು ರದ್ದುಪಡಿಸುವಿಕೆ.

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿರುವ ವಿಧಿಗಳು (Articles)

ಅನುಚ್ಛೇದಗಳು	ವಿವರಣೆ
ಭಾಗ-1	ಒಕ್ಕೂಟ (ಸಂಘ) ಮತ್ತು ಸಂಘ ಕ್ಷೇತ್ರ
ಅನುಚ್ಛೇದ 1	ಒಕ್ಕೂಟ (ರಾಜ್ಯದ) ಹೆಸರು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ
ಅನುಚ್ಛೇದ 2	ಹೊಸ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸೇರ್ಪಡೆ ಅಥವಾ ಸ್ಥಾಪನೆ
ಅನುಚ್ಛೇದ 2A	ನಿರಸಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ
ಅನುಚ್ಛೇದ 3	ನೂತನ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಚನೆ ಹಾಗೂ ಈಗಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪ್ರದೇಶಗಳ ,ಸರಹದ್ದುಗಳ ಅಥವಾ ಹೆಸರುಗಳ ಬದಲಾವಣೆ
ಅನುಚ್ಛೇದ 4	2ನೇ ಮತ್ತು 3ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಕಾನೂನುಗಳು 1ನೇ ಮತ್ತು 4ನೇ ಅನುಸೂಚಿಗಳ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ, ಪೂರಕ ಮತ್ತು ಅನುಷಂಗಿಕ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು.
ಭಾಗ-2	ನಾಗರೀಕತ್ವ (ಪೌರತ್ವ)
ಅನುಚ್ಛೇದ 5	ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನಾಗರೀಕತ್ವ
ಅನುಚ್ಛೇದ 6	ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದಿರುವ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನಾಗರೀಕತ್ವದ ಹಕ್ಕುಗಳು
ಅನುಚ್ಛೇದ 7	ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಹೋದ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನಾಗರೀಕತ್ವದ ಹಕ್ಕುಗಳು
ಅನುಚ್ಛೇದ 8	ಭಾರತದ ಹೊರಗೆ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ, ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ನಾಗರೀಕತ್ವದ ಹಕ್ಕುಗಳು.
ಅನುಚ್ಛೇದ 9	ಸ್ವಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ವಿದೇಶಿ ರಾಜ್ಯದ ನಾಗರೀಕತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದವರು ಭಾರತದ ನಾಗರೀಕರಲ್ಲ
ಅನುಚ್ಛೇದ 10	ನಾಗರೀಕತ್ವದ ಹಕ್ಕುಗಳ ಮುಂದುವರೆಯುವಿಕೆ
ಅನುಚ್ಛೇದ 11	ಸಂಸತ್ತು ನಾಗರೀಕತ್ವದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿನಿಯಮಿಸುವುದು.
ಭಾಗ-3	ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ 12	ಪರಿಭಾಷೆ
ಅನುಚ್ಛೇದ 13	ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಅಸಂಗತವಾದ ಅಥವಾ ಅವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಪೀಕರಿಸುವಂಥ ಕಾನೂನುಗಳು
ಅನುಚ್ಛೇದ 14	ಕಾನೂನಿನ ಮುಂದೆ ಸರ್ವರಿಗೂ ಸಮಾನರು
ಅನುಚ್ಛೇದ 15	ಧರ್ಮ, ಜನಾಂಗ, ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ ಅಥವಾ ಜನ್ಮಸ್ಥಳದ ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ ತಾರತಮ್ಯದ ನಿಷೇಧ.
ಅನುಚ್ಛೇದ 16	ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನಾವಕಾಶ
ಅನುಚ್ಛೇದ 16(1)	ಉದ್ಯೋಗ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆ
ಅನುಚ್ಛೇದ 17	ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿರ್ಮೂಲನೆ
ಅನುಚ್ಛೇದ 18	ಬಿರುದುಗಳ ರದ್ದತಿ
ಅನುಚ್ಛೇದ 19	ವಾಕ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಹಕ್ಕುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ
19(1)(A)	ವಾಕ್ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ
19(1)(B)	ಸಭೆ ಸೇರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ
19(1)(D)	ಸಂಚಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ
19(1)(E)	ವಾಸ ಮಾಡುವ ನೆಲೆಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ
ಅನುಚ್ಛೇದ 20	ಅಪರಾಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಪರಾಧಿಯೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ
20(2)	ಇಮ್ಮಡಿ ವಿಪತ್ತು
20(3)	ಸ್ವಯಂ ಅಪರಾಧನೆಯ ವಿರುದ್ಧ ನಿಷೇಧ
ಅನುಚ್ಛೇದ 21	ಜೀವ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆ
21(A)	ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಹಕ್ಕು
ಅನುಚ್ಛೇದ 22	ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ದಸ್ತಗಿರಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಣೆ

ಭಾಗ-03 ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು

ಶೋಷಣೆಯ ವಿರುದ್ಧದ ಹಕ್ಕುಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ 23 : ಮಾನವ ದುರ್ವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ಬಲಾತ್ಕಾರದ ದುಡಿಮೆಯ ನಿಷೇಧ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 24 : ಕಾರ್ಖಾನೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ನಿಯೋಜನೆಗೆ ನಿಷೇಧ

ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಕ್ಕು

ಅನುಚ್ಛೇದ 25 : ಅಂತಃಸಾಕ್ಷಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ ಅಬಾಧಿತ ಅವಲಂಬನೆ, ಪ್ರಚಾರ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 26 : ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 27 : ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಧರ್ಮದ ಉನ್ನತಿಗಾಗಿ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಸಂದಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 28 : ಕೆಲವು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಜರಾಗುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ.

ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಹಕ್ಕುಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ 29 : ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ 30 : ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಹಕ್ಕು, ಕೆಲವು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಉಳಿಸುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ 31 : ಸ್ವತ್ತಿನ ಹಕ್ಕು

ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಪರಿಹಾರೋಪಾಯಗಳ ಹಕ್ಕು

ಅನುಚ್ಛೇದ 32 : ಈ ಭಾಗದಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾಗಿರುವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಜಾರಿಗಾಗಿ ಪರಿಹಾರೋಪಾಯಗಳು (ರಿಟ್ ಗಳು)

ಅನುಚ್ಛೇದ 33 : ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸಶಸ್ತ್ರ ಬಲಗಳ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 34 : ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಷ್ಕರಿ ಕಾನೂನು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಈ ಭಾಗದಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 35 : ಈ ಭಾಗದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾನೂನು ರಚನೆ.

ಭಾಗ-4 ರಾಜ್ಯನೀತಿ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ 36 : ಪರಿಭಾಷೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ 37 : ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳುನ್ನೂ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ 38 : ಜನರ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜ್ಯವು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಭದ್ರಗೊಳಿಸುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ 39 : ರಾಜ್ಯವು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಕೆಲವು ನೀತಿಯ ತತ್ವಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ 40 : ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳ ಸಂಘಟನೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ 41 : ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವ, ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರದ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯುವ ಹಕ್ಕು

ಅನುಚ್ಛೇದ 42 : ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ನ್ಯಾಯಯುತ ಮತ್ತು ದಯಾಪರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿರುವಂತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಸೂತಿ ಪ್ರಯೋಜನ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಉಪಬಂಧಿಸುವುದು.

ಅನುಚ್ಛೇದ 43 : ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣಾ ಮಜೂರಿ, ಇತ್ಯಾದಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ 44 : ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಏಕರೂಪದ ಸಿವಿಲ್ ಸಂಹಿತೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ 45 : ಆರು ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಉಚಿತ ಮತ್ತು ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅವಕಾಶ

ಅನುಚ್ಛೇದ 46 : ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿ, ಬುಡಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ಇತರ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ಸಂವರ್ಧನೆ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 47 : ಪೌಷ್ಟಿಕತೆಯ ಮಟ್ಟ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವುದು ರಾಜ್ಯದ ಕರ್ತವ್ಯ

ಅನುಚ್ಛೇದ 48 : ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಪಶುಸಂಗೋಪನೆಯ ಸಂಘಟನೆ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 49 : ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ,ಸ್ಥಳಗಳ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 50 : ನ್ಯಾಯಾಂಗವನ್ನು ಕಾರ್ಯಾಂಗದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುವುದು.

2.4.4) ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಧಿಗಳು (51 ರಿಂದ 88).

ಭಾಗ-4A ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು.

ಅನುಚ್ಛೇದ 51ಎ : ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು

ಭಾಗ-5 ಒಕ್ಕೂಟ ಕಾರ್ಯಾಂಗ

ಅನುಚ್ಛೇದ 52 : ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 53 : ಒಕ್ಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಾಂಗದ ಅಧಿಕಾರ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 54 : ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಚುನಾವಣೆ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 55 : ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಚುನಾವಣಾ ವಿಧಾನ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 56 : ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 57 : ಮರುಚುನಾವಣೆಗೆ ಅರ್ಹತೆ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 58 : ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಚುನಾಯಿತನಾಗಲು ಅರ್ಹತೆಗಳು.

ಅನುಚ್ಛೇದ 59 : ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪದದ ಷರತ್ತುಗಳು.

ಅನುಚ್ಛೇದ 60 : ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವಚನ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 61 : ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರ ಮಹಾಭಿಯೋಗದ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 62 : ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಸ್ಥಾನ ಖಾಲಿಯಾದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಲು ಚುನಾವಣೆಯ ನಡೆಸುವ ಕಾಲ.

ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ 64 : ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಪದನಿಮಿತ್ತ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

ಅನುಚ್ಛೇದ 65 : ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಗೈರುಹಾಜರಾದರೆ ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಸುವುದು.

ಅನುಚ್ಛೇದ 66 : ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಚುನಾವಣೆ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 67 : ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 68 : ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಸ್ಥಾನವು ಖಾಲಿಯಾದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಲು ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಸುವ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಆಕಸ್ಮಿಕ ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಲು ಚುನಾಯಿತನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 69 : ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿಯಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವಚನ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 70 : ಇತರ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 71 : ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳು.

ಅನುಚ್ಛೇದ 72 : ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮಾದಾನ ನೀಡಲು ಶಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಅಮಾನತ್ತಿನಲಿಡಲು, ಮಾಫಿ ಅಥವಾ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 73 : ಕೇಂದ್ರ ಕಾರ್ಯಾಂಗದ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ.

ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ

ಅನುಚ್ಛೇದ 74 : ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ನೆರವು ಮತ್ತು ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 74(1) : ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರಿಗೆ ನೆರವು ಮತ್ತು ಸಲಹೆ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಲಹೆ ನೀಡಬಹುದು.

ಅನುಚ್ಛೇದ 75 : ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯವರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

ಅನುಚ್ಛೇದ 75(2) : ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ಇರುವ ಪರ್ಯಂತ ಪದವಿ ಧಾರಣೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು .

ಅನುಚ್ಛೇದ 75(3) : ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವು ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಸಾಮೂಹಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

ಭಾರತದ ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್

ಅನುಚ್ಛೇದ 76 : ಭಾರತದ ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್.

ಸರ್ಕಾರಿ ವ್ಯವಹಾರ ನಡವಳಿಕೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ 77 : ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ವ್ಯವಹಾರ ನಡವಳಿಕೆ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 78 : ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು.

ಸಂಸತ್ತು

ಅನುಚ್ಛೇದ 79 : ಸಂಸತ್ತಿನ ರಚನೆ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 80 : ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ರಚನೆ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 81 : ಲೋಕಸಭೆಯ ರಚನೆ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 82 : ಪ್ರತಿಸಲದ ಜನಗಣತಿಯ ತರುವಾಯ ಮರು ಹೊಂದಾಣಿಕೆ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 83 : ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನಗಳ ಅವಧಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 84 : ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹತೆ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 85 : ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿವೇಶನಗಳು, ಅಧಿವೇಶನದ ಮುಕ್ತಾಯ ಮತ್ತು ವಿಸರ್ಜನೆ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 86 : ಸದನಗಳನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಸದನಗಳಿಗೆ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರಿಗಿರುವ ಹಕ್ಕು.

ಅನುಚ್ಛೇದ 87 : ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರಿಂದ ವಿಶೇಷ ಭಾಷಣ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 88 : ಸದನಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮತ್ತು ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್ ನ ಹಕ್ಕುಗಳು.

ಭಾಗ- 5 ಒಕ್ಕೂಟ ಕಾರ್ಯಾಂಗ (ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ)

ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ 89 : ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 90 : ಉಪಸಭಾಪತಿಯು ಪದವನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಪದಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ಪದದಿಂದ ಅವನನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು.

ಅನುಚ್ಛೇದ 91 : ಸಭಾಪತಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅಥವಾ ಸಭಾಪತಿಯ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಅಥವಾ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಧಿಕಾರ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 92 : ಸಭಾಪತಿ ಅಥವಾ ಉಪಸಭಾಪತಿಯನ್ನು ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸತಕ್ಕುದಲ್ಲ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 93 : ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ

ಅನುಚ್ಛೇದ 94 : ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಪದಗಳನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡುವುದು, ಅವುಗಳಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ಆ ಪದಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು.

ಅನುಚ್ಛೇದ 95 : ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಅಥವಾ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಧಿಕಾರ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 96 : ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಅಥವಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸತಕ್ಕುದಲ್ಲ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 97 : ಸಭಾಪತಿಯ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ವೇತನಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು.
ಅನುಚ್ಛೇದ 98 : ಸಂಸತ್ತಿನ ಸಚಿವಾಲಯ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 99 : ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವಚನ ಅಥವಾ ದೃಢೀಕರಣ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 100 : ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಮತದಾನ, ಖಾಲಿಸ್ಥಾನಗಳು ಏನೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸದನಗಳ ಅಧಿಕಾರ

ಸದಸ್ಯರ ಅನರ್ಹತೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ 101 : ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ 102 : ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹತೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ 103 : ಸದಸ್ಯರ ಅನರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ತೀರ್ಮಾನ

ಅನುಚ್ಛೇದ 104 : 99ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಪ್ರಮಾಣವಚನ ಮತ್ತು ದೃಢೀಕರಣ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅಥವಾ ಅರ್ಹತೆ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಅಥವಾ ಅನರ್ಹತೆ ಉಂಟಾದಾಗ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಕುಳಿತರೆ ಮತ್ತು ಮತ ಕೊಟ್ಟರೆ ದಂಡ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 105 : ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನಗಳ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ 106 : ಸದಸ್ಯರ ವೇತನಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು.

ವಿಧಾಯೀ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ 107 : ವಿಧೇಯಕಗಳ ಮಂಡನೆಗೆ ಮತ್ತು ಅಂಗೀಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ 108 : ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ಜಂಟಿ ಉಪವೇಶನ

ಅನುಚ್ಛೇದ 109 : ಧನ ವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ 110 : 'ಧನ ವಿಧೇಯಕಗಳು' ಎಂಬುದರ ಪರಿಭಾಷೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ 111 : ವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ಅನುಮತಿ

ಹಣಕಾಸು ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ 112 : ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರ ಪತ್ರ

ಅನುಚ್ಛೇದ 113 : ಅಂದಾಜುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ 114 : ಧನ ವಿನಿಯೋಗ ವಿಧೇಯಕಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ 115 : ಪೂರಕ, ಅಧಿಕ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅನುದಾನಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ 116 : ಲೇಖಾನುದಾನಗಳು, ಪತ್ತಿನ ಅನುದಾನಗಳು ಮತ್ತು ಅಸಾಧಾರಣ ಅನುದಾನಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ 117 : ಹಣಕಾಸು ವಿಧೇಯಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು

2.6.6) ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಧಿಗಳು (118 ರಿಂದ 151)

ಭಾಗ-5 ಒಕ್ಕೂಟ ಕಾರ್ಯಾಂಗ

ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-118 : ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ನಿಯಮಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-119 : ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹಣಕಾಸು ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿನಿಮಯಗೊಳಿಸುವುದು.

ಅನುಚ್ಛೇದ-120 : ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಭಾಷೆ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-121 : ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-122 : ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಸಂಸತ್ತಿನ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸದಿರುವುದು.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ವಿಧಾಯೀ ಅಧಿಕಾರಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-123 : ಸಂಸತ್ತಿನ ವಿರಾಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ.

ಒಕ್ಕೂಟದ ನ್ಯಾಯಾಂಗ

ಅನುಚ್ಛೇದ-124 : ಭಾರತದ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ರಚನೆ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-124(2) : ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕಾತಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-124(3) : ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಅರ್ಹತೆಗಳು.

ಅನುಚ್ಛೇದ-124(4) : ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಪದಚ್ಯುತಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-125 : ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ವೇತನಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-126 : ಕಾರ್ಯಾರ್ಥ ಮುಖ್ಯನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ನೇಮಕಾತಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-127 : ಅಡ್ ಹಾಕ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕಾತಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-128 : ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಉಪವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಹಾಜರಾತಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-129 : ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಭಿಲೇಖ ನ್ಯಾಯಾಲಯವಾಗಿರತಕ್ಕುದು.

ಅನುಚ್ಛೇದ-130 : ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಕಾರ್ಯಸ್ಥಾನ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-131 : ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮೂಲ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-132 : ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಂದ ಬರುವ ಅಪೀಲುಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಪೀಲು ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-133 : ಸಿವಿಲ್ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಂದ ಬರುವ ಅಪೀಲುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಪೀಲು ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-134 : ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಪೀಲು ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-135 : ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗೆ ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಚಲಾಯಿಸುವುದು.

ಅನುಚ್ಛೇದ-136 : ಅಪೀಲು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ವಿಶೇಷ ಅನುಮತಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-137 : ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ತೀರ್ಪುಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಪುನರಾವಲೋಕನ ಮಾಡುವುದು.

ಅನುಚ್ಛೇದ-138 : ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ವಿಸ್ತರಣೆ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-139 : ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ರಿಟ್ ಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡುವುದು.

ಅನುಚ್ಛೇದ-139(A) : ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳು ವರ್ಗಾವಣೆ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-140 : ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪೂರಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು.

ಅನುಚ್ಛೇದ-141 : ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಘೋಷಿಸಿದ ಕಾನೂನಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಬದ್ಧವಾಗಿರುವುದು.

ಅನುಚ್ಛೇದ-142 : ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಡಿಕ್ರಿಗಳ ಮತ್ತು ಆದೇಶಗಳ ಜಾರಿ ಮತ್ತು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುವಿಕೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆದೇಶಗಳು.

ಅನುಚ್ಛೇದ-143 : ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-144 : ನಾಗರಿಕ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಿಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು.

ಅನುಚ್ಛೇದ-145 : ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನಿಯಮಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-146 : ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ನೌಕರರು ಹಾಗೂ ವೆಚ್ಚಗಳು.

ಅನುಚ್ಛೇದ-147 : ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ.

ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಮಹಾ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕ

ಅನುಚ್ಛೇದ-148 : ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕ ನಿಯಂತ್ರಕ ಮತ್ತು ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕ

ಅನುಚ್ಛೇದ-149 : ಲೆಕ್ಕ ನಿಯಂತ್ರಕ ಮತ್ತು ಮಹಾ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧಕರ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-150 : ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಲೆಕ್ಕಗಳ ಸ್ವರೂಪ

ಅನುಚ್ಛೇದ-151 : ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನಾ ವರದಿಗಳು

2.7.7) ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಧಿಗಳು (152 ರಿಂದ 177)

ಭಾಗ-6 ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-152 : ಪರಿಭಾಷೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-153 : ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು

ಅನುಚ್ಛೇದ-154 : ರಾಜ್ಯಗಳ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-155 : ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ನೇಮಕಾತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-156 : ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಪದಾವಧಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-157 : ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹತೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-158 : ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಪದದ ಷರತ್ತುಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-159 : ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವಚನ ಅಥವಾ ದೃಢೀಕರಣ

ಅನುಚ್ಛೇದ-160 : ಕೆಲವು ಆಕಸ್ಮಿಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-161 : ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮಾದಾನ, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು, ಶಿಕ್ಷೆಯ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಅಮಾನತ್ತಿನಲ್ಲಿಡಲು ಮಾಫಿ ಮಾಡಲು ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-162 : ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ

ಅನುಚ್ಛೇದ-163 : ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ನೆರವು ಮತ್ತು ಸಲಹೆ ನೀಡಲು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ

ಅನುಚ್ಛೇದ-164 : ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇತರ ಉಪಬಂಧಗಳು

ರಾಜ್ಯದ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್

ಅನುಚ್ಛೇದ-165 : ರಾಜ್ಯದ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್

ಅನುಚ್ಛೇದ-166 : ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ವ್ಯವಹಾರ ನಡವಳಿಕೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-167 : ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು

ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲ

ಅನುಚ್ಛೇದ-168 : ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳ ರಚನೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-169 : ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-170 : ವಿಧಾನಸಭೆಗಳ ರಚನೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-171 : ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತುಗಳ ರಚನೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-172 : ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನ ಮಂಡಲಗಳ ಅವಧಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-173 : ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನ ಮಂಡಲದ ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹತೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-174 : ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿವೇಶನಗಳು ಅಧಿವೇಶನದ ಮುಕ್ತಾಯ ಮತ್ತು ವಿಸರ್ಜನೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-175 : ಸದನಗಳನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲು ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಇರುವ ಹಕ್ಕು

ಅನುಚ್ಛೇದ-176 : ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಂದ ವಿಶೇಷ ಭಾಷಣ

ಅನುಚ್ಛೇದ-177 : ಸದನಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮತ್ತು ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಹಕ್ಕುಗಳು

2.8.8) ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಧಿಗಳು (178 ರಿಂದ 237)

ಭಾಗ-6 ರಾಜ್ಯಗಳ ಸರ್ಕಾರ

ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಅಧಿಕಾರಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-178 : ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ

ಅನುಚ್ಛೇದ-179 : ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡುವುದು, ಅವುಗಳಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-180 : ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-181 : ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನಾಗಲಿ , ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನಾಗಲಿ ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಯ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-182 : ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪ ಸಭಾಪತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-183 : ಸಭಾಪತಿಯು ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಯು ಪದಗಳನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡುವುದು, ಪದಗಳಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ಪದಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-184 : ಸಭಾಪತಿಯ ಪದದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ಅಥವಾ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-185 : ಸಭಾಪತಿಯನ್ನು ಅಥವಾ , ಉಪಸಭಾಪತಿ ಯನ್ನು ಪದದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ನಿರ್ಣಯವು ಪರ್ಯಾಯ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವನು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸತಕ್ಕುದಲ್ಲ

ಅನುಚ್ಛೇದ-186 : ಅಧ್ಯಕ್ಷನು, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ, ಸಭಾಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿಯ ವೇತನಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-187 : ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ಸಚಿವಾಲಯ

ವ್ಯವಹಾರ ನಡವಳಿಕೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-188 : ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವಚನ

ಅನುಚ್ಛೇದ-189 : ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಮತದಾನ, ಖಾಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳು ಏನೇ ಇದ್ಯಾಗ್ಯೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸದನಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕೋರಂ

ಸದಸ್ಯರ ಅನರ್ಹತೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-190 : ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-191 : ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹತೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-192 : ಸದಸ್ಯರ ಅನರ್ಹತೆಗಳ ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ತೀರ್ಮಾನ

ಅನುಚ್ಛೇದ-193 : 188ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಮಾಣವಚನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅಥವಾ ಅರ್ಹತೆ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಅಥವಾ ಅನರ್ಹತೆ ಉಂಟಾದಾಗ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಕುಳಿತರೆ ಮತ್ತು ಮತ ಕೊಟ್ಟರೆ ದಂಡ

ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸದಸ್ಯರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಉನ್ಮುಕ್ತಿಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-194 : ವಿಧಾನ ಮಂಡಲದ ಸದನಗಳ ಮತ್ತು ಅದರ ಸದಸ್ಯರ ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-195 : ಸದಸ್ಯರ ವೇತನಗಳು ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು

ವಿಧಾಯದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಬಗ್ಗೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-196 : ವಿಧೇಯಕಗಳ ಮಂಡನೆಗೆ ಮತ್ತು ಅಂಗೀಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-197 : ಧನವಿಧೇಯಕಗಳಲ್ಲದ ಇತರ ವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಬಂಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-198 : ಧನವಿಧೇಯಕಗಳಿಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-199 : ಧನವಿಧೇಯಕಗಳು ಎಂಬುದರ ಪರಿಭಾಷೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-200 : ಧನವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ಅನುಮತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-201 : ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ವಿಧೇಯಕಗಳು

ಹಣಕಾಸು ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-202 : ವಾರ್ಷಿಕ ಹಣಕಾಸು ವಿವರಣೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-203 : ಅಂದಾಜುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಧಾನ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-204 : ಧನವಿನಿಯೋಗ ವಿಧೇಯಕಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-205 : ಪೂರಕ, ಅಧಿಕ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅನುದಾನಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-206 : ಲೇಖಾನುದಾನಗಳು, ಪತ್ತಿನ ಅನುದಾನಗಳು ಮತ್ತು ಅಸಾಧಾರಣ ಅನುದಾನಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-207 : ಹಣಕಾಸು ವಿಧೇಯಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-208 : ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ನಿಯಮಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-209 : ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಹಣಕಾಸು ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ ವಿನಿಮಯಗೊಳಿಸುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-210 : ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕಾದ ಭಾಷೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-211 : ವಿಧಾನಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-212 : ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸದಿರುವುದು

ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-213 : ವಿಧಾನಮಂಡಲದ ವಿರಾಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಅಧಿಕಾರ

ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-214 : ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-215 : ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಅಭಿಲೇಖ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಾಗಿರತಕ್ಕುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-216 : ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ರಚನೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-217 : ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕ ಮತ್ತು ಷರತ್ತುಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-218 : ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕೆಲವು ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-219 : ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವಚನ

ಅನುಚ್ಛೇದ-220 : ಖಾಯಂ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿದ್ದವನು ತರುವಾಯ ನ್ಯಾಯಾವಾದಿ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಡೆಸುವುದರ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-221 : ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ವೇತನಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-222 : ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ಒಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-223 : ಕಾರ್ಯಾರ್ಥ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕ

ಅನುಚ್ಛೇದ-224 : ಅಡಿಷನಲ್ ಮತ್ತು ಕಾರ್ತಾರ್ಥ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕಾತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-225 : ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-226 : ಕೆಲವು ರಿಟ್ಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-227 : ಎಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮೇಲೆ ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-228 : ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-229 : ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ನೌಕರರು ಹಾಗೂ ವೆಚ್ಚಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-230 : ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-231 : ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಂದೇ ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-232 : (ತೆಗೆದು ಹಾಕಲಾಗಿದೆ)

ಅಧೀನ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-233 : ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ನೇಮಕಾತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-234 : ನ್ಯಾಯಿಕ ಸೇವೆಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಲ್ಲದ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನೌಕರಿ ಭರ್ತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-235 : ಅಧೀನ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮೇಲೆ ಅಧೀನ ಅಥವಾ ನಿಯಂತ್ರಣ

ಅನುಚ್ಛೇದ-236 : ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-237 : ಕೆಲವು ದರ್ಜೆ ಅಥವಾ ದರ್ಜೆಗಳ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರುಗಳಿಗೆ ಈ ಆಧ್ಯಾಯದ ಉಪಬಂಧಗಳ ಅನ್ವಯ

2.9.9) ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಧಿಗಳು (238 ರಿಂದ 243)

ಭಾಗ-7 ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಸೂಚಿ "ಬಿ" ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-238 : (ತೆಗೆದುಹಾಕಲಾಗಿದೆ)

ಭಾಗ-8 ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-239 : ಒಕ್ಕೂಟ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಆಡಳಿತ

ಅನುಚ್ಛೇದ-240 : ಕೆಲವು ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-241 : ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-242 : ತೆಗಯಲಾಗಿದೆ

ಭಾಗ-9 ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-243 : ಪರಿಭಾಷೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243A : ಗ್ರಾಮಸಭೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243B : ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳ ರಚನೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243C : ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳ ಅಂಗ ರಚನೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243D : ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243E : ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳ ಅವಧಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243F : ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹತೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-243G : ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು

Website: https://madguy.co/

Play Store: https://goo.gl/QTK4Hn

Join **MadGuy Unlimited** for Unlimited Learning and Practice...

GET IT ON Google Play

ಅನುಚ್ಛೇದ-243J : ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳ ಲೆಕ್ಕ ಪತ್ರಗಳ ಶೋಧನೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243K : ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳ ಚುನಾವಣೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-243L : ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243M : ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಈ ಭಾಗವು ಅನ್ವಯವಾಗದಿರುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-243N : ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-243O : ಚುನಾವಣಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಮಧ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದರ ಮೇಲೆ ನಿಷೇಧ

ಭಾಗ-9A ಪುರಸಭೆಗಳು / ನಗರಪಾಲಿಕೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-243P : ಪರಿಭಾಷೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-243Q : ಪುರಸಭೆಗಳ ರಚನೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243R : ಪುರಸಭೆಗಳ ಅಂಗರಚನೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243S : ವಿಭಾಗ ಸಮಿತಿಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243T : ಸ್ಥಾನಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243U : ಪೌರಸಭೆಗಳ ಅವಧಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243V : ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹತೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-243W : ಪೌರಸಭೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-243X : ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲು ಪೌರಸಭೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ನಿಧಿಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-243Y : ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243Z : ಪೌರಸಭೆಗಳ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ಪರಿಶೋಧನೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZA : ಪೌರಸಭೆಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZB : ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZC : ಕೆಲವು ನಿಶ್ಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗದಿರುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZD : ಜಿಲ್ಲಾ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZE : ಮಹಾನಗರ ಪ್ರದೇಶದ ಯೋಜನಾ ಸಮಿತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZF : ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪೌರಸಭೆಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZG : ಚುನಾವಣಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧ

ಭಾಗ-9B ಸಹಕಾರಿ ಸಂಘಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZH : ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZI : ಸಹಕಾರಿ ಸೊಸೈಟಿಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZJ : ನಿರ್ದೇಶಕ ಮಂಡಳಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಪದಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಾವಧಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZK : ನಿರ್ದೇಶನ ಮಂಡಳಿ ಸದಸ್ಯರ ಚುನಾವಣೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZL : ಅವಧಿಪೂರ್ಣ ರದ್ದತಿ ಮತ್ತು ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ತಟಸ್ಥಗೊಳಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯಂತರ ನಿರ್ವಹಣೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZM : ಸಹಕಾರಿ ಸೊಸೈಟಿಗಳ ಲೆಕ್ಕ ಪತ್ರಗಳ ಪರಿಶೋಧನೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZN : ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆಯುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZO : ಸದಸ್ಯನ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆಯುವ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZP : ತೆರಿಗೆ ಮರುಪಾವತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZQ : ಉಲ್ಲಂಘನೆ ಮತ್ತು ದಂಡಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZR : ಬಹುರಾಜ್ಯ ಸಹಕಾರಿ ಸೊಸೈಟಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZS : ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯ

ಅನುಚ್ಛೇದ-243ZT : ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳ ಮುಂದುವರಿಕೆ

2.10.10) ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಧಿಗಳು (244 ರಿಂದ 263)

ಭಾಗ-10 ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-244 : ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಹಾಗೂ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತ

ಭಾಗ-11 ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-245 : ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನ ಮಂಡಲಗಳು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ವಸ್ತು ವಿಷಯ

ಅನುಚ್ಛೇದ-246 : ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಮಂಡಲಗಳು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ವಸ್ತು ವಿಷಯ

ಅನುಚ್ಛೇದ-247 : ಕೆಲವು ಹೆಚ್ಚಿನ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಉಪಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಉಳಿಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ -248 : ಕಾನೂನು ರಚನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಉಳಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-249 : ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಿತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾನೂನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-250 : ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾನೂನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-251 : 249 & 250ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನ ಮಂಡಲಗಳು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ನಡುವಣ ಅಸಾಂಗತ್ಯ

ಅನುಚ್ಛೇದ-252 : ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ಆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಕಾನೂನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-253 : ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತರಲು ಕಾನೂನು ರಚನೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-254 : ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನ ಮಂಡಲಗಳು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ನಡುವಣ ಅಸಾಂಗ್ಯತ

ಅನುಚ್ಛೇದ-255 : ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳು ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಮಂಜೂರಾತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳೆಂಬಂತೆ ಪರಿಗಣಿಸುವುದು

ಆಡಳಿತ ಸಂಬಂಧಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-256 : ರಾಜ್ಯಗಳ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟದ ಬಾಧ್ಯತೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-257 : ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ನಿಯಂತ್ರಣ

ಅನುಚ್ಛೇದ-258 : ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಧಾನ ಮಾಡಲು ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-259 : (ತೆಗೆದು ಹಾಕಲಾಗಿದೆ)

ಅನುಚ್ಛೇದ-260 : ಭಾರತದ ಹೊರಗಿನ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟದ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-261 : ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳು, ದಾಖಲೆಗಳು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಿಕ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳು

ಜಲ ಸಂಬಂಧ ವಿವಾದಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-262 : ಅಂತಾರಾಜ್ಯ ನದಿ ಅಥವಾ ನದಿ ಕಣಿವೆಗಳ ಜಲ ಸಂಬಂಧ ವಿವಾದಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯ

ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಸಮನ್ವಯ

ಅನುಚ್ಛೇದ-263 : ಅಂತಾರಾಜ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಉಪ ಬಂಧಗಳು

2.11.11) ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಧಿಗಳು (264 ರಿಂದ 300)

ಭಾಗ-12 ಹಣಕಾಸು, ಸ್ವತ್ತು, ಕರಾರುಗಳು ಮತ್ತು ದಾವೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-264 : ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-265 : ಕಾನೂನಿನ ಅಧಿಕಾರದ ಮೂಲಕವಲ್ಲದೆ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸದಿರುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-266 : ಭಾರತ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಗಳು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಿ ಲೆಕ್ಕ ಪತ್ರಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-267 : ಸಾದಿಲ್ವಾರು ನಿಧಿ

ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ರಾಜಸ್ವಗಳ ಹಂಚಿಕೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-268 : ಒಕ್ಕೂಟವು ವಿಧಿಸಿದ ಆದರೆ ರಾಜ್ಯಗಳು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮತ್ತು ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದ ಸುಂಕಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-269 : ಒಕ್ಕೂಟವು ವಿಧಿಸಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಂಚಿಕೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-270 : ಒಕ್ಕೂಟವು ವಿಧಿಸಿದ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಹಂಚಿಕೆಯಾದ ತೆರಿಗೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-271 : ಒಕ್ಕೂಟದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಸುಂಕಗಳ ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-272 : ಕೇಂದ್ರ ವಿಧಿಸಿದ ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಹಾಗೂ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಹಂಚಬಹುದಾದ ತೆರಿಗೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-273 : ಸೆಣಬು ಮತ್ತು ಸೆಣಬಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಮೇಲೆ ರಫ್ತು ಸುಂಕಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಅನುದಾನ

ಅನುಚ್ಛೇದ-274 : ರಾಜ್ಯಗಳು ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯ ಹೊಂದಿರುವ ತೆರಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಾದ ವಿಧೇಯಕಗಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪೂರ್ವ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಅಗತ್ಯ

ಅನುಚ್ಛೇದ-275 : ಒಕ್ಕೂಟದಿಂದ ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುದಾನ

ಅನುಚ್ಛೇದ-276 : ವೃತ್ತಿಗಳ, ವ್ಯಾಪಾರಗಳ, ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-277 : ಉಳಿಸುವಿಕೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-278 : (ತೆಗೆಯಲಾಗಿದೆ)

Website: https://madguy.co/
Play Store: https://goo.gl/QTK4Hn
Join **MadGuy Unlimited** for Unlimited Learning and Practice...
GET IT ON Google Play

ಅನುಚ್ಛೇದ-279 : ನಿವ್ವಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-280 : ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗ

ಅನುಚ್ಛೇದ-281 : ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳು

ಸಂಕೀರ್ಣ ಹಣಕಾಸು ಉಪಬಂಧಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-282 : ಕೇಂದ್ರವು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯವು ತನ್ನ ರಾಜಸ್ವಗಳಿಂದ ಭರಿಸಬಹುದಾದ ವೆಚ್ಚ

ಅನುಚ್ಛೇದ-283 : ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಗಳ ಸಾದಿಲ್ವಾರು ನಿಧಿಗಳ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಿ ಲೆಕ್ಕಗಳಿಗೆ ಜಮೆಯಾದ ಹಣಗಳ ಅಭಿರಕ್ಷೆ, ಇತ್ಯಾದಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-284 : ಲೋಕಾನೌಕರರು ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ದಾವೆಗಾರರು ಠೇವಣಿಗಳ ಮತ್ತು ಇತರ ಹಣದ ಅಭಿರಕ್ಷೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-285 : ಒಕ್ಕೂಟದ ಸ್ವತ್ತಿನ ರಾಜ್ಯದ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-286 : ಸರಕುಗಳ ಮಾರಾಟ ಅಥವಾ ಖರೀದಿಯ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದರ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-287 : ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳ ಮೇಲಿನ ರಿಯಾಯಿತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-288 : ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯಗಳ ತೆರಿಗೆ ನಿರ್ಧಾರಣೆಯಿಂದ ರಿಯಾಯಿತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-289 : ಒಕ್ಕೂಟದ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ವತ್ತು ಮತ್ತು ಆದಾಯಕ್ಕೆ ವಿನಾಯತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-290 : ಕೆಲವು ವೆಚ್ಚಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-291 : ತೆಗೆದುಹಾಕಲಾಗಿದೆ

ಭಾಗ-12 ಹಣಕಾಸು, ಸ್ವತ್ತು, ಕರಾರುಗಳು ಮತ್ತು ದಾವೆಗಳು

ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-292 : ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-293 : ರಾಜ್ಯಗಳು ಸಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು

ಸ್ವತ್ತು, ಕರಾರುಗಳು, ಹಕ್ಕುಗಳು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ದಾವೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-294 : ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತ್ತು, ಆಸ್ತಿ, ಹಕ್ಕು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಬಾಧ್ಯತೆ -ಇವುಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-295 : ಇತರ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತ್ತು, ಆಸ್ತಿ, ಹಕ್ಕು, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಬಾಧ್ಯತೆ -ಇವುಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-296 : ರಾಜಗಾಮಿತ್ವ ಅಥವಾ ರದ್ದಿಯಾತಿ ಅಥವಾ ಸ್ವಾಮಿ ರಹಿತತೆ -ಇವುಗಳಿಂದ ಒದಗಿ ಬರುವ ಸ್ವತ್ತು

ಅನುಚ್ಛೇದ-297 : ಬೆಲೆಬಾಳುವ ವಸ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಅನನ್ಯ ಆರ್ಥಿಕ ವಲಯದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-298 : ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಸಲು ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-299 : ಕರಾರುಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-300 : ದಾವೆಗಳು ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರಗಳು

ಸ್ವತ್ತಿನ ಹಕ್ಕು

ಅನುಚ್ಛೇದ-300A : ಕಾನೂನಿನ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ

2.12.12) ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಧಿಗಳು (301 ರಿಂದ 323)

ಭಾಗ-13 ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ

ಅನುಚ್ಛೇದ-301 : ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ಅನುಚ್ಛೇದ-302 : ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-303 : ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಒಕ್ಕೂಟದ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾಯಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-304 : ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-305 : ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸುವ ಕಾನೂನುಗಳ ಉಳಿಸುವಿಕೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-306 : (ತೆಗೆದು ಹಾಕಲಾಗಿದೆ)

ಅನುಚ್ಛೇದ-307 : 301 ರಿಂದ 304ರವರೆಗಿನ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಯ ನೇಮಕ

ಭಾಗ-14 ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿನ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-308 : ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-309 : ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನೌಕರಿ ಭರ್ತಿ ಮತ್ತು ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-310 : ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪದಾವಧಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-311 : ಕೇಂದ್ರದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಸಿವಿಲ್ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯೋಜಿತರಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡುವುದು ಅಥವಾ ದರ್ಜೆಯಿಂದ ಇಳಿಸುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-312 : ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-313 : ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಉಪಬಂಧಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-314 : (ತೆಗೆದು ಹಾಕಲಾಗಿದೆ)

ಭಾಗ-14 ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿನ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳು

ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗ

ಅನುಚ್ಛೇದ-315 : ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-316 : ಸದಸ್ಯರ ನೇಮಕಾತಿ ಮತ್ತು ಪದಾವಧಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-317 : ಲೋಕಸೇವಾ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-318 : ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರ ಮತ್ತು ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಸೇವಾ ಷರತ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ವಿನಿಮಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-319 : ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರು ಹಾಗೆ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋದ ಮೇಲೆ ಪದಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ನಿಷೇಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-320 : ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಸೇವೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-321 : ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-322 : ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ವೆಚ್ಚಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-323 : ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳ ವರದಿಗಳು

ಭಾಗ-14A ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-323A : ಆಡಳಿತ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-323B : ಇತರ ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗಿ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣಗಳು

2.13.13) ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಧಿಗಳು (324 ರಿಂದ 342)

ಭಾಗ-15. ಚುನಾವಣೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-324 : ಚುನಾವಣೆಗಳ ಅಧೀಕ್ಷಣೆ, ನಿರ್ದೇಶನ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣವು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-325 : ಧರ್ಮ, ಮೂಲವಂಶ, ಜಾತಿ ಅಥವಾ ಲಿಂಗದ ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ ಯಾರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಲು ಅರ್ಹನಾಗಿರುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-326 : ಲೋಕಸಭೆಯ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳ ಚುನಾವಣೆಗಳು ವಯಸ್ಕ ಮತಾಧಿಕಾರದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-327 : ವಿಧಾನ ಮಂಡಲಗಳ ಚುನಾವಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-328 : ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನ ಮಂಡಲದ ಚುನಾವಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಲು ವಿಧಾನ ಮಂಡಲದ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-329 : ಚುನಾವಣಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ನಿಷೇಧ

ಭಾಗ-16 ಕೆಲವು ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಉಪಬಂಧಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-330 : ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದು.

ಅನುಚ್ಛೇದ-331 : ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-332 : ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿರಿಸುವುದು.

ಅನುಚ್ಛೇದ-333 : ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೋ - ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-334 : ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಇವು ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ನಿಂತು ಹೋಗುವುದು.

ಅನುಚ್ಛೇದ-335 : ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಕ್ಲೇಮ್ ಗಳು.

ಅನುಚ್ಛೇದ-336 : ಕೆಲವು ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-337 : ಆಂಗ್ಲೋ - ಇಂಡಿಯನ್ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅನುದಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-338 : ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗ .

ಅನುಚ್ಛೇದ-339 : ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತದ ಮತ್ತು ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಕಲ್ಯಾಣದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟದ ನಿಯಂತ್ರಣ.

ಅನುಚ್ಛೇದ-340 : ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಯೋಗದ ನೇಮಕಾತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-341 : ಅನುಸೂಚಿತ ಜಾತಿಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-342 : ಅನುಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳು

2.14.14) ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಧಿಗಳು (343 ರಿಂದ 368)

ಭಾಗ-17 ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-343 : ಒಕ್ಕೂಟದ ರಾಜಭಾಷೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-344 : ರಾಜಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಯೋಗ ಮತ್ತು ಸಂಸತ್ ಸಮಿತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-345 : ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಭಾಷೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-346 : ರಾಜ್ಯ-ರಾಜ್ಯಗಳ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ-ಒಕ್ಕೂಟಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜಭಾಷೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-347 : ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಜನ ಸಮುದಾಯದ ಒಂದು ವಿಭಾಗದವರು ಮಾತನಾಡುವ ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-348 : ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿನಿಯಮಗಳು, ವಿಧೇಯಕಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಭಾಷೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-349 : ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕೆಲವು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಅಧಿನಿಯಮಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ

ವಿಶೇಷ ನಿರ್ದೇಶನಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-350 : ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಕೋರಿ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಮನವಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕಾದ ಭಾಷೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-351 : ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶನ

ಭಾಗ-18 ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉಪಬಂಧಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-352 : ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಘೋಷಣೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-353 : ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಘೋಷಣೆಯ ಪರಿಣಾಮ

ಅನುಚ್ಛೇದ-354 : ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ರಾಜಸ್ವಗಳ ಹಂಚಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳ ಅನ್ವಯ

ಅನುಚ್ಛೇದ-355 : ಬಾಹ್ಯ ಆಕ್ರಮಣ ಮತ್ತು ಆಂತರಿಕ ಗಲಭೆಯಿಂದ. ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು ಒಕ್ಕೂಟದ ಕರ್ತವ್ಯ

ಅನುಚ್ಛೇದ-356 : ರಾಜ್ಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ

ಅನುಚ್ಛೇದ-357 : 356ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಹೊರಡಿಸದ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ವಿಧಾಯೀ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಚಲಾವಣೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-358 : ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ 19ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳ ಅಮಾನತು

ಅನುಚ್ಛೇದ-359 : ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಭಾಗದಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳ ಜಾರಿಗೆ ಅಮಾನತು

ಅನುಚ್ಛೇದ-360 : ಆರ್ಥಿಕ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳು

ಭಾಗ-19 ಸಂಕೀರ್ಣ

ಅನುಚ್ಛೇದ-361 : ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಹಾಗೂ ರಾಜಪ್ರಮುಖರಿಗೆ ಸಂರಕ್ಷಣೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-362 : ತೆಗೆದುಹಾಕಲಾಗಿದೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-363 : ಕೆಲವು ಕೌಲುಗಳ, ಒಪ್ಪಂದಗಳಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ವಿವಾದಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಷೇಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-363A : ದೇಶಿಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮನ್ನಣೆಯು ನಿಂತು ಹೋಗುವುದು ಮತ್ತು ರಾಜಧನವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-364 : ದೊಡ್ಡ ಬಂದರುಗಳ ಮತ್ತು ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-365 : ಒಕ್ಕೂಟವು ನೀಡಿದ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವ ತಪ್ಪಿದುದರ ಪರಿಣಾಮ

ಅನುಚ್ಛೇದ-366 : ಪರಿಭಾಷೆಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-367 : ಅರ್ಥವಿವರಣೆ

ಭಾಗ-20 ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-368 : ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ

2.15.15) ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಧಿಗಳು (343 ರಿಂದ 368).

ಭಾಗ-21 ತಾತ್ಕಾಲಿಕ, ಮಧ್ಯಕಾಲಿಕ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-369 : ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಅವು ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಸತ್ತಿನ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-370 : ಜಮ್ಮು-ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಉಪಬಂಧಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-371 : ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತ್ ರಾಜ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-371A : ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-371B : ಅಸ್ಸೋಂ ರಾಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-371C : ಮಣಿಪುರ ರಾಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-371D : ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-371F : ಸಿಕ್ಕಿಂ ರಾಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-371G : ಮಿಜೋರಾಮ್ ರಾಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-371H : ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-371I : ಗೋವಾ ರಾಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-371J : ಜಾರ್ಖಂಡ್ ರಾಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-371K : ಛತ್ತೀಸ್ಗಢ್ ರಾಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-371L : ಉತ್ತರಾಂಚಲ ರಾಜ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಪಬಂಧ

ಅನುಚ್ಛೇದ-372 : ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನೂನುಗಳ ಮುಂದುವರಿಕೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಅಳವಡಿಕೆ

ಅನುಚ್ಛೇದ-372A : ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-373 : ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಆದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅಧಿಕಾರ

ಅನುಚ್ಛೇದ-374 : ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಧೀಶರ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯವಹಾರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-375 : ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು, ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುವುದು

ಅನುಚ್ಛೇದ-376 : ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-377 : ಭಾರತದ ಲೆಕ್ಕ ನಿಯಂತ್ರಕ ಮತ್ತು ಮಹಾ ಲೆಕ್ಕ ಪರಿಶೋಧಕನ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-378 : ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-379-391 : (ತೆಗೆದು ಹಾಕಲಾಗಿದೆ)

ಅನುಚ್ಛೇದ-392 : ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಧಿಕಾರ

ಭಾಗ-22 ಚಿಕ್ಕ ಹೆಸರು, ಪ್ರಾರಂಭ ಮತ್ತು ನಿರಸನಗಳು

ಅನುಚ್ಛೇದ-393 : ಚಿಕ್ಕ ಹೆಸರು

ಅನುಚ್ಛೇದ-394 : ಪ್ರಾರಂಭ

ಅನುಚ್ಛೇದ-394A : ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತ ಪಠ್ಯ

ಅನುಚ್ಛೇದ-395 : ನಿರಸನಗಳು

2.16) LR28 - Polity

2.1.1) ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಭಾಗ - 1

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ 18 ನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 352 ರಿಂದ 360 ನೇ ವಿಧಿಯವರೆಗೆ ಮೂರು ವಿಧದ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿದೆ. ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಅನಪೇಕ್ಷಿತ ಘಟನೆಗಳು ಅಪಯಾಕಾರಿ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಬಳಸುವ ಸಾಧನಗಳಾಗಿವೆ..ದೇಶದ ಸಾರ್ವಭೌಮ,ಏಕತೆ, ಭದ್ರತೆ, ಸಂವಿಧಾನ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು ಉಂಟಾದಾಗ, ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಧಕ್ಕೆ ಒದಗಿದಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿಯನ್ನು ಬಳಸಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಕಾಪಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಎಂದರೆ ತಕ್ಷಣ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಒಂದು ಕಠಿಣ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಅದು ತುರ್ತುಕ್ರಮವನ್ನು ಆಗ್ರಹ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೇಳುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೂರು ವಿಧದ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿಗಳು

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವು 3 ವಿಧದ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿದೆ

1) ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ(352 ನೇ ವಿಧಿ)

2) ರಾಜ್ಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ(356 ನೇ ವಿಧಿ)

3) ಹಣಕಾಸು ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ(360 ನೇ ವಿಧಿ)

1) ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ (352 ನೇ ವಿಧಿ):-

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ನ ಅನುಮತಿ ಮೇರೆಗೆ ದೇಶಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ದೇಶದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದ ಮೇಲೆ ಹೊರಗಿನ ಆಕ್ರಮಣ ಅಥವಾ ಅಂತರಿಕ ಗಲಭೆಯಿಂದ ಹಾನಿ ಉಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಕಂಡು ಬಂದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು 352 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಘೋಷಿಸಬಹುದು.

ಯುದ್ಧ ಅಥವಾ ಆಂತರಿಕ ಗಲಭೆ ಉಂಟಾಗುವ ಮೊದಲೇ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಜಾರಿ ಮಾಡಬಹುದು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಅವಕಾಶದ ದುರುಪಯೋಗ

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ದುರುಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶ ಹೆಚ್ಚಾದವು. ದೇಶದಲ್ಲಿ

ಆಂತರಿಕ ಗಲಭೆ ಎಂಬ ನೆಪವನ್ನು ನೀಡಿ 1975 ರಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿಯವರು ಅಂದಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾದ ಫಕ್ರುದ್ದೀನ್ ಅಲಿ ಅಹಮ್ಮದ್ ಗೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿ ದೇಶಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಜಾರಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ದುರುಪಯೋಗವನ್ನು ತಡೆಯಲು ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನೇಕ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ದುರ್ಬಳಕೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ಹೇರಲಾಯಿತು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತಂದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು

ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ದುರಪಯೋಗವನ್ನು ತಡೆಯಲು 1977 ರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಜನತಾ ಸರ್ಕಾರವು 1978 ರಲ್ಲಿ 44 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ನಿರ್ಭಂದಗಳನ್ನು ಹೇರಿತು ಈ ಮೂಲಕ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಯನ್ನು ಹೇರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 44 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಬಂದಿದೆ.

ಭಾರತ ದೇಶಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ದೇಶದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದ ಭದ್ರತೆಗೆ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಅಪಾಯವಿದೆ ಎಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಯಾದರೆ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಅಥವಾ ದೇಶದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇರಬಹುದು. 352 ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದ internal disturbance ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿ Armed rebellion (ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ದಂಗೆ) ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು ಈ ಬದಲಾವಣೆಯು ಜೂನ್ 20,1979 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಇದರಿಂದ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿಯನ್ನು ಹೇರುವುದು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಕಠಿಣವಾಯಿತು.

ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು 1988 ರಲ್ಲಿ 59 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿ ಪಂಜಾಬಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇರಲು ಮತ್ತೆ ಆಂತರಿಕ ಗಲಭೆ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು 352 ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಐಕ್ಯತೆಗೆ ಧಕ್ಕೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲಾಯಿತು.

ಆಂತರಿಕ ಗಲಭೆ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಸೇರ್ಪಡೆ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿಯನ್ನು ದುರುಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶ ಹೆಚ್ಚಾದುದರಿಂದ ಆಗ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಎನ್.ಡಿ.ಎ ಸರ್ಕಾರವು 63 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಮೂಲಕ ಆಂತರಿಕ ಗಲಭೆ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಇಂತಹ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಸೂದೆಯು 1989 ಡಿಸೆಂಬರ್ 29 ರಂದು ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆಯಿತು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತಿನ ಕಲಾಪಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ರದ್ದುಮಾಡಲಾಗುವುದು.

ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಒಳಗಾಗಿ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕಾರವಾಗಬೇಕು ಎಂದು ನಿಗಧಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೇರುವ ಗೊತ್ತುವಳಿಯು ಪ್ರತಿ ಸದನದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದಿಂದ ಹಾಗೂ ಹಾಜರಿರುವ ಸದಸ್ಯರ 2/3 ರಷ್ಟು ಮತಗಳಿಂದ ಅಂಗೀಕಾರವಾಗಬೇಕು. ಪ್ರತಿ 6 ತಿಂಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಇದೇ ರೀತಿ ಅಂಗೀಕಾರ ಪಡೆಯಬೇಕು. ಒಂದು ವೇಳೆ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಘೋಷಿಸಿದ ನಂತರ ಲೋಕಸಭೆ ವಿಸರ್ಜನೆಯಾದರೆ ಆರು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಪಡೆಯುವ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯಿಂದಲೂ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಹೊಸ ಲೋಕಸಭೆಯ ಆಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಂತರ 30 ದಿನಗಳ ಒಳಗಾಗಿ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಲು ಲೋಕಸಭೆ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ 1/10 ರಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು ಲಿಖಿತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೋಟೀಸ್ ನ್ನು ಅಧಿವೇಶನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಪೀಕರ್ ಗೆ ಅಥವಾ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ಮುಂದೂಡಿದಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಿಗೆ ನೀಡಬಹುದು. ಈ ನೋಟಿಸ್ ತಲುಪಿದ 14 ದಿನಗಳ ಒಳಗಾಗಿ ಲೋಕಸಭೆಯ ವಿಶೇಷ ಅಧಿವೇಶನ ಕರೆಯಬೇಕು. ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಬಹುದೆಂದು ಅಲ್ಪ ಬಹುಮತದಿಂದ ಲೋಕಸಭೆ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ರದ್ದಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೇಬಿಯಸ್ ಕಾರ್ಪಸ್ ಸ್ವರೂಪದ ರಿಟ್ ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಗೆ ಇರುವ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ವಜಾಮಾಡಲಾಗುವುದು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿಯನ್ನು ಹೇರಿದ ಪರಿಣಾಮಗಳು

ವಿಧಿ :352 ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯ ಪರಿಣಾಮ

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇರಿದ ಮೇಲೆ ಇದರಿಂದ ದೇಶ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಉಂಟಾಗುವ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಮೂರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು.

I) ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ

II) ಲೋಕಸಭೆಗಳ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಸಭೆಗಳ ಅಧಿಕಾರವಧಿ

III) ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ

I) ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ

1. **a)** ಕಾರ್ಯಾಂಗೀಯ ಸಂಬಂಧ

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಯಾವ ರೀತಿ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಕಾರ್ಯಾಂಗವು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಕಾರ್ಯಾಂಗದ ನಿರ್ದೇಶನದಂತೆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ.

1. **b)** ಶಾಸಕಾಂಗೀಯ ಸಂಬಂಧ

ಸಂಸತ್ತು ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿರುವಂತಹ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲದೆ ಇತರ ವಿಷಯಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

250 ನೇ ವಿಧಿ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾನೂನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಇದೆ. ಸಂಸತ್ತು ಅಧಿವೇಶನ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆ ಹೊರಡಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆರದ್ದಾಗಿ ಏಕೀಕೃತ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳು ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ.

1. **c)** ಹಣಕಾಸಿನ ಸಂಬಂಧ

ವಿಧಿ: 354 ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ರಾಜಸ್ವಗಳ ಹಂಚಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳ ಅನ್ವಯ

ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಘೋಷಣೆಯಾದ ನಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗುವ ಆದಾಯವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬಹುದು. ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಆದಾಯವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಕಡಿತಗೊಳಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ವಜಾಗೊಳಿಸಬಹುದು. ಇಂತಹ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳು ಆ ಆರ್ಥಿಕ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳು ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ನಿಂತ ನಂತರವೂ ಕೂಡ ಆ ಆರ್ಥಿಕ ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡು ಸದನಗಳ ಮುಂದೆ ತರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸಂವಿಧಾನದ 354 ನೇ ವಿಧಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

II) ಲೋಕಸಭೆಗಳ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಸಭೆಗಳ ಅಧಿಕಾರವಧಿ

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಜಾರಿ ಇದ್ದಾಗ 5 ವರ್ಷದ ಲೋಕಸಭಾ ಅವಧಿಯನ್ನು ಒಂದು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. 5 ನೇ ಲೋಕಸಭಾ ಅವಧಿಯನ್ನು ಎರಡು ಬಾರಿ(1971-77) ಮುಂದೂಡಿ ಒಂದು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಲೋಕಸಭಾ ಅವಧಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಯಿತು.

ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಜಾರಿ ಇರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಹೆಚ್ಚಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ 5 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲದ ಅವಧಿಯನ್ನು ಆರು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಬಹುದು.

III) ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೇರಿದಾಗ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ವಜಾಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದು. ಸಂವಿಧಾನದ 358 ಮತ್ತು 359 ನೇ ವಿಧಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಆಗುವ ಪರಿಣಾಮದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. 358 ನೇ ವಿಧಿಯು ಸಂವಿಧಾನದ 19 ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಕ್ಕನ್ನು ವಜಾಗೊಳಿಸುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿದರೆ 359 ನೇ ವಿಧಿಯು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳಾದ ಸಂವಿಧಾನದ 20 ಮತ್ತು 21 ನೇ ವಿಧಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದೆಲ್ಲಾ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ವಜಾಗೊಳಿಸುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಕ್ಕನ್ನು ವಜಾಗೊಳಿಸುವುದು

ವಿಧಿ: 358 ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ 19 ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳ ಅಮಾನತು

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಸಂವಿಧಾನದ 19 ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸಿರುವ ಮೂಲಭೂತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಕ್ಕನ್ನು ವಜಾಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವು 19 ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಆರು ವಿಧದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ವಾಕ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಭೆ ಸೇರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಂಘ ಕಟ್ಟುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ , ಸಂಚರಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ವಾಸಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ವೃತ್ತಿ ಮಾಡುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧವನ್ನು ಹೇರಲಾಗುತ್ತದೆ. ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಅಂತ್ಯಗೊಂಡ ನಂತರ ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಜಾರಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ.

ಇತರೆ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ವಜಾಗೊಳಿಸುವ ಅವಕಾಶ

ವಿಧಿ: 359 ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಭಾಗದಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳ ಜಾರಿಯ ಅಮಾನತು

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನದ 20 ಮತ್ತು 21 ನೇ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದೆಲ್ಲಾ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಅಮಾನತು ಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. 21 ನೇ ವಿಧಿಯು ಜೀವಿಸುವ ಹಕ್ಕಾಗಿದ್ದು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಜೀವಿಸುವ ಹಕ್ಕಿದ್ದು, ಇದನ್ನು ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಉಳಿದೆಲ್ಲಾ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೇಂದ್ರವು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಂತರಿಕ ಗಲಭೆ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ

ವಿಧಿ: 355 ಬಾಹ್ಯ ಆಕ್ರಮಣ ಮತ್ತು ಆಂತರಿಕ ಗಲಭೆಯಿಂದ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು ಒಕ್ಕೂಟದ ಕರ್ತವ್ಯ

ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜನರ ಹಿತರಕ್ಷಣೆ ಕಾಪಾಡುವುದು ಒಕ್ಕೂಟದ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಹಿತಕರ ಘಟನೆಗಳು, ಕೋಮು ಗಲಭೆಗಳು, ಮತೀಯ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಕದಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳು, ಸಂವಿಧಾನ ವಿರೋಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ನಡೆದರೆ ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ 355 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಎಚ್ಚರಿಕೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ನೆಲೆಸಲು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಬಾರಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಹೇರಲಾಗಿದೆ.

1) ಭಾರತ – ಚೀನಾ ಯುದ್ಧದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ (ಅಕ್ಟೋಬರ್ 26, 1962 ರಿಂದ ಜನೇವರಿ 10,1968 ರವರೆಗೆ)

2) ಭಾರತ – ಪಾಕ್ ಯುದ್ಧದ ಸಂದರ್ಭ (ಡಿಸೆಂಬರ್ 3,1971 ರಿಂದ ಮಾರ್ಚ್ 27, 1977 ರವರೆಗೆ)

3) ಆಂತರಿಕ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ (ಜೂನ್ 26, 1975 ರಿಂದ ಮಾರ್ಚ್ 21, 1977 ರವರೆಗೆ)

1) ಭಾರತ – ಚೀನಾ ಯುದ್ಧದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ (ಅಕ್ಟೋಬರ್ 26, 1962 ರಿಂದ ಜನೇವರಿ 10,1968 ರವರೆಗೆ)

ಭಾರತದಲ್ಲಿ 352 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ 2 ಬಾರಿ ಬಾಹ್ಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇರಲಾಗಿದೆ. 1962 ರಲ್ಲಿ ಚೀನಾ ದೇಶವು ಭಾರತದ ಉತ್ತರ ಗಡಿ ಪ್ರದೇಶದ(NFFA) ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದಾಗ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ಜವಾಹರ್ ಲಾಲ್ ನೆಹರುರವರ ನೇತೃತ್ವದ ಕೇಂದ್ರದ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಸಲಹೆ ಮೇರೆಗೆ ಅಂದಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಎಸ್.ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್ ರವರು ಅಕ್ಟೋಬರ್ 26, 1962 ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಘೋಷಿಸಿದರು.

ಈ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು 5 ವರ್ಷ 2 ತಿಂಗಳು 15 ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಜನೇವರಿ 10,1968 ರಲ್ಲಿ ರದ್ದು ಮಾಡಲಾಯಿತು.

2) ಭಾರತ – ಪಾಕ್ ಯುದ್ಧದ ಸಂದರ್ಭ (ಡಿಸೆಂಬರ್ 3,1971 ರಿಂದ ಮಾರ್ಚ್ 27, 1977 ರವರೆಗೆ)

ಭಾರತ ಮತ್ತು ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ನಡುವೆ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗ ಡಿಸೆಂಬರ್ 3,1971ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಅಂದಿನ ಪ್ರಧಾನಿಗಳಾದ ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿಯವರ ಸಲಹೆ ಮೇರೆಗೆ ಅಂದಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾದ ವಿ.ವಿ.ಗಿರಿಯವರು 2 ನೇ ಬಾರಿಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇರಿದರು ಈ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮಾರ್ಚ್ 27, 1977 ರಲ್ಲಿ ರದ್ದು ಮಾಡಲಾಯಿತು.

3) ಆಂತರಿಕ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ (ಜೂನ್ 26, 1975 ರಿಂದ ಮಾರ್ಚ್ 21, 1977 ರವರೆಗೆ)

ಭಾರತದ ಪ್ರಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿಯವರು ಆಂತರಿಕ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು 352 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಸ್ಟೇಟ್ ಆಫ್ ಎಮರ್ಜೆನ್ಸಿ (STATE OF EMERGENCY) ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದೊಂದು ದೇಶದ ಅತ್ಯಂತ ವಿವಾದಾತ್ಮಕ ಅವಧಿಯಾಗಿದೆ.

2) ರಾಜ್ಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ(356 ನೇ ವಿಧಿ)

ವಿಧಿ: 356 ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ವಿಫಲವಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಪಬಂದಗಳು

ಸಂವಿಧಾನದ 356 ನೇ ವಿಧಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿದೆ. ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು ಉಂಟಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನ ಬಾಹಿರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಹೇರಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾರತ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೂ ನೂರಾರು ಬಾರಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. 356 ನೇ ವಿಧಿ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ವರದಿ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಇತರ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ ಸಂವಿಧಾನದ ನಿಯಮಗಳ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸದೇ ಇದ್ದಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತ ಘೋಷಿಸಬಹುದು. ಇದನ್ನು ರಾಜ್ಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಅಥವಾ "ಸಂವಿಧಾನ ಕುಸಿತ" ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ರಾಜ್ಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೇರುವ ವಿಧಾನಗಳು

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಯಾವುದಾದರೂ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇರಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದರೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಯಾವುದಾದರೂ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಘೋಷಿಸಬೇಕಾದರೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನದ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು ಉಂಟಾಗಿದೆಯೇ ಎಂದು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಬೇಕು.

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು ಉಂಟಾಗಿದೆಯೇ ಎಂದು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಮನವರಿಕೆಯಾದರೂ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಯಾವುದಾದರೂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಘೋಷಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎರಡು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಬಹುಮತದಿಂದ ಅಂಗೀಕಾರವಾಗಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದು ರದ್ದಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕಾರವಾಗದೆ

ಎರಡು ಬಾರಿ ಹೊಸ ಘೋಷಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ಒರಿಸ್ಸಾ(1971) ಮತ್ತು ಬಿಹಾರ(1972) ದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಹೇರಲಾಯಿತು,

1976 ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ 42ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅಂಗೀಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಗರಿಷ್ಠ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವು ಆರು ತಿಂಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಅನುಮತಿ ಪಡೆಯಬೇಕಿತ್ತು.

1978 ರ 44 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವು ಮುಂದುವರೆಯಲು ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆರು ತಿಂಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಅಂಗೀಕಾರ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿದ್ದರೂ ಎರಡು ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರುವರ್ಷದವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.

ಅಂತಹ ಎರಡು ಸಂದರ್ಭಗಳೆಂದರೆ

ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಅಥವಾ ದೇಶದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವಿರುವ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತಕ್ಷಣ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗ ಧೃಡೀಕರಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಬಹುದು ಇವೆರಡು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅವಧಿಗೆ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆ

ಸಂವಿಧಾನದ 38 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸದಂತೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇಂತಹ ನಿಷೇಧವನ್ನು 1978 ರ 44 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಹಾಕಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರ ಅನ್ವಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸರ್ಕಾರವು 1980 ರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ 9 ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತದ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶವು ಅಲಹಾಬಾದ್ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿತು.

ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಘೋಷಣೆಯು ಅಸಿಂಧು ಎಂದು ತೀರ್ಪುನೀಡಿತು. ಆದರೆ ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತ

ಘೋಷಿಸಿದ್ದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಿತು. ಅದೇ ರೀತಿ ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಬೊಮ್ಮಾಯಿ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡಿ 1989 ಏಪ್ರೀಲ್ 21 ರಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತ ಹೇರಲಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತದ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ಬಾಹಿರ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿತು. ಅನೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿವೆ.

ರಾಜ್ಯ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಪರಿಣಾಮಗಳು

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಘೋಷಿಸಿದ ನಮ್ತರ ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ತರಲಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತ ಘೋಷಿಸಿದ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವು ವಜಾಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು "ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತ" ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ನವದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ನವದೆಹಲಿ ಆಡಳಿತ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ಪರವಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಆಡಳಿತ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ನವದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳೀಯ, ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗದ ಸಭೆ, ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಬದಲಾಗಿ ಸಲಹೆಗಾರರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನ ಸಭೆಯನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಅಮಾನತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಡಬಹುದು.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಸಂಸತ್ತು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತದೆ.

ರಾಜ್ಯದ ಬಜೆಟ್ ಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಬಜೆಟ್ ನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಯಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಲೋಕಸಭೆ ಅಧಿವೇಶನ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಖರ್ಚು ಮಾಡಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಜ್ಞೆ

ಹೊರಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ಸದನವು ಸೇರಿದಾಗ ತನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಸಂಸತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಶಾಸಕಾಂಗೀಯ ಮಸೂದೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು ಹಾಗೂ ಇತರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಾದಂತಹ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವುದಿಲ್ಲ.

ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತ

ಭಾರತದ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ನಂತರ ಹಲವಾರು ಬಾರಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ದೇಶದ ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇರಲಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಹೇರಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಬಹಳಷ್ಟಿವೆ. ಇದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವು ಅನೇಕ ಚರ್ಚೆ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಜುಲೈ 20,1951 ರಂದು ಪಂಜಾಬ್ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಹೇರಲಾಯಿತು. ಇದು ದೇಶದಲ್ಲೇ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆದಳಿತವನ್ನು ಹೇರಲ್ಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು 1952 ಏಪ್ರೀಲ್ 17 ರವರೆಗೂ ಮುಂದುವರಿಸಲಾಯಿತು. ನಂತರ ಅನೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಹೇರಲಾಗಿದೆ.

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಜನೇವರಿ 19,2009 ರಲ್ಲಿ ಜಾರ್ಖಂಡ್ ನಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಹೇರಲಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತ

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆರು ಬಾರಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಹೇರಲಾಗಿದೆ.

19/03/1971 ರಿಂದ 20/03/1972 (ಆಗ ವಿರೇಂದ್ರ ಪಾಟೀಲ್ ಅವರು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರು)

31/12/1977 ರಿಂದ 28/02/1978 (ಆಗ ದೇವರಾಜ್ ಅರಸ್ ಅವರು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರು)

21/04/1989 ರಿಂದ 30/11/1989 (ಆಗ ಎಸ್.ಆರ್.ಬೊಮ್ಮಾಯಿ ಅವರು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರು)

10/10/1990 ರಿಂದ 17/10/1990 (ಆಗ ವಿರೇಂದ್ರ ಪಾಟೀಲ್ ಅವರು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರು)

09/10/2007 ರಿಂದ 11/11/2007 (ಆಗ ಎಚ್.ಡಿ.ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ಅವರು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರು)

20/11/2007 ರಿಂದ 29/05/2008 (ಆಗ ಬಿ.ಎಸ್.ಯಡಿಯೂರಪ್ಪ ಅವರು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರು)

ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತದ ಇತಿಮಿತಿಗಳು

ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಹಲವು ಬಾರಿ ಹೇರಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಅನೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಒತ್ತಾಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇರಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ರಾಜ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಂಡಿದೆ. ಕೇಂದ್ರವು ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಗಳು ಅಥವಾ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತ ಹೇರಿರುವುದು ಒಕ್ಕೂಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾದರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಅಶಿಸ್ತು, ಕೋಮುಗಲಭೆ, ಜಾತ್ಯಾತೀತ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುವಂತಹ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಸಂವಿಧಾನ ಬಾಹಿರ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಹುದು.

ವಿಧಿ: 358 ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ 19 ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಉಪಬಂಧಗಳ ಅಮಾನತು

ಭಾರತ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದ ಭದ್ರತೆಗೆ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಅಥವಾ ಬಾಹ್ಯ ಆಕ್ರಮಣದಿಂದ ಭೀತಿಯುಂಟಾಗಿದೆ ಎಂದು ಘೋಷಿಸುವ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಯಾವ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅಥವಾ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ರಾಜ್ಯವು 3 ನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಉಪಬಂಧಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ. ಸಕ್ಷಮವಾಗುತ್ತಿದೆಯೋ, ಅಂತಹ ಕಾನೂನು ರಚಿಸಲು ಅಥವಾ ಅಂತಹ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು. ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾಷಿಸಿದ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು 19 ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯಾವುದೂ ನಿರ್ಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಹಾಗೇ ರಚಿಸಿದ ಯಾವುದೇ

ಕಾನೂನು ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋದ ಕೂಡಲೇ ಆ ಕಾನೂನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗುವುದು. ನಿಂತು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡದೇ ಬಿಟ್ಟ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರೆ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ಷಮವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದು ನಿಂತುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ಪರಂತು: ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ,ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಅಂತಹ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಲ್ಲಿ, ಯಾವ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಆ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಭಾರತದ ಯಾವ ರಾಜ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದೋ, ಆ ರಾಜ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ನಡೆಯುವ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಭಾರತದ ಅಥವಾ ಅದರ ರಾಜ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದ ಭದ್ರತೆಗೆ ಭೀತಿಯುಂಟಾಗಿದ್ದರೆ, ಅಥವಾ ಭೀತಿಯುಂಟಾಗುವುದರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಮೇರೆಗೆ ಅಂತಹ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಎ) ಯಾವ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಿದಾಗ ಅದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉದ್ಘೋಷಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕಾನೂನಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಒಕ್ಕಣೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿಗೆ ಅಥವಾ

ಬಿ) ಅಂತಹ ಒಕ್ಕಣೆ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಕಾನೂನಿನ ಮೇರೆಗಲ್ಲದೇ ಅನ್ಯಥಾ ಕೈಗೊಂಡ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ವಿಧಿ: 359 ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಭಾಗದಿಂದ ಪ್ರದತ್ತವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳ ಜಾರಿಯ ಅಮಾನತು

ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಭಾಗ 3 ರಿಂದ ಪದವತ್ತಾದ ಹಕ್ಕುಗಳ ಪೈಕಿ (20 ಮತ್ತು 21ನೇ ವಿಧಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರುವಂತಹ, ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಕೋರುವ ಹಕ್ಕು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ನಮೂದಿಸಿದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳೂ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅವಧಿವರೆಗೆ ಆ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾದಂತಹ ಇನ್ನೂ ಕಡಿಮೆ ಅವಧಿವರೆಗೆ ಅಮಾನತ್ತಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕೆಂದು ಘೋಷಿಸಬಹುದು.

(1ಎ) ಭಾಗ 3 ರಲ್ಲಿ ಪದವತ್ತಾದ ಹಕ್ಕುಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದೇ ಹಕ್ಕನ್ನು (ವಿಧಿ 20 ಮತ್ತು 21 ನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ) ನಮೂದಿಸಿ, 1 ನೇ ಉಪಖಂಡದ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಆದೇಶವು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಆ ಹಕ್ಕನ್ನು ಪ್ರಧಾನ ಮಾಡುವ ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದು ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಉಪಬಂಧಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಯಾವ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ರಾಜ್ಯವು ಸಕ್ಷಮವಾಗಿರುತ್ತದೋ ಅಂತಹ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾಷಿಸುವ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಾದ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಆದೇಶವು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಂತು ಹೋದ ಕೂಡಲೇ ಆ ಕಾನೂನು ಹಾಗೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗುವುದು ನಿಂತು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡದೇ ಬಿಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರೆ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ಷಮವಾಗಿರುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದು ನಿಂತು ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.

1 ನೇ ಉಪಖಂಡದ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆದೇಶವನ್ನೂ ಕೂಡ ಅದು ಮಾಡಿದ ತರುವಾಯ ಅದನ್ನು ಬೇಗನೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಮುಂದೆ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು

559(ಎ) ಪಂಜಾಬ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಭಾಗದ ಅನ್ವಯ 1989 ನೇ ಇಸವಿಯ ಸಂವಿಧಾನದ 63ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಅಧಿನಿಯಮ 3ನೇ ಪ್ರಕರಣದಮ್ತೆ 1990 ಜನೇವರಿ 6 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ನಿರಸನಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

3) ಹಣಕಾಸು ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ (360 ನೇ ವಿಧಿ)

ವಿಧಿ: 360 ಹಣಕಾಸಿನ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಬಂಧಗಳು

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕತೆಯು ಹದಗೆಟ್ಟಿದೆ ಎಂದು ಕಂಡು ಬಂದರೆ ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು 360 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಅರ್ಥಿಕ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇರಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆರ್ಥಿಕ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಘೋಷಿಸಿದ ನಂತರ ಎರಡು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡೂ ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕಾರ ಪಡೆಯಬೇಕು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪುಹಣದ ಬಳಕೆ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಆರ್ಥಿಕ ಹಣದುಬ್ಬರ ಉಂಟಾದರೆ ಹಣದ ಮೌಲ್ಯ ಕುಸಿತವಾದರೆ ಹಣಕಾಸಿನ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೇರಬಹುದು

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೂ ಒಮ್ಮೆಯೂ ಕೂಡ ಆರ್ಥಿಕ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇರಲಾಗಿಲ್ಲ,

ಹಣಕಾಸು ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಪರಿಣಾಮಗಳು

ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೇರಿದಾಗ ರಾಜ್ಯಗಳು ಕೆಲವು ಆರ್ಥಿಕ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವಂತೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಆದೇಶ ನೀಡುತ್ತದೆ

ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ಹಣಕಾಸು ಮಸೂದೆಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅಂಗೀಕಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುವಂತೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಆದೇಶ ನೀಡಬಲ್ಲದು.

ದೇಶದ ಕೆಲವು ವರ್ಗಗಳ ಅಥವಾ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳ ಮತ್ತು ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್ ಹಾಗೂ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರುಗಳ ವೇತನ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಕೇಂದ್ರ ನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿದೆ

ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ವಜಾಗೊಳಿಸುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಜರ್ಮನಿಯ ವೈಮರ್ ಸಂವಿಧಾನದಿಂದ ಎರವಲು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 358, 359 ನೇ ವಿಧಿಯನ್ವಯ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ವಜಾಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

2.3.3) ಕೇಂದ್ರೀಯ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗ

ಕೇಂದ್ರೀಯ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗ

ಸ್ಥಾಪನೆ:- 1963 ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಕೆ. ಸಂತಾನಮ್ ರವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಸದಸ್ಯರ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಅಧ್ಯಯನ ಸಮಿತಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯು ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿರ್ಮೂಲನೆಗೆ ಕೇಂದ್ರಿಯ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು 1964 ರಲ್ಲಿ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿತು. ಈ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಫೆಬ್ರುವರಿ 1964 ರಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತಿ ಆಯೋಗ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಕಾರ್ಯಾಂಗೀಯ ಘೋಷಣೆ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಕೇಂದ್ರಿಯ ಜಾಗೃತಿ ದಳದ ಮೊದಲ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ನಿಟ್ಟೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು ನೇಮಕಗೊಂಡರು.

ಕೇಂದ್ರಿಯ ಜಾಗೃತಿ ಆಯೋಗದ ಸ್ಥಾನಮಾನ:- ಇದು ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯಾಂಗೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಯು ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೊಳಗಾಗದ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಇದೊಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತತ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಮೊದಲು ಕಾರ್ಯಾಂಗೀಯ ಘೋಷಣೆ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. 2003 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 11 ರಂದು ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡು ಸದನಗಳು ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ನೀಡಿದೆ.

ಸಂರಚನೆ:-

ಕೇಂದ್ರೀಯ ಜಾಗೃತದಳವು ಬಹು ಸದಸ್ಯರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು

1) ಕೇಂದ್ರಿಯ ಜಾಗೃತದಳದ ಮುಖ್ಯ ಆಯುಕ್ತರು (ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು)

2) ಕೇಂದ್ರಿಯ ಜಾಗೃತದ ಆಯುಕ್ತರು (2 ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆ ಇರಬಹುದು) - ಸದಸ್ಯರು.

ನೇಮಕ ವಿಧಾನ:- ಸಮಿತಿಯಿಂದ ಶಿಫಾರಸ್ಸಾದ ಕೇಂದ್ರಿಯ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಹಾಗೂ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸಹಿ ಹಾಗೂ ಮುದ್ರೆಯೊಂದಿಗೆ ಅದೇಶದೊಂದಿಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೇಂದ್ರಿಯ ಜಾಗೃತದಳದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರನ್ನು ಹಾಗೂ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಪ್ರಧಾನಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಗೃಹ ಸಚಿವರು ಹಾಗೂ ಲೋಕಸಭೆಯ ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಮೂರು ಸದಸ್ಯರ ಸಮಿತಿಯಿಂದ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಕೇಂದ್ರ ಕಛೇರಿ :- ಕೇಂದ್ರೀಯ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗದ ಕೇಂದ್ರ ಕಛೇರಿ ನವದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ಅಧಿಕಾರವಧಿ :- ಅಧಿಕಾರವಧಿಯು 4 ವರ್ಷಗಳು ಅಥವಾ 65 ವರ್ಷ ತುಂಬುವವರೆಗೆ ಯಾವುದು ಮೊದಲೋ ಅದು ಅವರ ಅಧಿಕಾರವಧಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಕೇಂದ್ರಿಯ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗದ ಮೊದಲ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ - ನಿಟ್ಟೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು (1903 - ಆ.12. 2004):- ಕೇಂದ್ರಿಯ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗದ ಮೊದಲ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಇವರು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಮಹಾತ್ಮಗಾಂಧಿಯವರ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ತರ್ಜುಮೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯೊಂದಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಲಾರಾಗಿಯೂ ಕೂಡ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿಯೂ ಕೂಡ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಿಟ್ಟೂರು ಗ್ರಾಮದವರು.

ನಿಬಂಧನೆಗಳು:- ಆಯೋಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಹಾಗೂ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ನೇಮಕವಾದ ನಂತರ ಯಾವುದೇ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರದ ಹುದ್ದೆ ಅಲಂಕರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.

ಹುದ್ದೆಯಿಂದ ತೆಗೆದು ಹಾಕುವುದು

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಯೋಗದ ಮುಖ್ಯ ಆಯುಕ್ತರು ಹಾಗೂ ಆಯುಕ್ತರನ್ನು ವಜಾಗೊಳಿಸಬಹುದು.

1) ಅಸಮರ್ಥರೆಂದು ಕಂಡುಬಂದಾಗ

2) ಯಾವುದಾದರೂ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾದಾಗ

3) ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಂದು ಕಂಡು ಬಂದರೆ,

4) ಇವರು ಅಧಿಕಾರವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಕಛೇರಿಯಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ

5) ಮಾನಸಿಕ ಅಸ್ವಸ್ಥನಾಗಿದ್ದು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥರೆಂದು ಕಂಡು ಬಂದರೆ

6) ಕಛೇರಿ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಣಕಾಸು ದುರ್ಬಳಕೆ ಅಥವಾ ಪೂರ್ವಗ್ರಹ ಪೀಡಿತರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದರೆ.

7) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಅಥವಾ ಆಯುಕ್ತರು ಅಸಮರ್ಥರೆಂದು ಕಂಡುಬಂದಲ್ಲಿ ಹುದ್ದೆಯಿಂದ ವಜಾಗೊಳಿಸಬಹುದು.

8) ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಹಾಗೂ ಆಯುಕ್ತರು ದುರ್ನಡತೆ ಕಂಡು ಬಂದಲ್ಲಿ ಹುದ್ದೆಯಿಂದ ವಜಾಗೊಳಿಸಬಹುದು.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ಆಯೋಗದ ಮುಖ್ಯ ಆಯುಕ್ತರು ಹಾಗೂ ಆಯುಕ್ತರು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಲಾಭದಾಯಕ ಒಪ್ಪಂದದಂತಹ ದುರ್ನಡತೆ ಹಾಗೂ ಅಸಮರ್ಥತೆ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ವಿಚಾರಣೆ ವರದಿಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಹಾಗೂ ಕಾರಣಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ವಜಾಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಸಂಬಳ ಹಾಗೂ ಸವಲತ್ತುಗಳು:- ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗ ಮುಖ್ಯ ಆಯುಕ್ತರ ಸಂಬಳ ಹಾಗೂ ಸವಲತ್ತುಗಳು ಯು.ಪಿ.ಎಸ್.ಸಿ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರ ಸಂಬಳ ಹಾಗೂ ಸವಲತ್ತುಗಳು ಸಮಾನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆಯುಕ್ತರ ಸಂಬಳವು ಯು.ಪಿ.ಎಸ್.ಸಿ ಯ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಬಳ ಹಾಗೂ ಸವಲತ್ತುಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಬಳ ಹಾಗೂ ಸವಲತ್ತುಗಳು ನೇಮಕವಾದ ನಂತರ ಸರ್ಕಾರ ದುರಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಂತೆ ನಂತರ ಬದಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗದ ಕಾರ್ಯಗಳು:-

1) ಇದು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಸಿ.ಬಿ.ಐ ಹಾಗೂ ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಇಲಾಖೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ತನಿಖೆ ನಡೆಸುವುದಾಗಿದ್ದು, ಇದು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ವಿವಿಧ ಸಂಸ್ಥೆ ಅಥವಾ ಇಲಾಖೆಗೆ ಯೋಜನೆ ಕಾರ್ಯರೂಪ ಪರಿಶೀಲನೆ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಜಾಗೃತಿ ವಹಿಸಲು ಸಲಹೆ ನೀಡುತದೆ.

2) 1988 ರ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ನಿರ್ಮೂಲನ ಕಾಯ್ದೆ ಅನ್ವಯ ಅಪರಾಧವೆಸಗಿದ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರಿ ಅಥವಾ ಸೇವಕನ ಮೇಲೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಸೂಚಿಸಿದರೆ ಅಂತಹ ತನಿಖೆ, ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಕೆ.ಜಾ ಆಯೋಗ ದೆಹಲಿ ವಿಶೇಷ ಪೋಲಿಸ್ ಪಡೆ ಮೂಲಕ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

3) 1988 ರ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಕಾಯ್ದೆ ಅನ್ವಯ ದಾಖಲಾದ ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ತ್ವರಿತವಾಗಿ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುತ್ತದೆ.

4) ದೆಹಲಿ ಪೋಲಿಸ್ ಪಡೆಯು ನಡೆಸಿದ ವಿಚಾರಣೆಯ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತದೆ.

5) ದೇಶದ ಬಹುದೊಡ್ಡ

2.4.4) ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಆಯೋಗ

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಆಯೋಗ (National Human Rights Commission)

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಆಯೋಗವು ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಆಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಶಾಸನೀಯ ಆಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾಯ್ದೆ 1993 ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಆಯೋಗವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಆಯೋಗವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಕಾವಲು ನಾಯಿ ಇದ್ದಂತೆ. ಈ ಆಯೋಗವು ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನವು ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ನೀಡಿರುವ ಜೀವಿಸುವ ಹಕ್ಕು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಕ್ಕು, ಸಮಾನತೆಯ ಹಕ್ಕು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಆಯೋಗವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮೂಲಕ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಬಹುದಾದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕೂಡ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ.

ರಚನೆ: ಬಹುಸದಸ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಯಾದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಆಯೋಗವು ಒಬ್ಬ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು 4 ಮಂದಿ ಇತರೆ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಅರ್ಹತೆಗಳು: ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನಿವೃತ್ತ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿರಬೇಕು ಅಥವಾ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನಿವೃತ್ತ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿರಬೇಕು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯರು ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅಥವಾ ನಿವೃತ್ತ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿರಬೇಕು. ಉಳಿದ ಇಬ್ಬರು ಸದಸ್ಯರು ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಅನುಭವವುಳ್ಳವರಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಪೂರ್ಣಾವಧಿ ಸದಸ್ಯರ ಜೊತೆಗೆ ಆಯೋಗವು ಮೂವರು ಪದನಿಮಿತ್ತ ಸದಸ್ಯರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಅವರುಗಳೆಂದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ

ಆಯೋಗ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ವರ್ಗಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ಮಹಿಳಾ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು.

ನೇಮಕಾತಿ:- ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಯು ಲೋಕಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷ, ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಉಪಸಭಾಪತಿ, ಸಂಸತ್ತಿನ ಉಭಯ ಸದನಗಳಲ್ಲಿನ ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷಗಳ ನಾಯಕರು ಹಾಗೂ ಕೇಂದ್ರ ಗೃಹ ಸಚಿವರು ಇವರುಗಳನ್ನು ಸದಸ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿದ ನಂತರವೇ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಅಥವಾ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಧಿಕಾರವಾಧಿ:- ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯರ ಅಧಿಕಾರವಧಿ 5 ವರ್ಷಗಳು. ಆದರೆ ಅವಧಿ ಮುಗಿಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ 70 ವರ್ಷಗಳು ತುಂಬಿದರೆ ಹುದ್ದೆಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿ ಹೊಂದಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕಾರವಧಿಯ ನಂತರ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಯಾವುದೇ ಹುದ್ದೆಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ

ಪದಚ್ಯುತಿ

ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪದಚ್ಯುತಿಗೊಳಿಸಬಹುದು

ದಿವಾಳಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ ಅಥವಾ

ಅಧಿಕಾರವಧಿಯಲ್ಲಿ ವೇತನ ಪಡೆಯುವ ಇತರೆ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ

ಮಾನಸಿಕ ಅಥವಾ ದೈಹಿಕ ದೌರ್ಬಲ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ

ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಸೆರೆವಾಸವನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ್ದರೆ, ಅಲ್ಲದೆ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಹಾಗೂ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಸಾಬೀತಾದ ದುರ್ವರ್ತನೆ ಅಥವಾ ಅಸಮರ್ಥತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೂ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಪದಚ್ಯುತಿಗೊಳಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ಸಂಬಂಧ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಸರ್ವೋಚ್ಛ

ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿದ ನಂತರ ಆಪಾದನೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವವರನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಸಲಹೆ ನೀಡಿದರೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಅಥವಾ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಪದಚ್ಯುತಿಗೊಳಿಸಬಹುದು.

ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಅಥವಾ ಸದಸ್ಯರ ವೇತನ, ಭತ್ಯೆ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಸೇವಾ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನೇಮಕದ ನಂತರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಅಥವಾ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಸೇವಾ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಆಯೋಗದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಈ ಎಲ್ಲ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಆಯೋಗದ ಕಾರ್ಯಗಳು

1) ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಾನೂನು ಬದ್ಧ ರಕ್ಷಣೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡುವುದು.

2) ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆ ತಡೆಗಟ್ಟುವುದನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುವುದು. ಆಯೋಗವು ಇಂತಹ ವಿಚಾರಣೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಅಥವಾ ದೂರಿನ ಮೇರೆಗೆ ನಡೆಸಬಹುದು.

3) ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಬಾಕಿ ಉಳಿದಿರುವ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯ ಅಪಾದನೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಕಾರ್ಯ ಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು.

4) ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಅಡ್ಡಿಯಾಗುವ ಭಯೋತ್ಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಪರಿಹಾರ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡುವುದು.

5) ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡುವುದು.

6) ಜೈಲು ವಾಸಿಗಳ ಜೀವನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಜೈಲುಗಳು ಮತ್ತು ಸೆರೆಮನೆಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡುವುದು ಹಾಗೂ ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸಲು ಶಿಫಾರಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು.

7) ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು ಮತ್ತು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದು.

8) ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುವುದು.

9) ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ರಕ್ಷಣೋಪಾಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವುದು.

10) ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲು ಅವಶ್ಯಕ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು.

ಆಯೋಗದ ಪ್ರಧಾನ ಕಛೇರಿಯು ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಆಯೋಗವು ಭಾರತದ ಇತರೆ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಕಛೇರಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬಹುದು. ಆಯೋಗವು ತನ್ನ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳನ್ನು ತಾನೇ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಸಿವಿಲ್ ಕೋರ್ಟ್ ಗೆ ಇರುವ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಆಯೋಗವು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದರ ಕಾರ್ಯ ಕಲಾಪಗಳು ನ್ಯಾಯಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಇದು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಯಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ವರದಿಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದೂರುಗಳ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲು ಆಯೋಗವು ತನ್ನದೇ ಆದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರಿ ಅಥವಾ ವಿಚಾರಣಾ ನಿಯೋಗಿಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಇದೆ. ಆಯೋಗವು ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಥಮ ಮಾಹಿತಿ ಹೊಂದಿರುವ ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಆರೋಪವನ್ನು ಘಟನೆ ನಡೆದಿದೆ ಎನ್ನಲಾದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಒಂದು ವರ್ಷದೊಳಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಆಯೋಗಕ್ಕಿದೆ.

ವಿಚಾರಣೆ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡ ನಂತರ ಆಯೋಗವು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

1) ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಕಾನೂನು ಕ್ರಮ ಜರುಗಿಸುವಂತೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಬಹುದು.

2) ಬಲಿಪಶುಗಳಿಗೆ ತಕ್ಷಣ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಪರಿಹಾರ ನೀಡುವಂತೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಬಹುದು.

3) ಅಗತ್ಯ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ವಿಶೇಷ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವಂತೆ ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್ ಅಥವಾ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಗಳನ್ನು ಆಯೋಗವು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಕ್ರಮ ಜರುಗಿಸುವಂತೆ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡುವುದು ಆಯೋಗದ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯ ಎಂದು ಈ ಮೇಲಿನ ಚರ್ಚೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವವರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವ ಅಥವಾ ನೊಂದವರಿಗೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸುಗಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರ ಅಥವಾ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಬದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ಒಂದು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ಆಯೋಗದ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರಬೇಕು.

ಸಶಸ್ತ್ರ ಪಡೆಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆಯೋಗವು ಸೀಮಿತ ಪಾತ್ರ, ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆಯೋಗವು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಒಂದು ವರದಿಯನ್ನು ಕೇಳಬಹುದು ಮತ್ತು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಬಹುದು. ಈ ಸಿಫಾರಸುಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು 3 ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಬೇಕು.

ಆಯೋಗವು ತನ್ನ ವಾರ್ಷಿಕ ಅಥವಾ ವಿಶೇಷ ವರದಿಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವರದಿಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ಹಾಗೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳ ಮುಂದೆ ಚರ್ಚೆಗಾಗಿ ಮಂಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವರದಿಯೊಂದಿಗೆ ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನನ್ವಯ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾದ ಕ್ರಿಯಾ ವರದಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಶಿಫಾರಸುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕ್ರಿಯಾ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ರಾಜ್ಯ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಆಯೋಗ (State Human Rights Commission)

ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾಯ್ದೆ 1993, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಆಯೋಗದ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಜೊತೆಗೆ ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಆಯೋಗದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೂ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜ್ಯ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಆಯೋಗವನ್ನು ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾಯ್ದೆ 1993 ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಆಯೋಗವು ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ಏಳನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಅಂತಹ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಂತಹ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕರಣದ ಬಗೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಆಯೋಗ ಅಥವಾ ಇತರೆ ಯಾವುದೇ ಶಾಸನಾತ್ಮಕ ಆಯೋಗ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ರಾಜ್ಯ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಆಯೋಗ ಅಂತಹ ಪ್ರಕರಣದ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

ರಚನೆ:- ರಾಜ್ಯ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಆಯೋಗವು ಒಬ್ಬ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಇಬ್ಬರು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನಿವೃತ್ತಿ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯರು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅಥವಾ ನಿವೃತ್ತಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿರಬೇಕು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಯಾವುದೇ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಏಳು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಅನುಭವವುಳ್ಳವರಾಗಿರಬೇಕು. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನು ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಅನುಭವವುಳ್ಳವನಾಗಿರಬೇಕು.

ನೇಮಕಾತಿ:- ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಯ ಶಿಫಾರಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಯು ವಿಧಾನಸಭೆಯ ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷ, ರಾಜ್ಯದ ಗೃಹಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತು ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ, ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿ ಮತ್ತು ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕರು ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿದ ನಂತರವೇ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರುವ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಅಥವಾ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಧಿಕಾರವಧಿ:- ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯರ ಅಧಿಕಾರವಧಿ 5 ವರ್ಷಗಳು ಆದರೆ ಅವಧಿ ಮುಗಿಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ 70 ವರ್ಷಗಳು ತುಂಬಿದರೆ ಹುದ್ದೆಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿ ಹೊಂದಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯ ನಂತರ ಆಯೋಗದ ಆಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಯಾವುದೇ ಹುದ್ದೆಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ.

ಪದಚ್ಯುತಿ:- ರಾಜ್ಯ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರನ್ನು ಪದಚ್ಯುತಿಗೊಳಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪದಚ್ಯುತಿಗೊಳಿಸಬಹುದು.

1) ಅಧಿಕಾರವಧಿಯಲ್ಲಿ ವೇತನ ಪಡೆಯುವ ಇತರೆ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ

2) ಮಾನಸಿಕ ಅಥವಾ ದೈಹಿಕ ದೌರ್ಬಲ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ

3) ಮಾನಸಿಕ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ಘೋಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ ಅಥವಾ

4) ದಿವಾಳಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿಂದ ತೀರ್ಮಾನಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ ಅಥವಾ

5) ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಸೆರೆವಾಸವನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ್ದರೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಹಾಗೂ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಸಾಬೀತಾದ ದುರ್ವರ್ತನೆ ಅಥವಾ ಅಸಮರ್ಥತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೂ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಪದಚ್ಯುತಿಗೊಳಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ಸಂಬಂಧ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿದ ನಂತರ ಆಪಾದನೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವವರನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವೂ ಸಲಹೆ ನೀಡಿದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಆಯೋಗದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಅಥವಾ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಪದಚ್ಯುತಿಗೊಳಿಸಬಹುದು.

ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಅಥವಾ ಸದಸ್ಯರ ವೇತನ, ಭತ್ಯೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಸೇವಾ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನೇಮಕದ ನಂತರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಸೇವಾ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಆಯೋಗದ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಈ ಎಲ್ಲ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆಯೋಗದ ಕಾರ್ಯಗಳು:-

1) ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲು ಅವಶ್ಯಕ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು.

2) ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆ ತಡೆಗಟ್ಟುವುದನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುವುದು. ಆಯೋಗವು ಇಂತಹ ವಿಚಾರಣೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಅಥವಾ ದೂರಿನ ಮೇರೆಗೆ ನಡೆಸಬಹುದು.

3) ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಾನೂನುಬದ್ಧ ರಕ್ಷಣೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡುವುದು.

4) ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಬಾಕಿ ಉಳಿದಿರುವ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯ ಆಪಾದನೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಕಾರ್ಯ ಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸಬಹುದು.

5) ಜೈಲುವಾಸಿಗಳ ಜೀವನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಜೈಲುಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡುವುದು ಹಾಗೂ ಅವರ ಜೀವನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸಲು ಶಿಫಾರಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು.

6) ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಅಡ್ಡಿಯಾಗುವ ಭಯೋತ್ಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಪರಿಹಾರ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡುವುದು.

7) ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು ಮತ್ತು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದು.

8) ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುವುದು.

9) ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ರಕ್ಷಣೋಪಾಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವುದು.

9) ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲು ಅವಶ್ಯಕ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು.

ಆಯೋಗವು ತನ್ನ ನಿಯಮಾವಳಿಗಳನ್ನು ತಾನೇ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಸಿವಿಲ್ ಕೋರ್ಟ್ ಗೆ ಇರುವ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಆಯೋಗವು ಹೊಂದಿದೆ. ಇತರ ಕಾರ್ಯ ಕಲಾಪಗಳ ನ್ಯಾಯಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಆಯೋಗವು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ವರದಿಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದೂರುಗಳ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲು ಆಯೋಗವು ತನ್ನದೇ ಆದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಆರೋಪವನ್ನು ಘಟನೆ ನಡೆದಿದೆ ಎನ್ನಲಾದ ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಒಂದು ವರ್ಷದೊಳಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಆಯೋಗಕ್ಕಿದೆ. ವಿಚಾರಣೆ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡ ನಂತರ ಆಯೋಗವು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

1) ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಕಾನೂನು ಕ್ರಮ ಜರುಗಿಸುವಂತೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಬಹುದು.

2) ಸಂತ್ರಸ್ತರಿಗೆ ತಕ್ಷಣ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಪರಿಹಾರ ನೀಡುವಂತೆ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಬಹುದು.

3) ಅಗತ್ಯ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು, ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ವಿಶೇಷ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವಂತೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯದ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಕ್ರಮ ಜರುಗಿಸುವಂತೆ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡುವುದು ಆಯೋಗದ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯ ಎಂದು ಈ ಮೇಲಿನ ಚರ್ಚೆಯಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವವರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವ ಅಥವಾ ನೊಂದವರಿಗೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸುಗಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರ ಅಥವಾ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಬದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕ್ರಮವನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಒಂದು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ಆಯೋಗದ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರಬೇಕು.

ಆಯೋಗವು ತನ್ನ ವಾರ್ಷಿಕ ಅಥವಾ ವಿಶೇಷ ವರದಿಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವರದಿಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಮುಂದೆ ಚರ್ಚೆಗಾಗಿ ಮಂಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವರದಿಯೊಂದಿಗೆ ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸಿನನ್ವಯ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾದ ಕ್ರಿಯಾ ವರದಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕ್ರಿಯಾ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗ

1992 ರಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ 1993 ರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಇದು ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲೇ ಪ್ರಥಮ ಶಾಸನಾತ್ಮಕ ಆಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಸರ್ದಾರ್ ಅಲಿಖಾನ್ ರವರು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗದ ಪ್ರಥಮ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರದ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಕಾನೂನುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರದ ನೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾತರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ರಕ್ಷಣೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲಹೆ ನೀಡುವುದು ಈ ಆಯೋಗದ ಪ್ರಮುಖ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ರಚನೆ:-

ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಯೋಗವು ಒಬ್ಬ ಅಧ್ಯಕ್ಷ, ಒಬ್ಬ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ 5 ಮಂದಿ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ನೇಮಿಸುತ್ತದೆ. ಇವರು ಸಮರ್ಥರು, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರು ಆಗಿರಬೇಕು. ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಆಯೋಗದ 5 ಮಂದಿ ಸದಸ್ಯರು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಸೇರಿರಬೇಕು.

ಆಯೋಗದ ಕಾರ್ಯಗಳು:-

ಆಯೋಗವು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

1) ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಶೋಧನೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು.

2) ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಧಿಸಿದೆ ಎಂಬುದರ ಮೌಲ್ಯ ಮಾಪನ ಮಾಡುವುದು.

3) ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗೆಗೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಅವರು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನಿಯತಕಾಲಿಕ ಅಥವಾ ವಿಶೇಷ ವರದಿಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದು.

4) ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ವಿರುದ್ಧ ಮಾಡಲಾಗುವ ತಾರತಮ್ಯಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸುವುದು ಮತ್ತು ಈ ರೀತಿಯ ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕ್ರಮಗಳ ಬಗೆಗೆ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡುವುದು.

5) ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎಂಬುದನ್ನು ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡುವುದು.

6) ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ರಕ್ಷಣೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದರ ಬಗೆಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಸಲಹೆ ಹಾಗೂ ಶಿಫಾರಸುಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು.

7) ಸಂವಿಧಾನ, ಸಂಸತ್ತು ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳಿಂದ ರೂಪಿಸಲಾದ ಕಾನೂನುಗಳು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಿಗೆ ಒದಗಿಸಿರುವ ರಕ್ಷಣೋಪಾಯಗಳು ಹೇಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದರ ಬಗೆಗೆ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವುದು.

8) ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಹಕ್ಕು ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣೋಪಾಯಗಳಿಗೆ ಧಕ್ಕೆಯಾದರೆ ಅಂತಹ ಪ್ರಕರಣಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವುದು ಹಾಗೂ ಸೂಕ್ತ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುವುದು.

9) ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಿಗಾಗಿ ಸಂಸತ್ತು ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳಿಂದ ರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾನೂನುಗಳು ನೀಡಿರುವ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅವುಗಳು ಹೇಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡುವುದು.

10) ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ರಕ್ಷಣೆ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ವಹಿಸುವ ಇತರೆ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದು.

ಆಯೋಗದ ವರದಿ:-

ಆಯೋಗವು ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ವಾರ್ಷಿಕ ವರದಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಈ ವರದಿಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ವರದಿಯು ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸರ್ಕಾರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಕ್ರಮಗಳ ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರ ಯಾವುದೇ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವಿವರಿಸುವ ಪತ್ರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

ಕೇಂದ್ರ ಮಾಹಿತಿ ಆಯೋಗ:-

ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಪತ್ರವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಕೇಂದ್ರ ಮಾಹಿತಿ ಆಯೋಗವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಮಾಹಿತಿ ಆಯೋಗವು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರಿಂದ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಒಬ್ಬ ಮುಖ್ಯ ಮಾಹಿತಿ ಆಯುಕ್ತ ಮತ್ತು 10 ಮಂದಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲದ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಇತರೆ ಆಯುಕ್ತರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಇವರು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿಧಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಯೋಗದ ಪ್ರಧಾನ ಕಛೇರಿ ನವದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಅನುಮೋದನೆಯೊಂದಿಗೆ ದೇಶದ ಇತರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಯೋಗದ ಇತರೆ ಕಛೇರಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬಹುದು.

ಅರ್ಹತೆಗಳು

ಕಾನೂನು, ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ಸಮಾಜಸೇವೆ, ನಿರ್ವಹಣಾ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ, ಸಮೂಹ ಮಾಧ್ಯಮ ಅಥವಾ ಆಡಳಿತ ಮುಂತಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಜ್ಞಾನ, ಪರಿಣಿತಿ ಮತ್ತು ಅನುಭವವುಳ್ಳ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಹೊಂದಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಮಾಹಿತಿ ಆಯುಕ್ತರು ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಮಾಹಿತಿ ಆಯುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಖ್ಯ ಆಯುಕ್ತರು ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಆಯುಕ್ತರು, ಸಂಸತ್ ಸದಸ್ಯರು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರುವಂತಿಲ್ಲ. ಇತರೆ ಯಾವುದೇ ಲಾಭದಾಯಕ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಕೂಡದು ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿರುವಂತಿಲ್ಲ.

ನೇಮಕಾತಿ ಸಮಿತಿ

ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ನೇಮಕಾತಿ ಸಮಿತಿಯ ಶಿಫಾರಸಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಇವರನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯ ಈ ನೇಮಕಾತಿ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಲೋಕಸಭೆಯ ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕರು ಮತ್ತು ಪ್ರಧಾನಿಯಿಂದ ನಾಮಕರಣಗೊಂಡ ಒಬ್ಬ ಕೇಂದ್ರ ಸಂಪುಟ ದರ್ಜೆ ಮಂತ್ರಿ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಮುಖ್ಯ ಮಾಹಿತಿ ಆಯುಕ್ತರ ಅಧಿಕಾರವಧಿ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಸೇವಾ ನಿಯಮಗಳು:-

ಮುಖ್ಯ ಮಾಹಿತಿ ಆಯುಕ್ತರು 5 ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿ ಅಥವಾ 65 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು ಯಾವುದು ಮೊದಲಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರು

ಮರು ನೇಮಕಾತಿಗೆ ಅರ್ಹರಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರ ವೇತನ ಮುಖ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರ ವೇತನಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇವರಿಗೆ ಅನಾನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಅಧಿಕಾರವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸೇವಾ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವಂತಿಲ್ಲ

ಇತರೆ ಮಾಹಿತಿ ಆಯುಕ್ತರ ವೇತನ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಸೇವಾ ನಿಯಮಗಳು:-

ಇತರೆ ಮಾಹಿತಿ ಆಯುಕ್ತರು 5 ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿ ಅಥವಾ 65 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು ಯಾವುದೂ ಮೊದಲಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಮಾಹಿತಿ ಆಯುಕ್ತರಾಗಿ ಮರು ನೇಮಕಗೊಳ್ಳುವ ಅರ್ಹತೆ ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರ ವೇತನ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರ ವೇತನಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕಾರವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸೇವಾ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಇವರಿಗೆ ಅನಾನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಬದಲಾಯಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಮಾಹಿತಿ ಆಯೋಗದ ಆಯುಕ್ತರು, ಮುಖ್ಯ ಆಯುಕ್ತರ ಹುದ್ದೆಗೆ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ರಾಜ್ಯ ಮಾಹಿತಿ ಆಯೋಗ:-

ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಹೊರಡಿಸಲ್ಪಡುವ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಪತ್ರದ ಮೂಲಕ ರಾಜ್ಯ ಮಾಹಿತಿ ಆಯೋಗವನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಆಯೋಗವು ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಂದ ನೇಮಿಸಲ್ಪಡುವ ಒಬ್ಬ, ಮುಖ್ಯ ಮಾಹಿತಿ ಆಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಹತ್ತು ಮಂದಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲದ ಇತರೆ ಮಾಹಿತಿ ಆಯುಕ್ತರುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಮುಖ್ಯ ಮಾಹಿತಿ ಆಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಆಯುಕ್ತರು ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಿಧಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪಡಿಸುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಈ ಆಯೋಗದ ಕೇಂದ್ರ ಕಛೇರಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅನುಮೋದನೆಯೊಂದಿಗೆ ಆಯೋಗದ ಇತರ ಕಛೇರಿಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಬಹುದು.

ನೇಮಕಾತಿ:-

ರಾಜ್ಯ ಮಾಹಿತಿ ಆಯೋಗದ ಮುಖ್ಯ ಆಯುಕ್ತರನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರೆ ಆಯುಕ್ತರನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ನೇಮಕಾತಿ ಸಮಿತಿಯ ಸಲಹೆ ಮೇರೆಗೆ ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯು ನೇಮಕಾತಿ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಿಂದ ನಾಮಕರಣಗೊಂಡ ಒಬ್ಬ ಸಂಪುಟ ದರ್ಜೆಯ ಸಚಿವರು ನೇಮಕಾತಿ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

Website: https://madguy.co/
Play Store: https://goo.gl/QTK4Hn
Join **MadGuy Unlimited** for Unlimited Learning and Practice...
GET IT ON Google Play

ಅರ್ಹತೆಗಳು:-

ಕೇಂದ್ರ ಮಾಹಿತಿ ಆಯೋಗದ ಮುಖ್ಯ ಆಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಆಯುಕ್ತರಿಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಮಾಹಿತಿ ಆಯೋಗದ ಮುಖ್ಯ ಆಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಆಯುಕ್ತರಿಗೂ ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವೇತನ:-

ರಾಜ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಮಾಹಿತಿ ಆಯುಕ್ತನ ವೇತನ ಒಬ್ಬ ಚುನಾವಣಾ ಆಯುಕ್ತರ ವೇತನಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇತರೆ ಮಾಹಿತಿ ಆಯುಕ್ತರ ವೇತನ, ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯ ವೇತನಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಮಾಹಿತಿ ಆಯೋಗದ ಅಧಿಕಾರ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಗಳು

1) ಕೇಂದ್ರ ಮಾಹಿತಿ ಆಯೋಗ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಮಾಹಿತಿ ಆಯೋಗವು ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದೂರುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತದೆ.

A) ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆಯಲು ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶುಲ್ಕ ದುಬಾರಿ ಎನಿಸಿದರೆ.

B) ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಬೇಕೆಂಬ ತನ್ನ ವಿನಂತಿಗೆ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಸಮಯದ ಮಿತಿಯೊಳಗೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಬಾರದಿದ್ದರೆ.

C) ತನ್ನ ವಿನಂತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡದಿದ್ದರೆ.

D) ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಮಾಹಿತಿ ಅಪೂರ್ಣ ಅಥವಾ ಸುಳ್ಳು ಎನಿಸಿದರೆ.

E) ಮಾಹಿತಿ ಕಾಯ್ದೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ದೂರು.

2) ಆಯೋಗವು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಧಾನಗಳು ಹಾಗೂ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿದೆ.

3) ವಿಚಾರಣೆ ಹಾಗೂ ತನಿಖೆ ನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರ.

ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕಿನ ಕಾಯ್ದೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ವಿಚಾರಣೆ ಹಾಗೂ ದೂರುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತನಿಖೆ ನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಇದೆ. ವಿಚಾರಣೆ ಹಾಗೂ ತನಿಖೆ ನಡೆಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ

ಒಂದು ಸಿವಿಲ್ ಕೋರ್ಟ್ ಚಲಾಯಿಸುವ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಹಿತಿ ಆಯೋಗ ಚಲಾಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ

A) ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮೌಖಿಕ ಅಥವಾ ಲಿಖಿತ ಸಾಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನು ನೀಡುವಂತೆ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಬಹುದು.

B) ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಅಥವಾ ಕಛೇರಿಯಿಂದ ಯಾವುದೇ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು

C) ಸಾಕ್ಷ್ಯ ಅಥವಾ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಸಮನ್ಸ್ ನೀಡಬಹುದು.

D) ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಹಾಜರಾಗುವಂತೆ ಸಮನ್ಸ್ ನೀಡಬಹುದು.

E) ದಾಖಲೆ ಹಾಗೂ ಸಾಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವುದು.

ಆಯೋಗದ ವರದಿ

ಮಾಹಿತಿ ಹಕ್ಕು ಕಾಯ್ದೆಯ ಉಪಬಂಧಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಬಗೆಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಮಾಹಿತಿ ಆಯೋಗವು ವರ್ಷದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ವಾರ್ಷಿಕ ವರದಿ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದೆ. ರಾಜ್ಯ ಮಾಹಿತಿ ಆಯೋಗವು ತನ್ನ ವರದಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಕೇಂದ್ರ ಮಾಹಿತಿ ಆಯೋಗದ ವರದಿಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಮುಂದೆ ಇಡುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ರಾಜ್ಯ ಮಾಹಿತಿ ಆಯೋಗದ ವರದಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಮುಂದೆ ಇಡುತ್ತದೆ.

2.6.6) ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ದಳ

ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ದಳ (Central Vigilance Commission)

ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗವು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವ ಪ್ರಧಾನ ನಿಯೋಗಿಯಾಗಿದೆ. 1964 ರಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಒಂದು ಕಾರ್ಯಾಂಗೀಯ ನಿರ್ಣಯದ ಮೂಲಕ ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ತಡೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂತಾನಮ್ ಸಮಿತಿಯ ಶಿಫಾರಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ಈ ಆಯೋಗವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಮೂಲತಃ ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗವು ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಶಾಸನೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಲೀ ಅಲ್ಲ. ಸಂಸತ್ತು 2003 ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಶಾಸನಾತ್ಮಕ ಸ್ಥಾನ ನೀಡಿತು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗ ಕಾಯ್ದೆ 2003 ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ರಚನೆ:-

ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗವು ಬಹುಸದಸ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದು, ಒಬ್ಬ ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯುಕ್ತರನ್ನು ಮತ್ತು ಮೂವರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲದ ಇತರೆ ಜಾಗೃತ ಆಯುಕ್ತರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

ನೇಮಕಾತಿ:-

ತ್ರಿದಸ್ಯ ಸಮಿತಿಯ ಶಿಫಾರಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯ ಈ ಸಮಿತಿಯು ಕೇಂದ್ರ ಗೃಹ ಸಚಿವರು ಹಾಗೂ ಲೋಕಸಭೆಯ ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕನನ್ನು ಸದಸ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

ಅಧಿಕಾರವಧಿ:-

ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರು 4 ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಗೆ ಅಥವಾ 65 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಾಗುವವರೆಗೆ ಯಾವುದು ಮೊದಲಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಅವಧಿ ಪೂರೈಸಿದ ನಂತರ ಇವರು ಕೇಂದ್ರ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಯಾವುದೇ ಹುದ್ದೆಗೆ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹರಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪದಚ್ಯುತಿ:-

ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯುಕ್ತರು ಅಥವಾ ಇತರೆ ಜಾಗೃತ ಆಯುಕ್ತರು ದಿವಾಳಿಯಾಗಿದ್ದರೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ವೇತನ ಪಡೆಯುವ ಇತರೆ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ದೈಹಿಕ ಅಥವಾ ಮಾನಸಿಕ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲ ಎಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಪದಚ್ಯುತಿಗೊಳಿಸಬಹುದು.

ಈ ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲದೆ. ಸಾಬೀತಾದ ದುರ್ನಡತೆ ಅಥವಾ ಅಸಮರ್ಥತೆಯ ಆಪಾದನೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೂ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯುಕ್ತರು ಅಥವಾ ಇತರೆ ಯಾವುದೇ ಜಾಗೃತ ಆಯುಕ್ತರನ್ನು ಪದಚ್ಯುತಿಗೊಳಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ವಿಷಯವನ್ನು ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕು. ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿದ

ನಂತರ ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್ ಪದಚ್ಯುತಿಗೆ ನೀಡಲಾದ ಕಾರಣವನ್ನು (ಆಪಾದನೆಯನ್ನು) ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು, ಪದಚ್ಯುತಿಗೊಳಿಸಬಹುದು ಎಂದು ಸಲಹೆ ನೀಡಿದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಪದಚ್ಯುತಿಗೊಳಿಸಬಹುದು.

ವೇತನ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಸೇವಾ ನಿಯಮಗಳು:-

ಇವರ ವೇತನ, ಭತ್ಯೆ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಸೇವಾ ನಿಯಮಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದ ಸದಸ್ಯರ ವೇತನ ಭತ್ಯೆ ಮತ್ತು ಇಅತರೆ ಸೇವಾ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ನೇಮಕಾತಿಯ ನಂತರ ಇವುಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಅನಾನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಬದಲಾಯಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.

ಕಾರ್ಯಗಳು:-

1) ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗವು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

2) ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ವಿರೋಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಆಡಳಿತದ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳಿಂದ ವರದಿಯನ್ನು ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ.

3) ವಿವಿಧ ಮಂತ್ರಾಲಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜಾಗೃತ ಆಡಳಿತ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವುದು.

4) ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ನೌಕರನು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ತಡೆ ಕಾಯ್ದೆ, 1998 ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಆರೋಪವನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆಯೋಗವು ಅದರ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುತ್ತದೆ.

5) ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ತಡೆ ಕಾಯ್ದೆ, 1988 ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಆಪಾದನೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಡೆಲ್ಲಿ ಸ್ಪೆಷಲ್ ಪೊಲೀಸ್ ಎಸ್ಟಾಬ್ಲಿಷ್ ಮೆಂಟ್ ನಡೆಸುವ ವಿಚಾರಣೆಗಳ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು.

6) ಡೆಲ್ಲಿ ಸ್ಪೆಷಲ್ ಪೊಲೀಸ್ ಎಸ್ಟಾಬ್ಲಿಷ್ ಮೆಂಟ್ ಕಾಯ್ದೆ, 1946 ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ವಹಿಸಲಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಂತೆ ಡೆಲ್ಲಿ ಸ್ಪೆಷಲ್ ಪೊಲೀಸ್ ಎಸ್ಟಾಬ್ಲಿಷ್ ಮೆಂಟ್ ಗೆ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು.

ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗವು ತನ್ನ ವಾರ್ಷಿಕ ವರದಿಯನ್ನು ಗೃಹ ಇಲಾಖೆಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಗೃಹ ಇಲಾಖೆಯು ಈ ವರದಿಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಜಾಗೃತ ಆಯೋಗವು ಒಂದು ಸಲಹಾತ್ಮಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದು, ಇದರ

ವರದಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು, ಬಿಡುವುದು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಸೇರಿದ ವಿಚಾರ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹಿಳಾ ಆಯೋಗ (National Commission For Women)

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹಿಳಾ ಆಯೋಗ ಕಾಯ್ದೆ 1990 ರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹಿಳಾ ಆಯೋಗವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಮಹಿಳೆಯರ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಕಾನೂನುಬದ್ಧ ರಕ್ಷಣೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು. ಮಹಿಳೆಯರ ಕುಂದು ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುವ ಶಾಸನೀಯ ಪರಿಹಾರ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ನೀತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲಹೆ ನೀಡುವುದು ಈ ಆಯೋಗದ ಪ್ರಮುಖ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳಾಗಿವೆ. 31/01/1992 ರಂದು ಜಯಂತಿ ಪಟ್ನಾಯಕ್ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹಿಳಾ ಆಯೋಗವನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು.

ರಚನೆ:-

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹಿಳಾ ಆಯೋಗವು.

a) ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಒಬ್ಬ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

b) ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಐದು ಮಂದಿ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಸದಸ್ಯರುಗಳು ಸಮರ್ಥರೂ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರೂ ಹಾಗೂ ಕಾನೂನು ಅಥವಾ ಶಾಸನ, ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘಟನೆ, ಮಹಿಳಾ ಸಂಘಟನೆಗಳು, ಆಡಳಿತ, ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಆರೋಗ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ ಅಥವಾ ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣ ಮುಂತಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭವವುಳ್ಳವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

c) ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಸದಸ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯು ನಿರ್ವಹಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಥವಾ ಸೂಕ್ತ ಅನುಭವವುಳ್ಳ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳ ಸದಸ್ಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹಿಳಾ ಆಯೋಗದ ಕಾರ್ಯಗಳು

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹಿಳಾ ಆಯೋಗವು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

1) ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು.

2) ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಮಹಿಳಾ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗೆಗೆ ಗಮನ ನೀಡುವುದು.

3) ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿರುವ ಸೆರೆಮನೆ, ರಿಮ್ಯಾಂಡ್ ಹೋಮ್ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಪರಿವೀಕ್ಷಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಪರಿಹಾರ ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸೂಚಿಸುವುದು.

4) ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನಿಯತಕಾಲಿಕವಾಗಿ ವರದಿಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದು.

5) ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸಲು ಅಂತಹ ರಕ್ಷಣೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದರ ಬಗೆಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡುವುದು.

6) ಈ ರಕ್ಷಣೋಪಾಯಗಳು ಹೇಗೆ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದರ ಬಗೆಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ ಅಥವಾ ಸೂಕ್ತವೆನಿಸಿದಾಗ ವರದಿಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು.

7) ಸಂವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಕಾನೂನುಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ರಕ್ಷಣೋಪಾಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು ಮತ್ತು ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸುವುದು.

8) ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಆಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಸಂವಿಧಾನದ ಉಪಬಂಧಗಳು ಮತ್ತು ಇತರೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಈ ಕಾನೂನುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲು, ಅವುಗಳಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತರುವಂತೆ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡುವುದು.

9) ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ದೂರುಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು.

1. ಮಹಿಳಾ ಹಕ್ಕುಗಳ ನಿರಾಕರಣೆ
2. ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಲು ಮತ್ತು ಸಮಾನತೆ ಹಾಗೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ರೂಪಿಸಲಾದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸದಿರುವುದು.
3. ಮಹಿಳೆಯರ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುವ, ಮಹಿಳೆಯರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ನೀಡಬಲ್ಲ, ಮಹಿಳೆಯರ ಕಷ್ಟ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳನ್ನು ನೀಗಿಸಬಲ್ಲ ನೀತಿ

ನಿರ್ಧಾರಗಳು, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಸೂತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು/ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಪಾಲಿಸದಿದ್ದರೆ.

10) ಮಹಿಳೆಯರ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆಯುವ ತಾರತಮ್ಯ ಮತ್ತು ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಅಥವಾ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲು ಅಗತ್ಯ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು.

11) ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯತೆ ನೀಡಬಹುದು ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಬಗೆಗೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಶೋಧನೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು.

2.7.7) ಪಕ್ಷಾಂತರ ನಿಷೇಧ ಕಾನೂನು

ಪಕ್ಷಾಂತರ ನಿಷೇದ ಕಾನೂನು (Anti – Defection Law)

ಪಕ್ಷಾಂತರವು ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಿಡುಗಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರು ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಬೇರೆ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರುವುದಕ್ಕೆ ಪಕ್ಷಾಂತರ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಗುಂಪುಗಾರಿಕೆ, ಕಚ್ಚಾಟ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ನಾಯಕರ ನಡುವಿನ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ, ಹಣ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರದ ಆಮಿಷಗಳು ಪಕ್ಷಾಂತರಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ. 1950 ರಿಂದ 1977 ರವರೆಗೆ ಹಲವು ಬಾರಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಪಕ್ಷಾಂತರ ಪಿಡುಗಿನಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ಕಳೆದುಕೊಂಡವು. ಭಾರತದ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ 1967 ರ ನಮ್ತರ ಬಿಹಾರ ಒಂದರಲ್ಲೇ ಸುಮಾರು 200 ಪಕ್ಷಾಂತರಗಳಾದವು.

ನವೆಂಬರ್ 22, 1967 ರಲ್ಲಿ ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ದಾರ್ ಗಿಲ್ ಮುಖಂಡತ್ವದಲ್ಲಿ 19 ಶಾಸಕರು ಪಕ್ಷಾಂತರ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೇಸ್ಸೇತರ ಸರ್ಕಾರ ಪದಚ್ಯುತಿಗೊಂಡಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 1981 ರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರು ಜನತಾ ಪಕ್ಷದಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೇಸ್ ಗೆ ಪಕ್ಷಾಂತರ ಮಾಡಿದರು.

ಪಕ್ಷಾಂತರದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳು : ಪಕ್ಷಾಂತರವು ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆ, ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ಸರ್ಕಾರಗಳ ರಚನೆ, ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಹುದ್ದೆಯ ಅಪಮೌಲ್ಯ, ಕುದುರೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಗಾತ್ರದ ವಿಸ್ತರಣೆ, ರಾಜಕೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಅವನತಿ, ಅಲ್ಪಮತ ಸರ್ಕಾರ ರಚನೆ ಮುಂತಾದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳಿಗೆ ಎಡೆಮಾಡಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಈ ಮೇಲಿನ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುವ ಪಕ್ಷಾಂತರ ಪಿಡುಗನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಸಂವಿಧಾನದ 52 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಮೂಲಕ 1985 ರಲ್ಲಿ ರಾಜೀವ್ ಗಾಂಧಿ ನೇತೃತ್ವದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸರ್ಕಾರವು "ಪಕ್ಷಾಂತರ ನಿಷೇಧ ಕಾನೂನನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು. ಪಕ್ಷಾಂತರ ನಿಷೇಧ ಕಾನೂನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ 10 ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯು ಪಕ್ಷಾಂತರ

ಮಾಡುವ ಸಂಸತ್ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಶಾಸಕಾಂಗದ ಸದಸ್ಯತ್ವದಿಂದ ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಪಕ್ಷಾಂತರ ನಿಷೇಧ ಕಾನೂನು 101, 102, 190 ಮತ್ತು 191 ನೇ ವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ತಂದಿತು. ಸಂವಿಧಾನದ 91 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆಯ ಮೂಲಕ ಪಕ್ಷಾಂತರ ನಿಷೇಧ ಕಾನೂನಿಗೆ 2003 ರಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ತರಲಾಯಿತು.ತಿದ್ದುಪಡಿಗೊಂಡ ಪಕ್ಷಾಂತರ ನಿಷೇಧ ಕಾನೂನಿನ ನಿಯಮಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ.

1) ಅನರ್ಹತೆ

10 ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯು ಪಕ್ಷಾಂತರ ಮಾಡಿದ ಸಂಸತ್ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಸದಸ್ಯತ್ವದಿಂದ ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅನರ್ಹತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 10 ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯು ಈ ಕೆಳಗಿನ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳ ಸದಸ್ಯರು

ಯಾವುದೇ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಾಂತರ ನಿಷೇಧ ಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಕಾರ ಸದಸ್ಯತ್ವದಿಂದ ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ತಾನು ಆಯ್ಕೆಯಾದ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಸ್ವಯಂ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ರಾಜೀನಾಮೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರೆ ಅಥವಾ ತನ್ನ ಪಕ್ಷದ ಪೂರ್ವಾನುಮತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಪಕ್ಷದ ನಿರ್ದೇಶನಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಶಾಸನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮತ ಚಲಾಯಿಸಿದರೆ ಅಥವಾ ಮತ ಚಲಾಯಿಸಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದರೆ ಮತ್ತು ಇಂತಹ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಪಕ್ಷವು 15 ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮನ್ನಿಸದಿದ್ದರೆ

ಒಂದು ಪಕ್ಷದ ಟಿಕೆಟ್ ನಿಂದ ಚುನಾಯಿತನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಆ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂದುವರೆಯಬೇಕು ಮತ್ತು ಪಕ್ಷದ ನಿರ್ದೇಶನಗಳಿಗೆ ವಿಧೇಯತೆ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ಈ ನಿಯಮ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳು

ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯಾಗಿ ಶಾಸನ ಸಭೆಗೆ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಸದಸ್ಯನು. ಚುನಾವಣೆಯ ನಂತರ ಯಾವುದೇ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿದರೆ ಅವನ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ನಾಮಕರಣಗೊಂಡ ಸದಸ್ಯರು

ನಾಮಕರಣಗೊಂಡ ಸದಸ್ಯರು ನಾಮಕರಣಗೊಂಡ 6 ತಿಂಗಳ ನಂತರ ಯಾವುದಾದರೂ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿದರೆ, ಅವನ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ

ಸದಸ್ಯತ್ವ ಅನೂರ್ಜಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಮಕರಣಗೊಂಡ 6 ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಯಾವುದೇ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷ ಸೇರಿದರೆ ಅವನನ್ನು ಸದಸ್ಯತ್ವದಿಂದ ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.

2) ಅಪವಾದಗಳು

ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಾಂತರ ನಿಷೇಧ ಕಾನೂನು ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯತ್ವದಿಂದ ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ

ಒಂದು ಪಕ್ಷವು ಇನ್ನೊಂದು ಪಕ್ಷದೊಂದಿಗೆ ವಿಲೀನವಾದಾಗ ಆ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯ ತನ್ನ ಪಕ್ಷದಿಂದ ಹೊರನಡೆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಪಕ್ಷಾಂತರ ಕಾಯ್ದೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೂರನೇ ಎರಡಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಪಕ್ಷದ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಸದಸ್ಯರು ವಿಲೀನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು.

ಲೋಕಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷ, ರಾಜ್ಯಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪ ಸಭಾಪತಿ, ವಿಧಾನ ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉಪ ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷ, ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಭಾಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪ ಸಭಾಪತಿಗಳಿಗೆ ಪಕ್ಷಾಂತರ ನಿಷೇಧ ಕಾನೂನು ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಸದಸ್ಯನು ಸ್ವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಅವಧಿ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ತನ್ನ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯನಾಗಬಹುದು.

3) ಒಡಕಲ್ಲ ಅದು ಪಕ್ಷಾಂತರ

ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪಕ್ಷದ 1/3 ರಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು ಪಕ್ಷವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರೆ ಅದು ಒಡಕೇ ವಿನಹ ಪಕ್ಷಾಂತರವಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ 10 ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ 3 ನೇ ಪ್ಯಾರಾ ಹೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ 91 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆಯ ಮೂಲಕ 10 ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ 3 ನೇ ಪ್ಯಾರಾ ತೆಗೆದುಹಾಕಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಸ್ತುತ 1/3 ರಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು ಪಕ್ಷವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರೆ ಅದನ್ನು ಪಕ್ಷಾಂತರವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

4) ನಿರ್ಧಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರ

ಪಕ್ಷಾಂತರದಿಂದ ಉಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಅನರ್ಹತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗೆಗೆ ನಿರ್ಧಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರುಗಳಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಕ್ಷಾಂತರ ನಿಷೇಧ ಕಾನೂನಿನ ಅನ್ವಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರ ಸದಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ಅನರ್ಹಗೊಳಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರುಗಳಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಮೂಲತಃ ಸದಸ್ಯರ ಅನರ್ಹತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ನಿರ್ಣಯವೇ ಅಂತಿಮವಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಇವರ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಿಹಿಟೊ ಹೊಲ್ಲೊ ಹಾನ್ ಪ್ರಕರಣ (1993) ದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್ ಇದನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ಬಾಹಿರ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿತು. ಈ ನಿಯಮ ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್ ಮತ್ತು

ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದೇ ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್ ಈ ಘೋಷಣೆಗೆ ಕಾರಣ 10 ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಾಂತರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿರ್ಣಯ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ ನಿರ್ಣಯವೂ ಕೂಡ ನ್ಯಾಯಿಕ ವಿಮರ್ಶೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್ ಕಿಹಿಟೊ ಹೊಲ್ಲೊ ಹಾನ್ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ತೀರ್ಪು ನೀಡಿತು.

5) ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲದ ಗಾತ್ರದ ಮೇಲೆ ಮಿತಿ

2004 ರಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಾಂತರ ನಿಷೇಧ ಕಾನೂನಿನ ತರಲಾದ 91 ನೇ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆಯು ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲದ ಗಾತ್ರದ ಮೇಲೆ ಮಿತಿಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿತು. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ಕೇಂದ್ರ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಪ್ರಧಾನಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ಲೋಕಸಭಾ ಸದಸ್ಯರ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಶೇಕಡಾ 15 ನ್ನು ಮೀರುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ರಾಜ್ಯವೊಂದರ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲದ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ 12 ಮಂದಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇರುವಂತಿಲ್ಲ.

6) ಲಾಭದಾಯಕ ಹುದ್ದೆಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಷೇಧ

ಪಕ್ಷಾಂತರ ನಿಷೇಧ ಕಾನೂನಿನಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯತ್ವದಿಂದ ಅನರ್ಹಗೊಂಡ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರು ಮಂತ್ರಿ ಪದವಿ ಅಥವಾ ಕೇಂದ್ರ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಯಾವುದೇ ಲಾಭದಾಯಕ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿಲ್ಲ.

7) ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ

10 ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಗೊಳಿಸಲು ಅವಶ್ಯಕವಾದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರುಗಳಿಗೆ ಇದೆ. ಅಂತಹ ನಿಯಮಗಳನ್ನು 30 ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ಇಡಬೇಕು. ಶಾಸನ ಸಭೆಯು ಅಂತಹ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಅನುಮೋದಿಸದೆ ಇರಬಹುದು ಅಥವಾ ಮಾರ್ಪಾಡು ಮಾಡಬಹುದು. ಸದನದ ಯಾವುದೇ ಸದಸ್ಯನಿಂದ ದೂರು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅಂತಿಮ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷನು, ಯಾವ ಸದಸ್ಯನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಪಕ್ಷಾಂತರ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ದೂರು ನೀಡಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಸದಸ್ಯನಿಗೆ ವಿವರಣೆ ನೀಡಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಬೇಕು. ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ಸೌಲಭ್ಯ ಸಮಿತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬಹುದು ಆದ್ದರಿಂದ ಪಕ್ಷಾಂತರ ಪ್ರಕರಣ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಇತ್ಯರ್ಥಗೊಳ್ಳುವ ವಿಷಯವಲ್ಲ.

ವಿಮರ್ಶೆ

ಪಕ್ಷಾಂತರ ನಿಷೇಧ ಕಾನೂನು ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಹೊಂದಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಈ ಕಾಯ್ದೆ ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಗಾತ್ರವನ್ನು ಮಿತಿಗೊಳಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಣದ ಅಪವ್ಯಯವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಈ ಕಾಯ್ದೆ ಅಲ್ಪಮತ ಸರ್ಕಾರದ ರಚನೆಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯದಾಗಿ ಕುದುರೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ಶಾಸಕರ ಮಾರಾಟವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ರಾಜಕೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಅಪಮೌಲ್ಯಗೊಳ್ಳದಂತೆ ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಈ ಕಾಯ್ದೆ ಕೆಲವು ನ್ಯೂನತೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯು ಆಯ್ಕೆಯಾದ 6 ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಒಬ್ಬ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗೆ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಮರ್ಥನೀಯವಲ್ಲ, ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳ ವಿಲೀನವು ಈ ಕಾಯ್ದೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಕ್ಷಗಳ ವಿಲೀನದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಾಂತರ ಸಂಭವಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಪಕ್ಷಾಂತರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಈ ಕಾಯ್ದೆ ಸದನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರುಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದೆ. ಆದರೆ ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಪಕ್ಷಪಾತ ಮಾಡಬಹುದು. ಅದ್ದರಿಂದ ಪಕ್ಷಾಂತರ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ರಾಜಕೀಯ ಬಣ್ಣ ಬರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರುವುದು.